

2018

OPERA

TIDSKRIFTEN

OPERAHUSEN I
WARSZAWA &
Palermo
BERLINRAPPORT
MILJÖVÄNLIG
RING

no. 5 2018
pris 115 kr

763-5

OPERA

DUBBEL— DRAMA

Upplev två enaktsoperor
i samma föreställning när
Konsertuset förvandlas
till en operascen.

Kungliga Filharmonikerna

Sakari Oramo dirigent

Katarina Karnéus En kvinna

Nina Stemme Judith

Johannes Martin Kränzle Riddar Blåskägg

Bengt Gomér regi & scenografi

Arnold Schönberg Erwartung

Béla Bartók Riddar Blåskäggs borg

Torsdag 17 januari kl 19.00

Fredag 18 januari kl 19.00

Lördag 19 januari kl 15.00

**KONSERTHUSET
STOCKHOLM**

www.konserthuset.se, 08-50 66 77 88

Foto: Mats Bäcker. Montage och bearbetning: Jan Larsson.

Stockholms läns
landsting

SEB

INNEHÅLL

OPERAPRISET

6 Fyra kandidater – du röstar fram vinnaren!

INTERVJU

12 Sören Tranberg intervjuar Malmö Operas vd och konstnärlige ledare, Michael Bojesen, som vill driva en linje som är relevant för alla. Nästa år firar teatern 75 år och Malmö Opera 25 år som institution.

BERLINRAPPORT

18 Alexander Husebye har bevakat tre nyuppsättningar i höst på Deutsche Oper, Komische Oper och Staatsoper Unter den Linden: Wozzeck, Die tote Stadt och Medea.

FOKUS

26 Ingvar von Malmborg tar oss med till Teatr Wielki i Warszawa. Höstens första premiär, Paderewskis sällan spelade opera Manru, inträffar samtidigt som hundraårsjubileet av den polska nationens bildande. Till ytan är operahuset ett av de största i världen.

REPORTAGE

38 Vår reporter Louise Fauvelle har varit på insidan och tagit pulsen på Teatro Massimo i Palermo. Hon var där i samband med premiären på Rigoletto.

AKTUELLT

42 Nytt miljötank i Göteborgsoperans Ring. OPERA är nyfiken på den miljömedvetna satsningen kring Nibelungens ring, där en del per år produceras under fyra säsonger framåt med start nu i höst. Hur ser deras miljöarbete och filosofi ut?

ALLTID I OPERA

5 LEDARE

8 NOTISER

32 **FESTIVAL** Erik Graune rapporterar från årets Rossinifestival i Pesaro.

48 **FÖRESTÄLLNINGAR** Kungliga Operan, Folkoperan, Drottningholms Slottsteater, Norrlandsoperan, Köpenhamn och Paris.

72 **BOKNYTT** En lille bog om opera och Dear Papa, how is you?

76 **NYTT PÅ CD** Höstsonaten och Un viaggio a Roma.

78 **NYTT PÅ DVD** Agrippina, Lucio Silla, Titus mildhet, 2 x Hamlet, Spader dam och Wozzeck.

84 **IN MEMORIAM** Montserrat Caballé, Huguette Tourangeau, Bonaldo Giaiotti och Gudrun Henricsson.

88 **KALENDER**

90 **DIE SCHWEIGSAME FRAU**

Fr. v.: Michael Bojesen. Foto: Mathias Løvgreen.
Wozzeck, Deutsche Oper i Berlin. Foto: Marcus Liberenz.
Teatr Wielki, Warszawa. Foto: N. GrosPierre.
Maxim Mironov i Barberaren i Sevilla, Rossini Opera Festival.
Foto: Studio Amati Bacciardi.
Guldbarnet, Göteborgsoperan. Foto: Tilo Stengel.
Scen ur Tristessa, Kungliga Operan. Foto: Sören Vilks.
Scen ur Hugenotterna, Opéra Bastille i Paris.
Foto: Agathe Poupeney.

Omslag: Magdalena Risberg som Violetta i La Traviata, Norrlandsoperan i Umeå. Foto: Mats Bäcker.

Anne Sofie von Otter i

KARMELET- SYSTRARNA

MUSIK *Francis Poulenc*
DIRIGENT *Marc Soustrot*
REGI *Johanna Garpe*

Efterlängtd
NYPREMIÄR
2 februari 2019

OPERAN

Digitalisering och 40-årsjubileum

Nu finns Tidskriften OPERA också i digital form. Vi sjösätter projektet samtidigt som det här numret utkommer. Vi kommer att gå ut med mer information via våra sociala medier, hemsidan och på Facebook. Förra hösten genomförde OPERA en omfattande läsarundersökning och där framkom bl.a. att 25 procent av prenumeranterna även vill läsa tidningen digitalt. Du som redan är prenumerant på papperstidningen har också möjlighet att läsa den digitala versionen gratis. Därutöver kan man enbart prenumerera på den digitala versionen. För mer information se sidan 17. Digitaliseringen har kunnat genomföras tack vare ekonomiskt stöd från Kjell och Märta Beijers Stiftelse, vilket vi är oerhört tacksamma för.

OPERA kommer att fira sitt 40-årsjubileum med en festkonsert på Folkoperan den 25 april 2019. Bland solisterna kommer många av OPERAs pristagare genom åren att medverka. Folkoperans orkester spelar under hela festkonserten. Utförligare information kommer i vårt februarinummer, men du kan redan nu läsa mer om festkonserten i detta nummer på sidan 63.

I november startar en blogg på nätet, Capriccio, som kommer att recensera konserter och operaföreställningar. Vi välkomnar Capriccio som ett komplement till OPERA. Fördjupning kring ämnet opera är ju fortfarande en av tidskriftens ledstjärnor.

Förutom festkonserten i vår kommer OPERA i samarbete med Folkoperan att arrangera tre offentliga seminarier kring Ledarskap/Kulturens roll i samhället, Opera i Norden och slutligen Nyskriven opera.

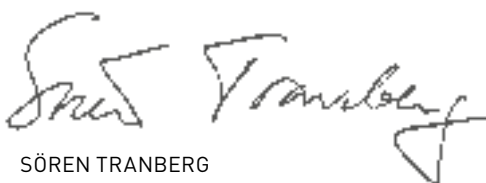
När dessa rader skrivs meddelar Confidencen Ulriksdals slottsteater att man engagerat dirigenten **Olof Boman** som konstnärlig ledare för Confidencens internationella operafestival 2019. Festivalen äger rum i augusti, där den klassiska repertoaren möter internationella världsstjärnor och musiker. Festivalen, som presenteras den 1 december, kommer att innehålla en barockopera, dansföreställningar och konserter där scen och salong kommer att användas på nya sätt.

Folkoperan och Cirkus Cirkör gästspelade nyligen med sin succéuppsättning av **Philip Glass** *Satyagraha* i New York. Tonsättaren såg uppsättningen där och blev så begejstrad att han kommer att komponera en cirkusopera för Cirkus Cirkör, som utgår från poeten **Robert Lax**' diktsamling *Circus days and nights*.

Nu är det dags att bestämma vem som får vårt Operapris 2018. Det är ni prenumeranter och läsare som avgör utgången. Priset kommer att delas ut för trettioandra året i rad. Sponsor för Operapriset är Kjell och Märta Beijers Stiftelse. I år har vi lyft fram två sopraner, en countertenor och en dirigent. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter som har utförts under säsongen 2017/18. Rösta senast den 10 januari 2019.

Vi tackar särskilt de prenumeranter som har stöttat oss ekonomiskt under året. Detta har betytt mycket för vår utgivning.

Samtidigt passar jag på att önska alla läsare och annonsörer en God Jul och ett Gott Nytt År!

SÖREN TRANBERG
Chefredaktör och ansvarig utgivare

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Sören Tranberg

Adress Tidskriften OPERA,
Lindvallsplan 10, 117 36 Stockholm
Tel 0709-67 58 63
st@tidskriftenopera.nu
www.tidskriftenopera.se

Redaktion Erik Graune,
Bodil Hasselgren, Ingvar von Malmberg,
Sören Tranberg, Claes Wahlin

Skribenter och medarbetare i numret
Lennart Bromander, Louise Fauvelle,
Göran Gademan, Erik Graune,
Bodil Hasselgren, Alexander Husebye,
Ingvar von Malmberg, Sören Tranberg,
Claes Wahlin

Korrektur
Hans L Beeck och Ingrid Blomberg

Styrelse
Maria Dalayman (ordförande),
Catharina Lyckeberg Heimbürger,
Annica Sand, Paulina Pfeiffer,
Sören Tranberg samt
Cecilia Nygren (suppleant)

Prenumeration
Titeldata, kundtjänst: 0770-457 120
Online kundtjänst: opera.prenservice.se
Årsprenumeration 495:- inkl. moms [5 nr]
Tvåårsprenumeration 900:- inkl. moms [10 nr]
Utlandsprenumeration: SEK 600 [5 nr]
och SEK 1100 [10 nr]. Porto tillkommer.
ISSN: 1651-3770

Projektledning Falck & Co
Art director Anki Andersson
Grafisk formgivning Pia Towers

Annonser
Alex Simonsson, Swartling & Bergström
Media, Birger Jarlsgatan 110,
114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63. alex@sb-media.se
www.sb-media.se

Tryck Trydells, Laholm, 2018

Tidskriften OPERA erhåller
bidrag från Statens kulturråd.

Sören Tranberg. Foto: Anna-Lena Ablström.

OPERA PRISET 2018

Den här gången har OPERAs skribenter vaskat fram fyra kandidater till Operapriset 2018: två sopraner, en countertenor och en dirigent. Omröstningen gäller konstnärliga bedrifter som har utförts under säsongen 2017/18.

Det är som vanligt ni prenumeranter och läsare som avgör utgången. Rösta senast den 10 januari 2019 med talongen som medföljer detta nummer på sidan 46 och du har chansen att vinna en aktuell cd-skiva.

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Kjell och Märta Beijers Stiftelse

Foto: Mats Blöcker

1

SOFIE ASPLUND, soprän

Sofie Asplund kandiderar för sin bedrift som Zerbinetta i Richard Strauss Ariadne på Naxos på Göteborgsoperan.

”Sofie Asplund är helt bländande som Zerbinetta, komedianernas ledare, en intellektuellt, sensuellt och kroppsligt kvicksilvrig varelse, som dessutom uttrycker sin levnadsklokhets med enastående vokal vighet. I Zerbinettas centrala långa soloscen överväldigar Asplund med sin makalöst smidiga soprän som bara skimrar allt vackrare ju högre den svingar sig upp i den vokala stratosfären” (Aftonbladet).

Foto: Mattias Klecker

2

ANDERS J DAHLIN, countertenor

Anders J Dahlin nomineras för sin bedrift med titelrollen i Jean-Philippe Rameaus Pygmalion på Drottningholms Slottsteater.

”Anders J Dahlin imponerar stort som Pygmalion. Hans höga, slanka och märkvärdigt elegant kontrollerade tenor visar både rollens naivitet och den obehärskat starka förälskelsen” (Kulturnytt, SR P1).

Foto: Mats Blöcker

3

IDA FALK WINLAND, soprän

Ida Falk Winland kandiderar för sin insats som Adalgisa i Göteborgsoperans uppsättning av Vincenzo Bellinis Norma.

”Ida Falk Winland kontrasterar perfekt med fullkomligt kristallklar lyrisk soprän. Den virtuosa hyperprecisa samsjungningen i Normas och Adalgisas båda duetter blev premiärföreställningens ändlösa hjärtpunkt” (OPERA).

Foto: Fischer

4

PATRIK RINGBORG, dirigent

Patrik Ringborg nomineras för sin insats som dirigent för Sverigepremiären av Hans Gefors opera Parken på Malmö Opera.

”Det händer något nytt, oväntat och fyndigt i orkesterdiktet mest hela tiden och sångstämmorna är opretentiöst pregnanta. Patrik Ringborg leder Malmöoperans orkester med skarp blick för alla raffinerade detaljer” (Aftonbladet).

1

NOTISER

Hovsångerskan Katarina Karnéus får Svenska Dagbladets Operapris för sin gestaltning av Norma

1 "Svenska Dagbladets Operapris 2018 tilldelas mezzosopranen **Katarina Karnéus** för sin enastående gestaltning av den svårbemästrade titelrollen i Bellinis *Norma* på Göteborgsoperan. Med en total behärskning av hela det vokala registret laddar hon varje fras med maximalt uttryck. Katarina Karnéus sjunger med intellektet, kroppen och hjärtat", lyder prismotiveringen.

Karnéus är sedan 2012 knuten till Göteborgsoperan där hon gjort en lång rad komplexa roller, som t.ex. drottning Gertrude i Ambroise Thomas *Hamlet*, den specialskrivna rollen som svärmodern i Hans Gefors *Notorious*, kvinnan i Schönbergs *Erwartung* och Klytaimnestra i Richard Strauss *Elektra*.

"Makalös", "magnifik", "svindlande bra", "klangligt glödande" och "enastående". En enad kritikerkår hyllade Katarina Karnéus gestaltning av titelrollen i *Norma*, som gavs på Göteborgsoperans stora scen förra säsongen.

I höst är Katarina Karnéus aktuell som Fricka i Wagners *Rhenguldet* (premiär 17 november) och i vår sjunger hon Santuzza i *Cavalleria rusticana* (23, 29 och 31 mars) när den ges ihop med *Pajazzo* på Göteborgsoperan. Framöver väntar en ny roll för Karnéus, Kundry i Wagners *Parsifal* på Opera North i Leeds.

Katarina Karnéus är utbildad vid Trinity College of Music i London och vid National Opera Studio. 2015 tilldelades hon medaljen Litteris et Artibus. I juni 2018 utnämndes hon till hovsångerska.

Svenska Dagbladets Operapris har delats ut sedan 1977. Priset utdelas som tack för en betydande insats på den lyriska teaterns

område under det gångna spelåret. Såväl opera som balett/dans kommer i fråga. Priset är på 25 000 kronor. År 2003 gick priset till Göteborgsoperans orkester.

Steven Sloane utnämnd till förste gästdirigent på Malmö Opera

2 Malmö operaorkester har fått en ny förste gästdirigent, amerikanen **Steven Sloane** (f. 1958). Han ledde Malmöorkestern i Stravinskis *Eldfågeln* och Mahlers Symfoni nr 4 i vintras. Nu har han fått ett tvåårskontrakt, som inleddes med en Bernstein-/Gershwin-

2

konsert i september och går vidare med *Den flygande holländaren* med premiär den 2 februari 2019.

Steven Sloane kommer att dirigera en till två operaproduktioner varje säsong på Malmö Opera plus att han också dirigerar två-tre orkesterkonserter. Han kommer att medverka vid rollbesättningar och dessutom ha en rådgivande funktion i repertoarläggningen.

Steven Sloane är född i Kalifornien och har fått sin utbildning på University of California, Los Angeles. Han var kapellmästare på Oper Frankfurt 1989–94 och har sedan dess bland annat varit chefsdirigent för American Composers Orchestra i New York 2002–06 och senare förste dirigent för Stavanger Symfoniorkester 2007–13. Men framför allt har han som chefsdirigent och musikaliskt ansvarig för Bochumer Symphoniker utvecklat den orkestern till att bli en av Tysklands ledande. Kontraktet mellan Steven Sloane och Malmö Opera gäller t.o.m. den 31 juli 2021.

Norrman blir chef i Prag

3 Per Boye Hansen (f. 1957) har utsetts till konstnärlig ledare för de tre operahusen i Prag: Nationalteatern, Statsoperan och Stavovské divadlo. Han tillträder sin tjänst i augusti 2019. Hansen var chef för festspelen i Bergen 2005–12 och mellan åren 2012 och 2017 var han operachef vid Den Norske Opera i Oslo. Dessförinnan var han verksam som regiassistent vid Kölnoperan 1984–89. Under flera somrar arbetade han som regiassistent vid Salzburgfestspelen. Mellan åren 2003 och 2005 var han casting director vid Komische Oper i Berlin. Hansen är utbildad i teatervetenskap och i musikteaterregi vid Universitetet i Oslo. Han har också en diplomexamen i musikteaterregi från Staatliche Hochschule für Musik i Essen.

Ännu en svensk Wagnersångerska!

Den svenska sopranen **Jessica Elevant** har vunnit den internationella sångtävlingen "Wagnerstimmen" i Karlsruhe. I finalen sjöng hon Sieglindes "Du bist der Lenz" ur *Valkyrian* och Elisabeths hälsningssång "Dich, teure Halle" ur *Tannhäuser*. Sångerskan vann både första priset på 5 000 euro och publikens pris om 1 000 euro. Jessica Elevant är född 1990 och studerar för närvarande vid Operahögskolan i Stockholm.

Svensk baryton vann sångtävling på Åland

4 Den 29-årige svenske barytonen **Sebastian Durán** vann den åländska sångtävlingen "Havets röst" i slutet av september. För andra året i rad arrangerades tävlingen och Sebastian Durán tog hem första pris på 6 000 euro. Tävlingen vänder sig till unga lovande nordiska och baltiska sångare.

3

4

Malin Byström har tilldelats årets Rönjas Jonas stipendium

Rönjas Jonas minnesfond delar sedan 2011 årligen ut ett stipendium till en person som verkar i spelmannen **Rönjas Jonas** (1921–89) anda. I år går priset på 20 000 kronor till **Malin Byström**. Rönjas Jonas var den förste föreståndaren för Musiklinjen Kapellsberg, grundad 1961 som Kapellsbergs musikskola och är sedan 1976 införlivad med Härnösands folkhögskolas verksamhet. Malin Byström studerade ett år, 1992, på Kapellsberg.

Elisabeth Leyser Wagnerstipendiat

Wagner-Sällskapet i Göteborg genomförde i höstas för sjunde gången i rad sin årliga tävling för att utse 2019 års Bayreuthstipendiat. Åtta sångare i åldern 24 till 34 år deltog i tävlingen, som gick av **5** stapeln på Artisten i Göteborg. Första pris vanns av den 24-åriga mezzosopranen **Elisabeth Leyser**, som får åka till Bayreuth. Hon utbildar sig för närvarande vid Operahögskolan i Stockholm.

Juryns motivering: "En strålande insats och långt gången i så unga år ser vi en klart lysande Wagnerstjärna i framtiden". Hon sjöng Erdas "Weiche, Wotan, weiche!" ur *Rhenguldet* och Lenora di Guzmans aria "O mio Fernando" ur Donizettis *La Favorita*. Årets jury bestod av hovsångerskan **Helena Döse**, sopranen **Annalena Persson**, pianisterna **Bo Ericsson** och **Martin Andersson** samt ordföranden i Göteborgs Wagner-Sällskap **Lennart Röök**. I år fick också publiken rösta för första gången. www.wsg.se

Mats Larsson Gothe får Christ Johnson-priset

Mats Larsson Gothe (f. 1965) belönas av Kungliga Musikaliska Akademien för "sitt imponerande hantverk". Han får priset för sin trettio minuter långa symfoni nr 3 "...de Blanche et Marie ...", och i juryns motivering står det också att han "för den stora symfoniska

traditionen vidare i vår tid". Orkesterverket bygger på teman ur tonsättarens framgångsrika opera *Blanche och Marie*, som i sin tur bygger på P.O. Enquists roman, och som uruppfördes på Norrlandsoperan i Umeå hösten 2014.

Christ Johnson-priset är Sveriges främsta tonsättarpris. Det har delats ut sedan 1958 och bland tidigare pristagare finns t.ex. Rolf Martinsson och Victoria Borisova-Ollas. Prissumman är på 180 000 kronor och ges till ett orkesterverk komponerat under senare år.

Göteborgsoperan uruppför en helaftonsopera av Paula af Malmberg Ward och Kerstin Perski 2021

När Göteborgsoperan beställer ett nytt svenskt operaverk med arbetsnamnet *Mytomania* utlovas en fascinerande historia som dundrar rakt in i vår samtid. När en stjärnkirurg manipulerar sin omgivning väcks frågor: Hur långt kan lögnen bära en människa och vad gör du när någon i din närhet är en mytoman?

6&7 Kompositören **Paula af Malmberg Ward** och dramatikern, librettisten och författaren **Kerstin Perski** arbetar just nu med ett nytt operaverk för Göteborgsoperan, med urpremiär våren 2021. Teamet har arbetat tillsammans tidigare och de visste redan efter premiären på *Ärret* (Vadstena-Akademien 2004) att de ville göra något ihop med "svindlaren" som central gestalt.

Operan innehåller fem stora roller. I övrigt medverkar Göteborgsoperans kör och orkester samt statister. Operan kommer att framföras på svenska. www.opera.se

Barbara Hannigan dirigerar Rucklarens väg i Göteborg

Göteborgs Symfonikers mest storstilade projekt säsongen 2018/19 är Igor Stravinskis opera *Rucklarens väg* med Barbara Hannigan som dirigent. Sångsolisterna kommer från Hannigans mentorprojekt Equilibrium Mentoring Initiative. Solisterna är handplockade bland över 350 sångare från 39 länder som sökte till projektet vid provsjungningar som ägde rum i Europa i fjol. Det blir tre föreställningar i Göteborgs konserthus, den 12, 14 och 15 december. För regi och ljusdesign svarar Linus Fellbom.

Efter premiären i Göteborg ges uppsättningen med andra orkestrar och solister under Barbara Hannigans ledning i både Europa och USA. *Rucklarens väg* hade stor betydelse när Hannigan inledde sin världskarriär, då Anne Truelove var hennes första stora operaroll. Den svenska mezzosopranen Emma Sventelius gör Baba the Turk och åländskan Sofie Asplund sjunger Anne Truelove, dock inte i Göteborg. För där ser rollistan ut så här: Will Morgan (Tom Rakewell), Aphrodite Patoulidou (Anne Truelove), John Taylor Ward (Nick Shadow), Kate Howden (Baba the Turk) och den svenske basen Erik Rosenius gör Truelove. www.gso.se

Carmen i Karlstad

Wermland Opera i Karlstad sätter upp Peter Brooks *Carmen*-version, *La tragédie de Carmen*, på sin annexscen Spinneriet. För regin svarar Sam Brown, som i fjol iscensatte *Läderlappen* i Karlstad. Bengt Gomér svarar för scenografin och ljussättningen. Wermland Operas chefsdirigent Johannes Gustavsson är musikaliskt ansvarig, medan Ulricha Johnson svarar för den svenska översättningen.

I rollerna återfinns Solgerd Isalv som Carmen, William Davis Lind (Don José), Sabina Bisholt (Micaëla), Johannes Held (Escamillo), John Alexander Eriksson (Zuniga) och Margareta Dalhamn gör värdhusvärderna Lillas Pastia. Spelperioden sträcker sig från den 28 mars till den 30 maj. www.wermlandopera.com

Figaros bröllop på Läckö slott 2019

"Nu är det dags att slå till med en riktig kändis – som gjord för ett magnifikt slott med en förtrollande trädgård ..." Det är Läckö slottsoperas slogan inför deras kommande uppsättning av Mozarts *Figaros bröllop* i sommar.

För regin svarar den danska regissören Anne Barsley. Slottsoperans konstnärlige ledare Simon Phipps står som vanligt på pulten. Figaro spelas av Nils Gustén och Susanna av Frida Engström. Greveparet Almaviva görs av Hannes Öberg och Matilda Sterby, medan Emma Sventelius gestaltar pagen Cherubin. För kostymerna svarar Anna Ardelius och för mask Theresia Frisk. Premiär i juli på Läckö slotts borggård. www.lackoslott.se

Göteborgsoperan prisad med Svenska Designpriset ...

... för andra året i rad. "För ett okuvligt flöde av visuell kraft som krossar traditionens förseglande barriär." Så lød juryns motivering för Svenska Designpriset i kategorin Bildkommunikation – illustration och infographic, som i höstas tilldelades Göteborgsoperan och konstnären Jesper Waldersten.

Walderstens bildserie till Göteborgsoperans uppsättning av Richard Wagners *Nibelungens ring* omfattar ett konstverk för varje del i operacykeln samt en bild som binder samman hela Ringen. Dessa bilder används som profilbilder till uppsättningarna och i all kommunikation kring dem, i annonser och som affischer, print och digitalt. www.opera.se

Sopranen Sofie Asplund har tilldelats Sten A Olssons kulturstipendium 2018

Sten A Olssons stiftelse för Forskning och Kultur grundades 1996 i samband med skeppsredare Sten A Olssons 80-årsdag. Genom stiftelsen lämnar familjen stöd till forskning och kulturverksamhet, främst i Göteborg och Västsverige. Stiftelsen har som ändamål att främja vetenskaplig forskning och utveckling, samt alla konst- och kulturyttringar, humaniora och kristna samfund.

Den lyriska sopranen Sofie Asplund har redan hunnit etablera sig som en lysande och mångsidig begåvning. Hon har mött publiken i både opera-, musikal- och konsertsammanhang. Stipendiesumman är på 300 000 kronor.

Sofie Asplund vann sångtävlingen Schymberg Award

Det var första gången som denna nyinstiftade tävling i hovsångerskan Hjördis Schymbergs namn arrangerades i Tonhallen i Sundsvall. Sex sångare hade kvalificerat sig till finalen i slutet av oktober. Finalisterna sjöng före paus romanser tillsammans med Nordiska Kammarorkestern under Eva Ollikainens ledning. Andra avdelningen ägnades helt åt operaarior. Sofie Asplund vann första pris på 50 000 kronor. Hon sjöng Sibelius "Norden" och Gildas aria "Caro nome" ur *Rigoletto*. Basen Erik Rosenius vann 25 000 kronor och han framförde Stenhammars "En positivisa" och kung Filips monolog "Ella giammai m' amò!" ur *Don Carlos*. Mezzosopranen Karin Osbeck blev tredjepristagare och erhöll 10 000 kronor. Hon sjöng Gösta Nystroems "Jag väntar månen" och Sextus aria "Deh, per questo istante solo" ur Mozarts *Titus mildhet*. Nästa tävling äger rum om två år och den kommer då att vara öppen också för sångare utanför Sveriges gränser. :||

Sören Tranberg

MICHAEL BOJESEN

SKRIBENT: SÖREN TRANBERG

Sören Tranberg passade på att intervjua Malmö Operas vd och konstnärlige chef, Michael Bojesen, strax före utdelningen av Birgit Nilsson Prize på Kungliga Operan den 11 oktober. Det är nog första och hittills enda gången i tidskriftens historia där både den intervjuade och intervjuaren har varit klädda i smoking. Bojesen tillträdde som chef i Malmö för drygt ett år sedan och OPERA ville bl.a. veta hur han vill utveckla verksamheten.

– Vi ska driva en konstnärlig linje som är relevant för alla, inleder Michael Bojesen. Malmö är Sveriges tredje största stad och ligger in en dynamisk storstadsregion, Öresundsregionen, med många kulturer och olika språk. Teatern invigdes mitt under brinnande krig 1944 och tanken var att den skulle fungera som en folkteater. Vi ska spela en bred repertoar med fokus på det vokala. Vi ska ha en bredd och inte bara spela för en elit. I Öresundsregionen finns det inom en radie av 50 km två operahus och sex symfoniorkestrar.

– Vår ambition är att spela klassiska operaverk, mindre kända och smala verk, nykomponerad opera och musikal. Vår vision är att producera uppsättningar med högsta konstnärliga kvalitet för så många som möjligt. Vi försöker nå en ny publik. Vi arrangerar allsångskvällar med tenoren Richard Söderberg. Vi turnerar flitigt och kommer att göra det ännu mer. Vi arrangerar temadagar för barn, som *Höstlov* på Operan. Vi ska bjuda in människor och vara en mötesplats. Varje säsong ger vi oss ut på minst två turnéer.

Vad har ni presenterat då?

– Vi har t.ex. gjort pocketopera, *Carmen*, på ett lastbilsflak i stadsdelar som Rosengård och Nydala och på Möllevångstorget. Där hade vi en väldigt blandad publik. Våra framträdanden var mycket uppskattade. Alla känner inte till vår verksamhet och det här är också ett sätt att bredda vårt publikunderlag.

Det är först i och med den här säsongen som du har kunnat sätta avtryck på repertoaren. Kan man se ett nytt mönster i din programsättning?

– Vi inledde med Bernstein-musikalen *West Side Story* i Kasper Holtens regi. Vi spelar musikalen med stor symfonisk besättning under den unge dirigenten Magnus Fryklunds ledning. *West Side Story* har blivit en stor publikframgång med hittills drygt 50 000 besökare, och vi har fått sätta in tre extraföreställningar. Första operapremiären blir *La Traviata* med Patricia Petibon, som gör sin första Violetta hos oss.

Uppsättningen regisseras av Olivier Py och för scenografin står hans ständige samarbetspartner och livskamrat Pierre-André Weitz, båda på den absolut högsta internationella nivån. Hur lyckades du få hit dem?

– När jag var chef för Copenhagen Opera Festival sjöng Patricia Petibon titelrollen i Jules Massenets *Manon* och då kom vi att tala om hennes dröm att sjunga Violetta. Hennes krav för

att medverka i *La Traviata* var att få göra den tillsammans med Py och Weitz, som hon känner väl. Rebecca Nelsen kommer att alternera som Violetta och hon är redan känd hos Malmöpubliken för sin Susanna i *Figaros bröllop*.

Och sedan fortsätter säsongen med en Wagneropera, Händel och en nyskriven opera på stora scenen?

– Vi ger den *Den flygande holländaren* i en uppsättning inspirerad av Carl Larssons universum, svensk nationalromantik. Cornelia Beskow sjunger Senta. Vi gör Händel för första gången på Malmöoperans scen, *Il Trionfo del Tempo e Disinganno*, i ett samarbete med Det Kongelige Teater i Köpenhamn och säsongen avslutas med Bo Holtens nyskrivna *Schlag sie tot!* som är en opera om Martin Luther. Peter Oskarson regisserar och Patrik Ringborg dirigerar. Ursprungligen var Holtens opera tänkt att sättas upp i Köpenhamn i ett samarbete med ett tyskt operahus inför 500-årsfirandet av reformationjubileet 1517, men urpremiären äger rum i Malmö i stället.

Och nästa säsong inleder ni med Sebastian Fagerlunds succéartade *Höstsonaten* i ursprungsuppsättningen från Helsingfors eller hur?

– Det gör vi för att fira teaterns 75-årsjubileum och samtidigt Malmö Operas 25 år som institution. Operan bygger på Ingmar Bergmans film. Det var på den här teatern som han var verksam som bl.a. regissör och dramatiker på 1950-talet. Så det finns anledning till att just vi sätter upp *Höstsonaten*.

Hur lång framförhållning har ni i repertoaren?

– Nu håller jag på med säsongen 2021/22, då löper mitt fyra-åriga kontrakt ut. Problemet med en alltför lång framförhållning är att röster under tidens lopp kan förändras. Så den sångare som var tilltänkt för en roll kanske inte längre passar vokalt fyra år senare. Planering är alltid en form av gambling. Jag kan tyvärr inte avslöja vad som ligger i pipelinen.

Din företrädare, Bengt Hall, lyckades med att få flera uppsättningar inspelade på dvd, kommer ni att fortsätta det samarbetet?

– Nej, för jag tror inte på att dvd-inspelningar får någon nämnvärd större spridning i den digitala värld vi nu lever i.

Hur ser du på samproduktioner med andra operahus?

– Jag är positiv till det. Det kan ske en stor konstnärlig korsbefruktnings, samtidigt som det kan hålla nere produktionskostnaderna och ge ökad hållbarhet. Vi köper in *Höstsonaten* från Helsingfors som redan är färdigproducerad. Genom publikundersökningar vet vi till exempel att fem-sex procent av vår publik kommer från Danmark, omvänt är det bara en procent av skåningarna som åker över och ser opera i Köpenhamn. Det är en siffra som skulle kunna förbättras genom olika typer av samarbeten. En gång om året träffas de nordiska operacheferna för att utbyta erfarenheter och försöka förhindra onödiga repertoarkrockar.

Hur ser strukturen ut på Malmö Opera när det gäller dramaturgi och rollbesättningar?

– Elisabeth Linton är dramaturg och hon regisserar också. Hon är begåvad och väl bevandrad i svensk kultur och inom musikvärlden. Jag har huvudansvaret för castingen i samarbete med vår artistchef Elisabeth Boström.

Hur ser situationen ut för Operaverkstan? Hur vidareutvecklar ni den framgångsrika verksamheten under Maria Sundqvists ledning ytterligare?

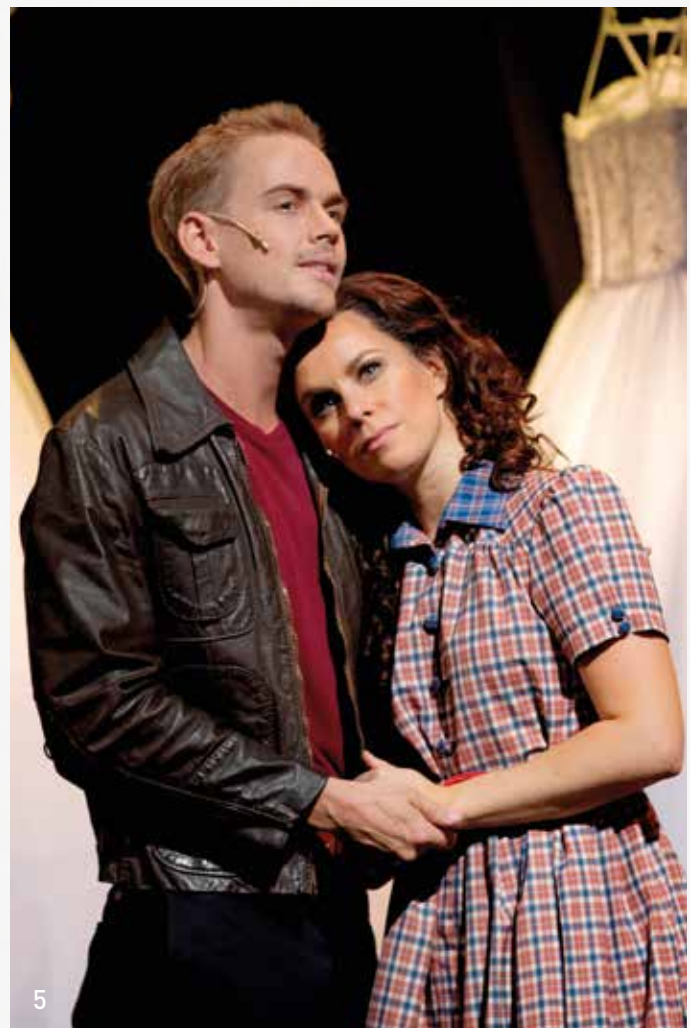
– Operaverkstan har varit och är en framgångssaga. Där arbetar vi med att vidareutveckla operagenren – inte bara för barn och unga. Vi planerar en större turnéverksamhet för Operaverkstans produktioner som kan komma flera till gagn. Deras senaste uppsättning *Var är du Proserpin?* har under hösten spelats på Confidencen, Ulriksdals slottsteater.

Du bor numera i Malmö ...

– Hela familjen flyttade hit den 1 augusti i år. Jag tycker mycket om staden, som är fantastisk och som har en stor potential. Den ligger "mitt i världen". Det är nära till kontinenten. Dessutom tycker jag om att promenera i slottsparken.

Initialt nämnde du Region Skåne. Hur ser situationen ut nu efter valet där Sverigedemokraterna gick fram kraftigt i Skåne? Kommer deras kulturfientliga och nationalistiska politik att negativt kunna påverka Malmö Operas ekonomiska situation i regionen när det gäller anslag? Skräckexemplet är vad som nu har skett med Danmarks Radio.

– I förhållande till den politiska situationen i Skåne, är det klart att vi är avvaktande och också på det klara med att det möjligtvis kan komma förändringar. Som operahus står vi för att utveckla musikedramatiken och göra oss relevanta för alla i vår region. Men först och främst står vi för att presentera det klassiska västeuropeiska kulturarvet, som är viktigt för vår identitet och vår förståelse. Det är kulturen som omsätter vår välfärd till andliga värden, och det vore otroligt kortsiktigt och oansvarigt om man börjar skära i kulturen. Konsten och kulturen tillhör alla, och armlängdsprincipen till politikerna är en av de viktigaste sakerna att hålla fast vid för att bevara en fri och meningsfull konst och kultur. :||

1. Michael Bojesen. Foto: Mathias Løvgreen.

2. Salongen, Malmö Opera. Foto: Werner Nystrand.

3. Scen ur *West Side Story*. Foto: Malin Arnesson.

4. Scen ur *West Side Story*. Foto: Malin Arnesson.

5. Scen ur *West Side Story*. Foto: Malin Arnesson.

Nu finns också Tidskriften OPERA digitalt

Du som vill läsa OPERA digitalt kan nu ladda ner vår app på App Store eller Google Play eller läsa i datorn via vår hemsida.

Det enda som behövs för att kunna läsa OPERA i appen är ett konto och dina prenumerationsuppgifter.

Så här läser du OPERA i appen om du är prenumerant:

1. Sök efter appen Tidskriften OPERA i App Store eller på Google Play.
2. Installera appen.
3. Öppna appen, klicka på "Pappersprenumerant"
4. Skapa ett konto eller ange befintliga kontouppgifter samt kundnummer och postnummer.
5. Nu har du tillgång till OPERA i mobilen eller på läsplattan. Nästa gång räcker det att logga in via figuren uppe till höger med mejl och lösenord.

Så här läser du via datorn om du är prenumerant:

1. Gå in på vår hemsida och klicka dig fram till vårt digitala arkiv eller gå in på: https://manage.paperton.com/library/open_shelf/tidskriften-opera
2. Klicka på valfritt omslag.
3. Fyll i kundnummer samt postnummer och logga in.
4. Nu har du tillgång till OPERA i datorn.

För dig som inte är prenumerant på papperstidningen

För dig som inte är prenumerant finns nu möjligheten att köpa lösnummer och digitala prenumerationer direkt i appen – ladda ner appen från App Store eller Google Play och välj vilken utgåva du vill köpa. Vi rekommenderar alltid att skapa ett konto i samband med köpet för att du ska kunna logga in via andra enheter eller via dator och läsa på <https://paperton.com> Ett lösnummer kostar 95 kronor och en helårsprenumeration (fem nummer) kostar 399 kronor digitalt.

Behöver du hjälp att aktivera din prenumeration?

Kontakta support@paperton.com och ange ditt kundnummer, postnummer och mejladress så hjälper vår support dig.

Digitaliseringen har kunnat genomföras med stöd från Kjell och Märta Beijers Stiftelse.

OPERAWEEKEND I BERLIN

SKRIBENT: ALEXANDER HUSEBYE

Weimarrepubliken och 1920-talet är tillbaka! I tysk teve triumferar *Babylon Berlin*. Serien bygger på Volker Kutschers väl researchade böcker om Gereon Rath, kriminalkommissarien som rör sig i alla de miljöer som karaktäriserade världsstaden fram till det att nazisterna lade locket på. I konsertsalar och operahus spelas Alban Berg, Franz Schreker och Erich Wolfgang Korngold. I boklådorna vimlar det av nya böcker på alla tänkbara teman med förankring i epoken. Nostalggi? Javisst – dåtidens hektiska nöjesliv, barerna, kabaréerna och brottssyndikaten har ersatts av sina moderna motsvarigheter. Berlinaren av i dag har annat än nöjen för ögonen; framför allt bristerna i boende, skola och den kroniskt dåligt fungerande stadsförvaltningen. För att inte tala om det evighetsprojekt som byggandet av den nya flygplatsen har blivit.

Men, som en reminiscens av 1920-talets överflödande kulturliv finns utbudet av musik och opera kvar. Den som vill kan ägna intensiva dagar åt operaföreställningar och konserter ur en oändligt bred repertoar. Längs samma paradgata är Staatsoper nu tillbaka i sitt renoverade hus vid Unter den Linden, Komische Oper ska snart utlokaliseras till Schillertheater och på Deutsche Oper av 1960-talssnitt, lite längre ner på gatan, renoveras det här och var till modernare standard.

Första veckorna på höstsäsongen för med sig premiärer. Även här gör sig 1920-talet påmint i **Alban Bergs** *Wozzeck* och **Korngolds** *Die tote Stadt*. Med den tredje premiären, **Cherubinis** *Medea*, är vi på klassisk mark.

På Deutsche Oper iscensätts *Wozzeck* av **Ole Anders Tandberg** som Berlinpubliken tidigare mött i **Sjostakovitjs** *Lady Macbeth från Mtsensk*. Han greppar **Georg Büchners** drama *Woyzeck* utifrån en ganska skruvad idé. Vi befinner oss mitt i det norska nationaldagsfirandet, närmare bestämt den 17 maj 2018, i en lokal bar och restaurang i närheten av paradgatan Karl Johan. Glada norrmän paraderar i bakgrunden, och med norska flaggor i handen och studentmössor på hjässan firar herrkören dagen i värdshusscenen.

Mot denna nationalistiska och norskt hurtiga bakgrund utspelas dramat, där *Wozzeck* och hans Marie mer än vanligt skiljer ut sig som civila personer. **Johan Reuter** tar fatt i huvudrollens sympatiska drag och bär fram dem med sin varma baryton. Han är en kraftigt byggd person, den fysiska styrkan anas under ytan och bryter fram när han i slutscenerna tappar behärsningen. Liket en säkring bär *Wozzeck* ömsint omkring på en vattenödda i en plastpåse. När doktorn slutligen dissekerar blötdjuret vänder det också för *Wozzeck* och det går snabbt utför mot det oundvikliga slutet med mordet på Marie. **Elena Zhidkova** – utmärkt scenartist i andra sammanhang – känns lite övergiven av regin. Hon får med sin mezzo också kämpa mot rollens obekväma röstläge, där sopraner rör sig mer obehindrat.

Man har haft svårt att besätta birollerna i *Wozzeck*. Det visar sig framför allt i **Burkhard Ulrichs** kaptan som till stor del får lita till sin falsettsång. **Seth Caricos** ljusa bas ger kanske inte den önskvärda tyngden i de viktiga scenerna mellan *Wozzeck* och doktorn. Bättre då **Thomas Blondelle** som tamburmajoren och **Andrew Dickinsons** narr – en ripoff på Conchita Wurst – klädd i bunad!

Det är kanske för enkelt att jämföra **Donald Runnicles** med Daniel Barenboim, som under flera säsonger dirigerat verket på Staatsoper. Den senares mästerskap i att lägga ut musikens textur med både detaljrikedom och elegans är inte Runnicles kännetecken. Här går det starkt och lite oorganiserat till i orkestersatsen. Spänningen och atmosfären inställer sig inte, vilket i och för sig återspeglar det som utspelar sig på scenen.

Tandbergs insats sablades ner i kritiken, och redan vid andra föreställningen lyste åtskilliga platser tomma i salongen. Det är fyrtio år sedan verket spelades på Deutsche Oper och kanske är *Wozzeck* ett alltför tyskt drama för att tåla omlokaliseringar till skandinaviska breddgrader.

BERG: WOZZECK

Premiär 5 oktober 2018.

Dirigent: Donald Runnicles

Regi: Ole Anders Tandberg

Scenografi: Erlend Birkeland

Kostymdesign: Maria Geber

Ljusdesign: Ellen Ruge

Video: Robert Pflanz

Solister: Johan Reuter, Thomas Blondelle, Matthew Newlin,

Burkhard Ulrich, Seth Carico, Andrew Dickinson, Elena

Zhidkova, Annika Schlicht, m.fl.

www.deutscheoperberlin.de

KORNGOLD: DIE TOTE STADT

Premiär 30 september, besökt föreställning
6 oktober 2018.

Dirigent: Ainārs Rubiķis

Regi: Robert Carsen

Scenografi: Michael Levine

Kostym: Petra Reinhardt

Koreografi: Rebecca Howell

Ljus: Robert Carsen och Peter van Praet

Video: Will Duke

Solister: Aleš Briscein, Sara Jakubiak,
Günter Papendell, Maria Fiselier, m.fl.

www.komische-oper-berlin.de

Die tote Stadt spelas t.o.m. 28 juni 2019.

Erich Wolfgang Korngolds operor genomgår en renässans i Berlin. Vårens succé på Deutsche Oper med *Das Wunder der Heliane* följs nu upp av Robert Carsens uppsättning av *Die tote Stadt* på Komische Oper. Regissören är ett hett namn på operamarknaden och förväntningarna var stora, inte minst mot bakgrund av att publiken på Komische Oper är van vid omdiskuterade men publikdragande uppsättningar av Barrie Kosky (husets chef), Stefan Herheim och Calixto Bieito.

Likt Tandbergs *Wozzeck* bjuder Carsen på en ganska endimensionell tolkning, förankrad i en scenbild. Samtliga delar av handlingen tilldrar sig i Pauls sovrum. Det psykologiska dramat lyfter inte utifrån de klichéer som Carsen försatt rollfigurerna i. Paul rör sig som ett djur i bur i ett ständigt upprepat mönster. Han utmanas av en Marietta som regissören tvingat på ett slags subrettläge eller, som en bänkgranne uttryckte det, en storstadsvariant av Pippi Långstrump ...

Sångligt befinner sig uppsättningen på en hög nivå. Sara Jakubiak, som även medverkade i *Das Wunder der Heliane*, är ett namn man ska lägga på minnet. Utan några som helst problem ersätter hon med sin sopran den brist på värme som Carsen gett rollen. I rollen som Paul – en av operarepertoarens mest krävande – utnyttjar Aleš Briscein sin lyriska, mycket ljusa tenor till fulla. En höjdpunkt blir duetten "Glück, das mir verblieb". Övriga roller är som vanligt på Komische Oper välbesatta, här med Günter Papendells Frank och Maria Fiseliens hushållerska.

Korngolds musik kräver sitt och kanske är Komische Opers salong i minsta laget för att härbärgera den ständigt överspända voluminösa orkestersatsen. Unge Ainārs Rubiķis (ny chefsdirigent) hittar dock för det mesta balansen, även om styrkan skulle kunna tas ner lite för att gynna de lyriska rösterna på scenen.

Ett mer klassiskt drama spelas på Staatsoper, **Luigi Cherubinis** *Medea*, eller *Medée* i den franska versionen.

Skådespelaren och regissören **Andrea Breth** (fast knuten till Wiens Burgtheater) har tidigare samarbetat med **Daniel Barenboim** i såväl *Wozzeck* som *Katja Kabanova*. Här, i *Medea*, kontrasterar hon det antika stoffet mot en kall och grå nutid.

Handlingen förlägger Breth till en lagerhall. På ett för henne vanligt sätt utnyttjar hon utrymmet fullt ut, denna gång i form av en vridscen som möjliggör parallella handlingar. Inför våra ögon packas en antik civilisation ner i stora lårar för att glömmas (?) eller transporteras bort. Kreon, Dirce och Jason tillhör alla en modern skara erövrare som inte har mycket till övers för dessa artefakter, gyllene skinnet inräknat. Likt ett framåtlutande vilddjur bevakar **Sonya Yonchevas** Medea skeendet när hennes kultur förvandlas till en restprodukt för slutförvaring. När hon griper in i dramat går hon till attack med urkraft.

Sångligt befinner sig Yoncheva på en egen nivå. Eller som en annan medverkande uttrycker det: "I hennes röst klingar en ung Maria Callas". Sant, om det inte vore för att det utpräglade användandet av bröstklängen alltför ofta går före textningen. I vart fall lämnar Yoncheva ingen oberörd. Här står hon ut fullt i linje med regissörens idé om Medea som en viljestark outsider.

Medeas motpol blir här en närmast borgerligt förnäm Dirce. **Elsa Dreisig** triumferar dock med sin fräscha sopran som vore det i ren protest mot den hårt snörda klänningen som givits henne. Jason, den vankelmodige hjälten som inte förmår välja sida i dramat, görs av **Charles Castronovo**. Den amerikanske

tenoren har utvecklats sedan han uppträdde på Jussi Björling-galan på Stockholmsoperan för sju år sedan. I dag har han lagt sig till med en bred repertoar, där Jason kanske inte står ut, men i alla fall ligger väl till såväl röstligt som sceniskt.

Cherubinis orkestersats framförs med ett trettiotal musiker. Daniel Barenboim går musiken till mötes och framför allt i andra akten tänder det till ordentligt – vi möter den strikte Gluck och den unge Beethoven i en och samma laddning.

Inte illa som operahelg. Den som vill utöka med en mer fiberrik konsthistorisk kost rekommenderas ett besök på Martin-Gropius-Bau, där utställningen om konstsamlaren Cornelius Gurlitt spänner över lika stora och svindlande tidsperspektiv som Luigi Cherubini och Alban Berg. Från renässans till "Entartete Kunst"... :||

1. Joban Reuter som Wozzeck. Foto: Marcus Liberenz.
2. Andrew Dickinson i Wozzeck. Foto: Marcus Liberenz.
3. Scen ur Wozzeck. Foto: Marcus Liberenz.
4. Scen ur Die tote Stadt. Foto: Iko Freese.
5. Sara Jakubiak och Ales Briscein i Die tote Stadt. Foto: Iko Freese.
6. Scen ur Medea. Foto: Bernd Ublig.
7. Sonya Yoncheva som Medea. Foto: Bernd Ublig.

CHERUBINI: MEDEA

Premiär 7 oktober 2018.

Dirigent: Daniel Barenboim

Regi: Andrea Breth

Scenografi: Martin Zehetgruber

Kostym: Carla Teti

Ljus: Olaf Freese

Solister: Sonya Yoncheva, Charles Castronovo, Iain Petersen, Elsa Dreisig, Marina Prudenskaya, m.fl.

www.staatsoper-berlin.de

Operan i WARSZAWA

SKRIBENT: INGVAR VON MALMBORG

Opera Narodowa i Warszawa kallas även Teatr Wielki, vilket betyder Stora teatern. Ett passande namn. För till ytan är huset ett av de största i världen och sträcker ut sig åt alla håll.

Fastigheten hyser också Polens nationalteater och nationalbalett. Entrédörrarna ligger inte långt från varandra, mer än en person har blandat ihop dem. Platsen heter passande nog Teatertorget och mitt emot ligger gamla stadshuset, vackert upplyst, och där det i dag finns en bank.

Nyinvigningen av operahuset skedde i november 1965. Warszawa bombades hårt under andra världskriget, 95 procent av byggnaderna totalförstördes. Men det var ett absolut krav från stadsborna att operahuset skulle byggas upp igen. I Polen fanns då inga pengar till sådant och exilpolacker i USA, Australien, Tyskland och Argentina skänkte stora summor till projektet. Vilket accepterades trots att landet då ingick i det ekonomiskt slutna Sovjetblocket.

Operaarkitektur i form av socialrealism

Resultatet blev Opera Narodowa, i en modernistisk arkitektur med inslag av socialrealism. Det ligger på samma ställe som gamla operahuset från 1833, ritat av italienaren Antonio Corrazzi. På 1700-talet delades det gamla polsk-litauiska riket tre gånger, tills inget återstod, och polackerna spreds ut över flera olika länder. Därför blev operahuset i Warszawa oerhört viktigt för att upprätthålla kulturen, språket och den etniska identiteten.

– Operan, teatern och katolska kyrkan var ofta de enda offentliga platser där man pratade polska, säger Marcin Bogucki, teatervetare i Warszawa. Det säger en hel del om Polens kulturkamp.

Apollo med ett fyrspann – en sådan skulptur skulle stå på rampen ovanför entrén. Men tsaren i Sankt Petersburg, som lätt blev paranoid, uppfattade Apollo som en förtäckt polsk frihetskämpe. Tvärstopp.

– När operaledningen på 1990-talet började leta efter originalskulpturen återfanns den till slut i Rom, berättar operans konstnärlige ledare Mariusz Treliński. Vilken triumf!

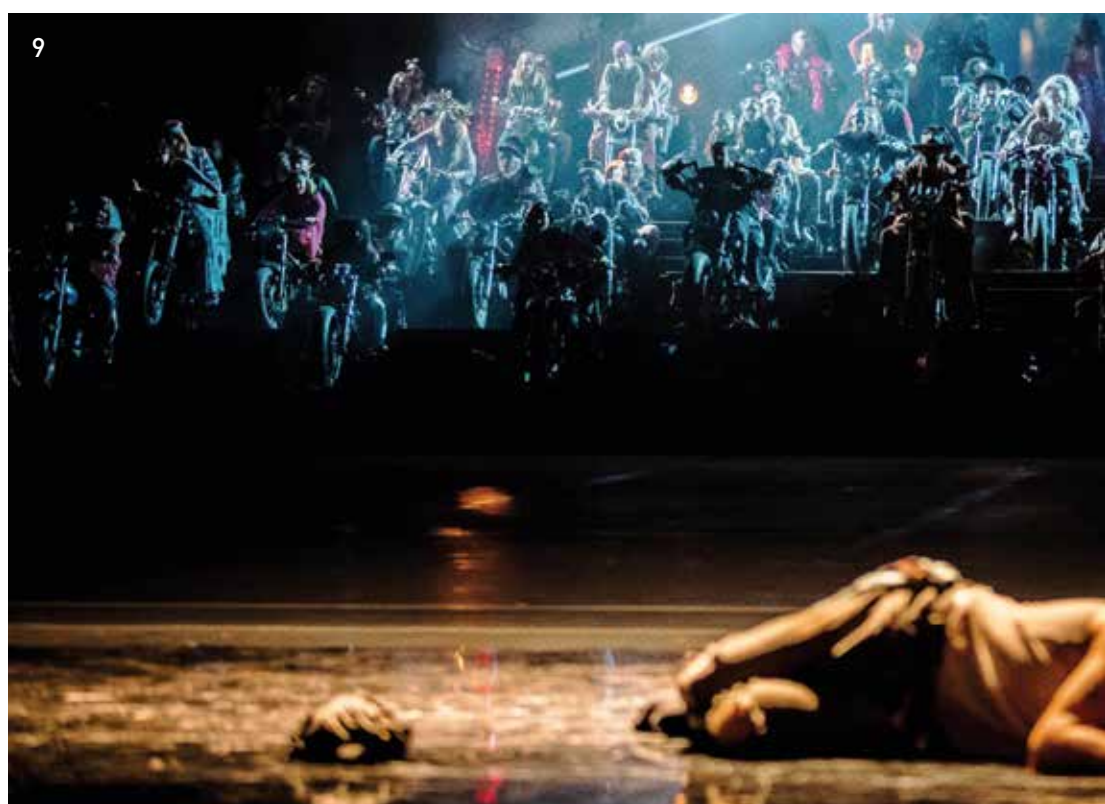
Skulpturen avtäcktes av premiärministern på polska konstitutionens dag 2002. Även detta berättar åtskilligt om vilken betydelse kulturlivet har haft för Polen, en nation som i modern tid bara existerat sedan 1918 och haft en skakig resa sedan dess.

Höstens första premiär på Opera Narodowa inträffar samtidigt som hundraårsjubileet av polska nationens bildande. Till öppningen valdes Ignacy Jan Paderewskis *Manru* från 1902, som sällan spelas.

Paderewski var en oerhört skicklig pianist. Han turnerade världen över – kom även till Stockholm – och blev ganska förmögen. Trots att han bara gjorde en opera är han den ende polack som fått sitt verk uppfört på Metropolitan i New York. Och den ende som fått en stjärna på Hollywood Boulevard – delvis för att han länge bodde i San Ignacio i Kalifornien, där han drev en vingård och ibland komponerade filmmusik.

Han är också världens ende kompositör som blivit premiärminister. Under första världskriget tog han båten över Atlanten och talade så vackert inför amerikanska kongressen och presidenten att han fick löfte om att en ny polsk stat skulle få återuppstå. Därför blev han landets förste premiärminister. Opera Narodowa har ett välbesökt galleri och där pågår i höst en fin utställning om Paderewskis skiftande livsgärning.

Han var uppvuxen i en by i nuvarande Ukraina och har hämtat material till *Manru* därifrån. Det är historien om en romsk man som gifter sig med en bondflicka. Detta äktenskap över gränserna

accepteras inte. Flickan stöts brutalt bort av både familj och bygemenskap. Manru – den slovakiske tenoren Peter Berger är helt rätt i rollen – känner sig instängd i deras enkla torp och blir alltmer frustrerad.

När en romsk grupp vill att han övertar rollen som ledare lämnar han efter kval och förvecklingar sin lilla familj. Romerna skildras här som en brokig samling nutida outsiders på motorcyklar. Slutet har ändrats av Marek Weiss, en flitig regissör som gjorde sin första uppsättning 1974. Här ger sig Manru ut på vägarna igen, medan han i originalversionen kommer tillbaka för att upptäcka att hustrun begått självmord.

– Verket har självklart ett historiskt värde, förklarar Mariusz Treliński. Problemet har varit att få det levande för en modern publik och där har vi arbetat mycket med dekor och kostymer.

Staten bekostar

Opera Narodowa bekostas helt av staten. Upp till fem procent årligen brukar annars komma från sponsorintäkter, främst banker och försäkringsbolag. Operachefen Waldemar Dabrowski har tidigare varit kulturminister i två omgångar, vilket inte varit en nackdel när det gäller att få anslag.

Salongen har döpts efter den polska 1800-talskompositören Stanisław Moniuszko och är med sina 1 770 sittplatser ett av Europas största operahus. Scenen är på 1 150 kvadratmeter. Det går därför att utföra avancerade scenografiska lösningar här. I *Manru* får 50-60 personer utan vidare plats samtidigt på scenen och arbetet förenklas väsentligt genom att det finns utrymmen att förvara dekor till tre parallella uppsättningar. Byggnaden rymmer även Emil Młynarski Auditorium med 248 platser. Där är repertoaren mer experimentell.

I fastigheten arbetar knappt tusen personer. De som är vana vid trånga äldre operahus kan uppleva en eufori här. Breda korridorer,

stora arbetsrum, flera våningsplan och massor av ytor att gå vilse i. Dessutom finns altaner i alla vädersträck där körmedlemmar, balettkillar och gråhåriga musiker tar igen sig i solen.

I Polen är det tradition att gå på opera och teater, på samma sätt som på 1960- och 70-talet i Sverige. Även studenter med små studiebidrag försöker se föreställningar och inom den allmänbildade medelklassen talar man gärna om intressanta uppsättningar. Här finns också en självklar publik av ungdomar, vilket det inte riktigt gör längre i vårt land.

– Publiken kommer från alla delar av Polen, säger Marcin Fedisz, chef för dramaturgi och marknadsföring. Majoriteten är förstas mellan 50 och 75 år, som överallt annars.

– Men vi har arbetat väldigt målmedvetet i tio år för att få hit en yngre publik, fortsätter han. Minst en tredjedel av publiken är nu under trettiofem år. Det har blivit trendigt att se opera igen.

Opera Narodowa har satsat ambitiöst och innovativt på sociala medier. De unga har också nappat på aktiviteterna i Galleriet, som varit Marcin Fedisz baby. Utställningen *Opera Haute Couture* fick stort genomslag, den visade sambandet mellan modevärlden och kostymer inom opera och teater. Den populära utställningen *Från tå till tå* handlade om alla slags skor.

Operakonsten kom tidigt till Polen. Redan 1628 publicerades ett operaverk med libretto på polska, men det dröjde till 1782 innan den första fullständiga uppsättningen spelades.

I dag har Polen åtta operascener utöver Nationaloperan. Räknat i antal spelade föreställningar per år ligger landet på en tillfredsställande tiondeplats, före Spanien och Sverige, men efter Schweiz och Tjeckien.

Den näst största scenen ligger i Łódź, en industristad väster om Warszawa som efter andra världskriget under en tid fungerade som huvudstad. Även här kallas byggnaden Teatr Wielki och rymmer all slags scenkonst. Scenen i Łódź anses konstnärligt vara mycket betydelsefull och det sker ofta ett utbyte med Warszawa.

Andrastaden Krakow har en mellanstor operascenen, den stod klar 2008 och operasällskapet driver även en utomhusscen sommartid. Tack vare turismen är beläggningen nästan hundra procent året runt. Landets enda årliga operafestival arrangeras i staden Bydgoszcz i centrala Polen. Och i Warszawa bildades för ett år sedan ett barockoperasällskap som ska turnera.

Många kulturella impulser har förstas kommit från grannlandet Tyskland. Tysk opera spelas inte mer än italiensk, snarare tvärtom, men intresserade polacker brukar vara väl inlästa på tyskt kulturliv. Suget från Berlin känns även i Warszawa. Flera operahus byggdes

för övrigt runt år 1900 som tyskspråkiga teatrar, eftersom respektive städer då ingick i tyska riket, och granskar man detaljer i polskt operativ finns många kopplingar mellan länderna. Librettot till *Manru* skrevs exempelvis först på tyska och urpremiären ägde rum i Dresden.

– Varje säsong har vi fem-sex premiärer, säger Marcin Fedisz. Vårt mål är att alltid ge ett nyskrivet verk på polska. På grund av det nationella jubileet spelar vi nu ovanligt många verk av inhemska kompositörer, som Szymanowskis *Kung Roger* och Moniuszkos *Fredriana* och *Halka*.

Det tog Karol Szymanowski sex år att skriva *Kung Roger*. Operan utspelar sig på Sicilien, där Szymanowski bodde i flera år. Till slottet kommer en ung herde som med ett hedniskt-orgiastiskt budskap lyckas dupera hovet, drottningen och till slut även kungen själv, kristenhetens bastion. Verket hade urpremiär 1926 på gamla operan i Warszawa och har vissa musikaliska likheter med Richard Strauss *Salome*.

De senaste tio åren har *Kung Roger* spelats regelbundet överallt i världen. Den polska uppsättningen har premiär den 1 december på Opera Narodowa och sedan Sverigepremiär i Stockholm den 16 mars, i samarbete med Stockholmsoperan. Regissör i båda fallen är Mariusz Trelinski.

– Detta är fjärde gången jag tar mig an det här verket, avslöjar Trelinski. Det skrevs under inflytande av psykoanalysen, som på 1920-talet starkt påverkade Europas kulturliv. Den stora gåtan är kungens reaktioner. Han berövas i stort sett allt, men är ändå märkligt dragen till herden. Varför?

– Jag har prövat flera olika tolkningar, som den franske psykoanalytikern Jacques Lacans teori om skuggpersonligheter, fortsätter Mariusz Trelinski. Kungen är redan från början, i det fördolda, djupt kluven och bär på hemligheter som han inte längre kan handskas med.

Slutligen ett par ord om det allmänna kulturklimatet i Polen. Den nuvarande regeringen har tagit vissa steg bort från en liberal samhällsordning och många kulturarbetare kommenterar detta, men vill inte uttala sig offentligt.

En känd personlighet påpekar att Polens kulturliv genom tiderna stått emot ryska tsarer och oligarker, demokratifierades på 1930-talet och drygt fyrtio år av kommunistisk censur. Överlevnadsförmågan är därför stark. Och kulturen har alltid varit en nödvändig ventil, vilket makthavare oftast är medvetna om. ■■

www.teatr Wielki.pl

10

11

1. *Apollo med fyrspann*. Foto: Jacek Poremba.
2. *Opera Narodowa*. Foto: Nicolas Groszpiere.
3. *Opera Narodowa*. Foto: Nicolas Groszpiere.
4. *Mariusz Trelinski*. Foto: R. Wolanski.
5. *Salong Moniuszko*. Foto: K. Krajewski.
6. *Scen ur Manru*. Foto: K. Bielinski.
7. *Gamla operan*.
8. *Ignacy Jan Paderewski*.
9. *Scen ur Manru*. Foto: K. Bielinski.
10. *Peter Berger*.
11. *Utställningen Opera Haute Couture*. Foto: K. Bielinski.

IL TROVATORE

Giuseppe Verdi

FREDRIKSTEN FESTNING
12|14|15 JUNI 2019

* Il Trovatore er en storopera med inderlig intensitet og musikalsk mangfold. En thriller av det mørke slaget som skildrer en menneskelig tørst etter hevn, meningsløst sinne og heftige lyster.

I Halden ønsker vi deg velkommen
til Norges største utendørsopera.

Musikalsk leder: Gregor Bühl

Regissør: Ronald Rørvik

I rollene finner du:

Il Conte di Luna

Dong-Hwan Lee

Leonora

Maria Fontosh

Azucena

Olesya Petrova

Manrico

Gaston Rivero

Billetter får du på ticketmaster.no

ticketmaster®

Hovedsponsor

SpareBank 1
ØSTFOLD-ÅKERSHUS

Partnere og støttespillere

FESTIVAL
2018

Det sparsamma bifall som mötte regissören och scenografen **Pier Luigi Pizzi** efter premiären på *Barberaren i Sevilla* berodde mer på hövlig respekt för den 87-årige nestorn i italiensk opera än uppsättningen i sig. Pizzi har under sextio år outtröttligt och framgångsrikt försett italienska operascener med estetiskt raffinerade scenografier, men hans regikoncept har ofta varit grunda och förutsägbara. Detta gäller i hög grad också årets Barberaruppsättning. Den klassiskt helvita scenografin växlar elegant och väloljat från balkongscener till rumsinteriorer, allt upplagt för att låta Rossinis slitstarka buffamuskverk verka i förgrunden utan att störas av överlastade regigags. Resultatet blir fyllt av schabloner till exempel oupphörligt nysande tjänare, allt i ett beskedligt förutsägbart tempo.

Pesaro

Att uppsättningen av den italienska pressen ses som en ”triumf” för Rossini är obegripligt. Om inte uttalandet gäller musiken. **Yves Abel** sköter tydligt, säkert och välbalanserat avvägningen mellan spritsiga crescendon och lyriskt smekande vilopunkter. Bland sångarna triumferar **Maxim Mironov** som greve Almaviva med stilmässigt oöverträffad Rossinisång, bel canto-frasering med känsla och suverän koloraturvirtuositet. **Aya Wakizono** som Rosina har en fluffig, välegaliserad mezzoklang, på sitt sätt idealisk men utan en intressant och tydlig röstprofilering – en egenskap som nästan gäller samtliga nu framgångsrika mezzosopraner.

Ointressanta är sannerligen inte basveteranerna **Michele Pertusi** (Basilio) och **Pietro Spagnoli** (Bartolo), som både vokalt och sceniskt tillför en välbehövlig energi som får sprutt på uppsättningens flegmatiskt lunkande buffamotor. **Davide Lucianos** Figaro är smidig och rörlig både i gestaltning och vokalt.

Rossinis *Aida* har man kallat hans *Ricciardo e Zoraide*. Några större likheter finns väl inte annat än att Zoraide är nubisk prinsessa i konflikt mellan kärleken och plikten – ett motiv som inte är direkt ovanligt i 1800-talsoperan. Ändå kan man inte låta bli, utan att lägga in alltför långsökt eller kortsynt aktualitetsiver, att bli lite imponerad av den kosmopolitiska lätthet som gestalterna i operan rör sig i. Handlingen är hämtad från en riddarromantisk 1700-talsparodi. Zoraide har av kärlek till Ricciardo gått emot sin far genom att rymma med sin älskade, men kommer ifrån honom och sitter fången hos Agorante. Handlingen utvecklas sedan till en slags räddningsopera, naturligtvis med lyckligt slut där Zoraide undsätts av sin älskade och även får faderns förlåtelse.

Ricciardo e Zoraide är en av Rossinis minst spelade operor, även i Pesaro. Det är tjugo år sedan som Luca Ronconi åstadkom en fyndig version med värme och distans. Marshall Pynkoskis nyuppsättning har inget av detta. Pynkoskis idé var att införliva dansavsnitt i handlingen, men koreografin är varken medskapande eller fördjupande. Koreografen Jeannette Lajeunesse Zingg har då och då lagt in meningslösa balettdivertissemang utan sammanhang med regin. Scenografin av Gerard Gauci – en prunkande pastisch av 1800-talsexotism – är mycket vacker och effektiv, men liksom regin och de praktfulla dräkterna av Michael Gianfrancesco, i övrigt intetsägande.

Även här räddas allt av Rossinisång på högsta nivå. Stjärnan var Juan Diego Flórez som med Ricciardo äntrar den sista av Rossinis

hjälderoller. *Ricciardo e Zoraide* spelar något av en symbolisk roll, inte bara i Flórez liv utan även sänghistoriskt. När verket spelades senast i Pesaro 1996 var den då helt okände tjugotreåriga Flórez engagerad för den lilla rollen som Ernesto. Han kom aldrig att sjunga den. Bruce Ford, som den sommaren skulle ha gjort huvudrollen i *Mathilde di Shabran*, blev sjuk och Flórez fick med några dagars varsel ersätta honom i den krävande rollen. Resten är sänghistoria och nu tjugotvå år senare försvarar Flórez suveränt sin status som den ojämförligt främste Rossinitenoren: de strålande höjntonerna, de briljanta koloraturerna och den fulländande bel canto-fraseringen – allt finns fortfarande där.

Honom jämbördig är Sergey Romanovsky som Agorante. I *Ricciardo e Zoraide* finns operalitteraturens mest testosteronstinna tenorduett, vilket blev kvällens och festivalens vokala höjdpunkt. Pretty Yendes läckra och raffinerade sopran excellerade med perfekt koloratur och höjd. Zomira, Agorantes hustru, kan sägas motsvara Amneris i denna opera. Det är faktiskt en av få kvinnliga mezzopartier bland tonsättarens så många manliga mezzohjältar och där finns en del intressanta saker att sjunga, vilket togs väl till vara av Victoria Yarovaya, en av de många ryska Rossini-mezzosopraner som har tagit avstamp i Pesaro för framgångsrika karriärer. Nicola Ulivieri var som Ircano en solid baspappa. Mycket uppmärksammad blev också den 23-åriga baskiske tenoren Xabier Anduaga, i rollen som Ernesto, som med en strålande penetrant röst väl konkurrerade med kvällens övriga stjärnor. Kanske är detta en början till ännu en världskarriär bland Rossinitenorer?

ROSSINI: BARBERAREN I SEVILLA

Premiär 13 augusti 2018.

Dirigent: Yves Abel

Regi, scenografi och kostym: Pier Luigi Pizzi

Solister: Maxim Mironov, Pietro Spagnoli, Aya Wakizono, Davide Luciano, Michele Pertusi, m.fl.

ROSSINI: RICCIARDO E ZORAIDE

Premiär 11 augusti 2018.

Dirigent: Giacomo Sagripanti

Regi: Marshall Pynkoski

Scenografi: Gerard Gauci

Kostym: Michael Gianfrancesco

Ljus: Michelle Ramsay

Koreografi: Jeannette Lajeunesse Zingg

Solister: Sergey Romanovsky, Pretty Yende, Juan Diego Flórez, Nicola Ulivieri, Victoria Yarovaya, Xabier Anduaga, m.fl.

ROSSINI: ADINA

Premiär 12 augusti 2018.

Dirigent: Diego Matheuz

Regi: Rosetta Cucchi

Scenografi: Tiziano Santi

Kostym: Claudia Pernigotti

Ljus: Daniele Naldi

Solister: Vito Priante, Lisette Oropesa, Levy Sekgapane, Matteo Macchioni, Davide Giangregorio.

www.rossinioperafestival.it

1. Davide Luciano, Michele Pertusi och Aya Wakizono i Barberaren i Sevilla.

Foto: Studio Amati Bacciardi.

2. Juan Diego Flórez och Xabier Anduaga i Ricciardo e Zoraide.

Foto: Studio Amati Bacciardi.

3. Pretty Yende och Juan Diego Flórez i Ricciardo e Zoraide.

Foto: Studio Amati Bacciardi.

4. Lisette Oropesa i Adina.

Foto: Studio Amati Bacciardi.

I Pesaro finns alltid något att fira. I år sammanföll 150-årsjubileet av Rossinis död med 200-årsjubileet av tillkomståret för två av festivalens produktioner. *Ricciardo e Zoraide* uruppfördes i Neapel och den lilla enaktaren *Adina* i Lissabon. Rossini fick uppdraget av chefen för Lissabonoperan som ville förära en okänd sångerska en opera som födelsedagspresent. Rossini var inte särskilt engagerad och skrev bara fyra av operans nio nummer. *Adina* blev försenad och uppfördes inte förrän 1826, vilket verkar vara verkets enda framförande fram till 1963. Handlingen går i samma stil som Mozarts *Enleveringen ur seraljen*. Kalifen i Bagdad är förälskad i slavflickan Adina, som i sin tur älskar Selim som kalifen efter ett flyktförsök dömer till döden. I slutet visar det sig att Adina är kalifens försvunna dotter.

Pesarouppsättningen borde ha chans att komma in i Guinness rekordbok som största brölloparstjärnan. Scenbilden av **Tiziano Santi** upptogs nämligen av en enorm krokant med kärleksparets Adina

och Selim som Barbie och Ken på toppen. Dirigenten, venezuelanen **Diego Matheuz**, ledde med god känsla för Rossinis tempoväxlingar **Rosetta Cucchis** infallsrika uppsättning. Det fungerade perfekt, men den var bitvis något frenetiskt överlastad av buffagags.

I titelrollen strålade **Lisette Oropesa** med nära nog fulländad koloratur, innerlighet och utsökt raffinemang i föredraget. Här är en världskarriär i vardande. **Vito Priante**, som har den lätta och ljusa basklang som numera på gott och ont föredras av stilmadvetna operainstitutioner, gjorde en rolig mansgriskrumelur av kalifen. Ett glädjande löfte är **Levy Sekgapane** med en smidig tenor som lätt svingade sig upp till höga C – mig störde inte heller den för Rossinitenorer utpräglade nasaliteten. 🎭 Erik Graune

PÅ INSIDAN AV Teatro Massimo

SKRIBENT: LOUISE FAUVELLE

En teater för alla. Det vill operachefen Francesco Giambrone att Teatro Massimo i sicilianska Palermo ska vara. OPERA var på besök i samband med premiären på Rigoletto.

Ett grekiskt tempel möter renässans och barock – inramat av palmer. Så skulle man kunna beskriva Teatro Massimo Vittorio Emanuele i Palermo på norra Sicilien. När OPERA är på besök i mitten på oktober är det åskkänning i luften och sommarvarmt. Eftermiddagssolen skiner mildt över det pampiga operahuset på Piazza Verdi i stadens hjärta. Med sina 7 700 kvadratmeter är det Italiens största operahus. Bara några kvarter bort slingrar sig stummiga, högljudda och väldoftande matmarknader i smala gränder. Där finns allt från fisk och skaldjur till oliver, kryddor, frukt och grönsaker uppradade på enkla träbord och paketeras till kunderna i pappersstrutar. Kontrasten mot den geometriskt genomtänkta och välordnade stenbyggnaden med sin kultiverade scenkonst kunde knappast kännas större.

Anthea Gulino, klädd i blanka skor, svarta byxor och vit skjorta, är guide på operan sedan sex år tillbaka och tar oss med på en kortare rundtur i byggnadens innandöme. I foajén står en miniatyrmodell av operahuset och lite längre bort en kolonn med en byst av dess arkitekt, Giovan Battista Filippo Basile (1825–91). Han kom från Palermo och vann arkitekttävlingen som utlystes av stadsrådet 1864. Uppdraget var att rita en ny teater som skulle vara värdig södra Italiens näst största stad. Invigningen ägde rum en majkväll 1897 till tonerna av Verdis *Falstaff*. Guiden går före in i den hästskeformade salongen och vi möts av stolar i rött sammet, sju våningar med förgyllda balkonger, blomsterformade lampor i Muranoglas och dekorativa stuckaturer. Det välvda taket påminner om en utslagen blomma med elva kronbladslänkande paneler som går att öppna för att ventilerar salen.

– Takets konstruktion bidrar till perfekt akustik, vilket gör att inga mikrofoner behövs. Här på scenen har många av de största artisterna sjungit genom åren, t.ex. Maria Callas och Luciano Pavarotti, avslöjar Anthea Gulino.

Operahuset var stängt i tjugotre år

Huset stängdes 1974 för en renovering som beräknades vara relativt snabbt avklarad. På grund av ekonomiska problem och

politiska oenigheter skulle det dock dröja 23 år, till 1997, innan operan öppnade igen. Under tiden spelade man operaföreställningar på den närliggande teatern Politeama. Vid nyinvigningen var salongen renoverad, men de övriga våningsplanen är fortfarande slitna och håller nu på att restaureras ett i taget. Vi lämnar salongen och tar oss, via en korridor prydd med antika speglar, marmorelare och palmliknande krukväxter, till den kungliga logen med bästa vy över scenen och orkesterdikedet.

Teatro Massimo är ett av få operahus i Italien som har såväl en egen orkester som balettensemble. Det gör att de gärna använder sina dansare även i operaföreställningarna. Innan vi avslutar vår rundtur passerar vi ett av dansarnas övningsrum. Genom de höga fönstren skymtar piazzan och palmkronorna.

– Teatro Massimo är en av Palermos viktigaste symboler. Nästan alla tonåringar i stan har tagit minst en selfie med operan i bakgrunden, säger Anthea Gulino och ler.

Hon är 28 år och född i Palermo. När hon växte upp var det få unga som faktiskt gick på operan. Det var snarare bio som gällde. Men sedan teatern 2014 införde rabatterade biljettpreiser för alla under 35 år har intresset ökat. Operabiljetterna kostar 20–25 euro, oavsett om det är premiär eller inte, och släpps femton dagar i förväg. I dag är det inte ovanligt att man ser ett gäng studenter gå på någon av föreställningarna en lördagskväll, berättar Gulino. Hennes eget intresse för opera väcktes när hon var i 20-årsåldern och såg *Barberaren i Sevilla*.

– Min mormor har alltid haft säsongskort på operan, men jag var inte så intresserad när jag var liten. Numera älskar jag musiken och det är kul med ett tillfälle att klä upp sig. Jag försöker även få mina kompisar att ge opera en chans, säger hon.

Två dagar efter rundturen på Teatro Massimo är det premiär för Verdis *Rigoletto*. Regissör är amerikanen John Turturro, som växte upp i New York med italienska föräldrar och som främst är känd som skådespelare, bland annat i bröderna Coens filmer. Det är en

3

4

vindstilla kväll, klockan har nyss slagit åtta och ett mjukt, gulaktigt sken från gatlyktor och strålkastare lyser upp den ståtliga byggnaden. En röd matta pryder kvällen till ära den långa stentrappan som ramas in av två majestätiska lejonstatyer i brons. Välklädda kvinnor och män skrider uppför trappan. Några av dem stannar för att ta en selfie, andra fortsätter in i salongen där de letar sig fram till sina platser. En av hedersgästerna är Corrado Lorefice, Palermos ärkebiskop. Med purpurfärgad kalott på huvudet och iögonfallande kors i en kedja runt halsen tar han plats på främsta raden i den kungliga logen.

Snart går ridån upp och operan inleds med hertigens aria "Questa o quella". Rollen gestaltas av den peruanske tenoren Ivan Ayon Rivas. Under föreställningens gång är det han och den italienska sopranen Maria Grazia Schiavo som Gilda, men allra främst den rumänske barytonen George Petean som Rigoletto, som belönas med flest applåder. När rosor delats ut och ridån fallit börjar klockan närma sig midnatt. För ensemblen, operans ledning och vissa gäster fortsätter firandet med siciliansk buffé och vin i operans bistro som har öppnat dörrarna ut mot gårdsplanen, där bord står utplacerade. OPERA har blivit inbjuden och får i vimlet en kort stund med den kostymklädde operachefen Francesco Giambrone. Han är nöjd med aftonen.

– Vi har haft äran att stå värd för en stor regissörs operadebut. John Turturro lyckades fördjupa sig i en värld som han tidigare bara kände till i egenskap av åskådare, säger han.

Francesco Giambrone är född i Palermo och har varit chef på Teatro Massimo i två omgångar, först 1999–2002 och nu sedan 2014. När det gäller teaterns repertoar anser han att tonvikten ska ligga på de stora klassikerna, i synnerhet de italienska, men betonar också vikten av att vara öppen för samtida musik och nya språk. Nästa säsong innehåller flera välkända verk av italienare som

Puccini, Donizetti och Rossini, men också musikalen *My Fair Lady* och en ny opera av pianisten och kompositören Ludovico Einaudi, känd för sin filmmusik.

Utmaning att hitta privata finansierare

Giambrone ser flera utmaningar för Teatro Massimo. En av dem är att hitta privata finansierare i en region där det, till skillnad från i norra Italien, är ont om stora företag och industrier. Men den kanske viktigaste uppgiften är enligt honom att fortsätta arbetet med att forma om teatern från en plats för en elit till en plats för alla. Införandet av ungdomspriser har varit ett sätt. Därtill har de sedan flera år tillbaka operat riktade till barn respektive tonåringar. För två år sedan började de även med föreställningar för förskolebarn.

– Alla, oavsett ålder, ekonomi och klädsel, ska kunna komma hit och njuta av musik, säger han.

Under premiärkvällens buffémiddag slår sig operans stjärnor ner med vin och mat vid borden på uteplatsen intill den ståtliga stentrappan. Utanför det snidade järnstaketet står eller sitter unga kärlekspar och kompisgäng på piazzan och halsar ur öl- och vinflaskor. Denna lördagsnatt verkar de måttligt intresserade av vad som pågår på andra sidan. Men kanske kommer operans ansträngningar för att locka en yngre och bredare publik skörda fler frukter längre fram. ■

1. Teatro Massimo. Foto: Rosellina Garbo.

2. Teatro Massimo. Foto: Rosellina Garbo.

3. Francesco Giambrone. Foto: Rosellina Garbo.

4. Teatro Massimo. Foto: Rosellina Garbo.

5. Scen ur *Rigoletto*. Foto: Franco Lannino.

6. Scen ur *Rigoletto*. Foto: Franco Lannino.

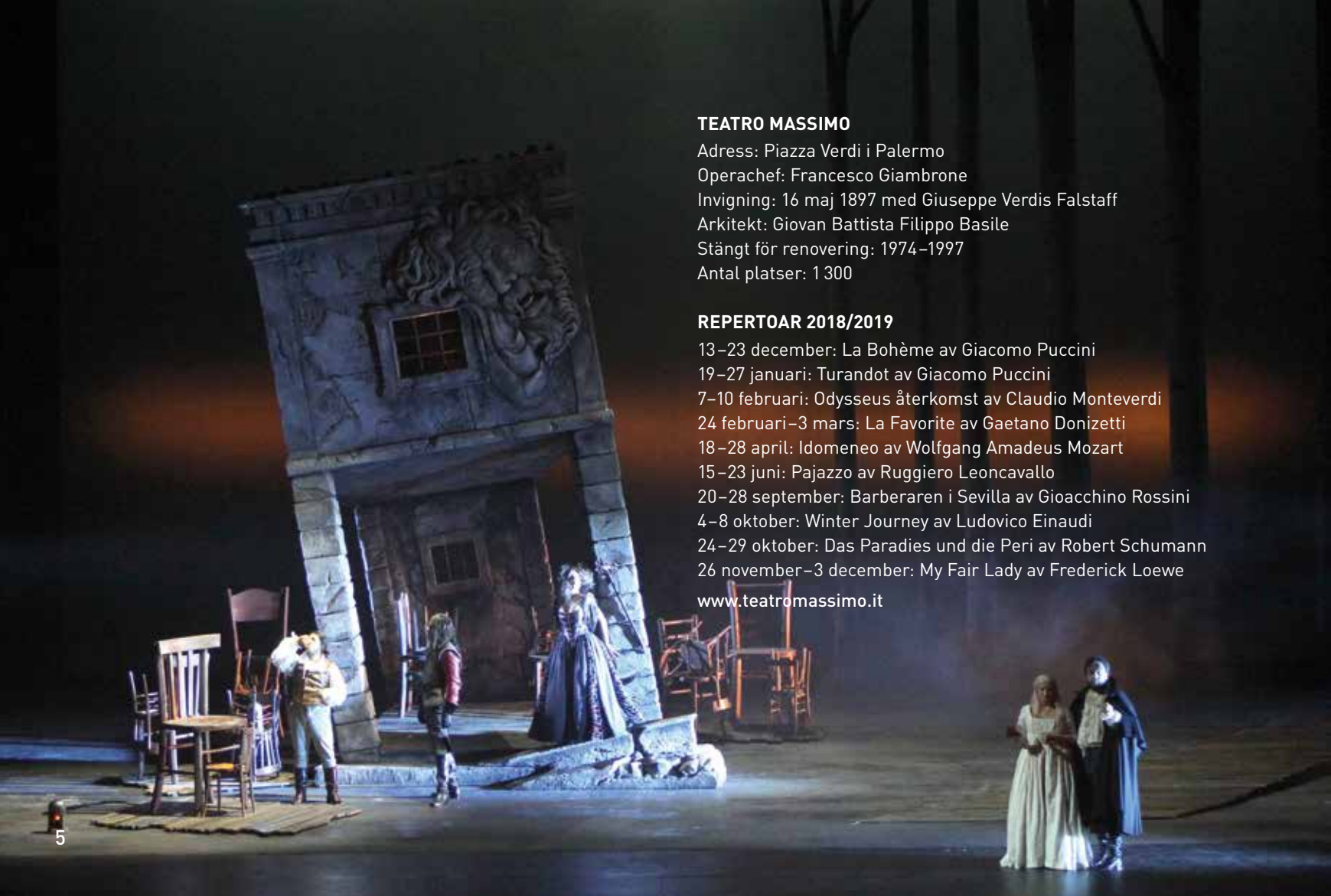
TEATRO MASSIMO

Adress: Piazza Verdi i Palermo
Operachef: Francesco Giambrone
Invigning: 16 maj 1897 med Giuseppe Verdis Falstaff
Arkitekt: Giovan Battista Filippo Basile
Stängt för renovering: 1974–1997
Antal platser: 1 300

REPERTOAR 2018/2019

13–23 december: La Bohème av Giacomo Puccini
19–27 januari: Turandot av Giacomo Puccini
7–10 februari: Odysseus återkomst av Claudio Monteverdi
24 februari–3 mars: La Favorite av Gaetano Donizetti
18–28 april: Idomeneo av Wolfgang Amadeus Mozart
15–23 juni: Pajazzo av Ruggiero Leoncavallo
20–28 september: Barberaren i Sevilla av Gioacchino Rossini
4–8 oktober: Winter Journey av Ludovico Einaudi
24–29 oktober: Das Paradies und die Peri av Robert Schumann
26 november–3 december: My Fair Lady av Frederick Loewe

www.teatromassimo.it

5

6

"Styrkan i vårt miljöarbete är att engagemanget är brett förankrat nerifrån och att det samtidigt stöds och sanktioneras av ledningen"

NYTT MILJÖTÄNK I GÖTEBORGSOPERANS RING

OPERA är nyfiken på Göteborgsoperans miljömedvetna satsning kring deras produktion av *Nibelungens ring*, där en del per år produceras under fyra säsonger framåt med start nu i höst. **Hur ser deras miljöarbete och filosofi ut?**

Redan tidigt i processen bestämde sig Göteborgsoperan för att det fanns vissa material som man ville hitta alternativ till. Hela scenografin till deras uppsättning av *Nibelungens ring* görs av OSB-skivor, som tillverkas av spillvirke. Det är ett resultat av att man vill undvika material med fossilt ursprung. OSB-skivorna har förutom estetiska kvaliteter faktiskt en CO²-sänkande effekt så länge de används. Samma scenografi kommer igen genom alla fyra delarna i *Ring*, den återanvänds och förändras bara genom färgen, som ändras successivt genom tetralogin.

I sin strävan att ersätta fossila material har man stött på utmaningar när det gäller vikt och hållfasthet. Stenar önskades som ska hålla för att sitta på. I stället för cellplast används s.k. honeycomb board, ett cellulosa material som används till emballage, och som både är lätt, starkt och återvinningsbart. Boarden fick ersätta cellplast i kärnan av stenarna.

Vid bygget av världsasken i *Ring*-uppsättningen kom även boarden till användning för att skapa grenar runt en stomme av järnrör. Ytskiktet på trädet är tillverkat av råformen från pappersmassa. Tjockleken och strukturen visade sig vara idealisk för att skapa en barkliknande struktur, som tillsammans med stärkelseslim blir till en hård yta när det torkar. Man kan kalla det en grövre variant av papier-maché.

I måleriverkstan används lasyrer som innehåller potatisstärkelse (tapetklistor) i stället för akrylat. Att använda stärkelse som bindemedel i färg är en gammal teknik som fått ge vika för snabbare

och mer lättanvända varianter med akrylbas. En av fördelarna med att blanda färgen själv av stärkelse i pulverform och pigment, är att bara den mängd som behövs för tillfället tillverkas. Därigenom slipper man tillsätta konserveringsmedel, som ställer till problem i naturen när det kommer ut via avloppet.

I stället för att testa ljus med energikrävande strålkastare använder man ett nytt digitalt visualiseringsbord, där man kan testa virtuellt ifrån datorn. Fake flames heter en ny miljövänlig lösning för teatereld, där man endast använder sig av LED-lampor och vattenånga. Detta nya sätt ersätter fossila bränslen.

Göteborgsoperan producerar för *Rhenguldet* för första gången eget smink av ekologiska råvaror. Också där är en av fördelarna att konserveringsmedel inte behövs. Även andra kemikalier undviks.

Kostymerna är till största delen second hand-kläder. Inför *Ringens* har kostymerna färgats med växtfärger, tack vare nya kunskaper som har inhämtats efter besök i Paris.

Runt om i operahuset har tester gjorts, och man har också haft hjälp av en extern expert knuten till ett materialbibliotek. Studiebesök har gjorts och kunskap om nya innovativa material har inhämtats. Erdas klänning t.ex. är tillverkad av stål, tack vare hjälp från Jernkontoret (en intresseorganisation för svensk stålindustri). En tunn ståltråd har stickats upp i precis den mängd som behövs hos Smart Textiles i Borås.

Vissa fortbildningsresor för teaterns anställda som vanligtvis skulle ha gjorts med flyg, har nu genomförts med tåg. Att ta ett sådant här helhetsgrepp, där man i hela verksamheten arbetar med nya aspekter för att hitta innovativa vägar och lösningar är alldeles unikt i scenkonstvärlden.

För att få veta lite mer om t.ex. växtfärgning tog OPERA kontakt med en av Göteborgsoperans patinerare, Tatiana Bjarne. Hon har varit med från starten 1994 när det nya operahuset vid Packhuskajen togs i bruk. Hon hann till och med vara med i slutfasen före flytten från Stora Teatern.

– Grundtanken i kostymerna är att de ska skildra vanliga människor i vår tid. Miljöaspekten tas tillvara bl.a. genom att nästan allt är second hand, berättar Tatiana Bjarne. En scen som ska föreställa floden Rhen, "River of Humanity", kommer att gestaltas av drygt 50 statister iförda second hand-kläder. Solisterna har en blandning av nysydd kläder och begagnat.

– Att använda second hand är ju vanligt i teaterns värld, vi återanvänder ofta kostymer. Här förändras kostymernas uttryck genom att de är vända ut och in. Det mesta av kläderna är inköpta i second hand-affärer, medan annat återanvänds ur vårt kostymförråd.

Tatiana Bjarne åkte på en studieresa till Paris som möjliggjordes via ett stipendium ur Elisabeth Palmers stipendiefond. Vad lärde du dig där?

– Jag reste till Paris med min färgarkollega Helena Henning från Konstfack i Stockholm och vi besökte Opéra-Comique. Där har man kommit långt i utforskandet av den nya färgens möjligheter, och de använder uteslutande växtfärger till två-tre produktioner per år. Fransmännen upplever att färgen håller bra för tvättar och turnéverksamhet. Färgen har också en konstnärlig

1. Måleriverkstan. Foto: Tilo Stengel.

2. Honeycomb board. Foto: Tilo Stengel.

3. Sara Suneson som Guldbarnet och Karin Nordling, peruk och mask, samt Alison Chitty, scenograf och kostymdesigner. Foto: Tilo Stengel.

4. Måleriverkstan. Foto: Tilo Stengel.

kvalitet som inte syntetiska färger har, den blir vackrare i ljussättning tack vare varierande pigmentstorlek. Dessutom är det förstås en miljövinst jämfört med syntetiska färger.

– I "River of Humanity" är vissa kostymer nu infärgade med bl.a. reseda, naturlig indigo och järn, det är första gången den här färgningsmetoden används för scenkostymer.

Göteborgsoperan har ett långt och målmedvetet miljöarbete eller hur?

– Vi har sedan länge ett aktivt miljöarbete på våra olika avdelningar. Vår miljögrupp består av representanter från de tillverkande och processledande avdelningarna i huset, men också marknad, restaurang, transport, it etc. Även representanter för de konstnärliga avdelningarna har inkluderats i arbetet. Styrkan i vårt miljöarbete är att engagemanget är brett förankrat nerifrån och att det samtidigt stöds och sanktioneras av ledningen.

Vad skiljer ditt och andras arbete nu jämfört med en vanlig produktion?

– Den största skillnaden är att det konstnärliga teamet är involverat. Det ger möjligheter att ställa andra frågor. Man får ett annat mandat att ifrågasätta konstnärliga beslut som går emot ett hållbarhetstänkande. Projektet ger oss också anledning att syna beslutsgångar och var och hur miljöaspekterna bevakas i den konstnärliga processen. Vi fördjupar också miljöarbetet bredare, ställer fler frågor, undersöker mer. Detta ser olika ut på olika avdelningar. Den interna informationen om vad som händer kunde ha varit bättre, vi skulle kunna ha berättat mer för varandra om vad vi gör. Så vi är glada att vi har fyra år på oss med *Ringens*, för det är ett stort arbete på många plan, säger Tatiana Bjarne.

Ringens-projektets ambition är att fördjupa miljöarbetet och skapa en plattform för att kommunicera det. Det konstnärliga teamet menar att budskapet i *Ringens* handlar om hur människan genom sin girighet överutnyttjar vår natur, och där finns det klara kopplingar till hela idén om en ekologisk och miljövänlig version av Wagners epos. Detta är förhoppningsvis ett steg på vägen mot en mer miljömedveten hållbarhet på teatern.

– När *Ringens* är färdigproducerad får vi utvärdera vad som har fungerat och vad som kan utvecklas. En del material och tekniker som vi har undersökt kommer inte att rymmas i *Ringens*-projektet, men ingår i vår lärandeprocess. Förhoppningsvis får vi också en annan struktur för vårt miljöarbete i stort, som vi kan ta med in i kommande produktioner. ■ Sören Tranberg

OPERA PRISET 2018

Vem blir årets Operapristagare?

På sidan 7 kan du läsa om nomineringarna till Operapriset 2018.

Rösta med talongen nedan och du har chansen att vinna en aktuell opera-cd.

Vi måste ha din röst senast den 10 januari 2019.

SPONSOR FÖR OPERAPRISET

Kjell och Märta Beijers Stiftelse

SOFIE ASPLUND, sopran

ANDERS J DAHLIN, countertenor

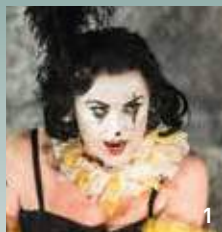

IDA FALK WINLAND, sopran

PATRIK RINGBORG, dirigent

ÅRETS OPERAPRISKANDIDATER!

SOFIE ASPLUND,
sopran

ANDERS J DAHLIN,
countertenor

IDA FALK WINLAND,
sopran

PATRIK RINGBORG,
dirigent

Frankeras ej
OPERA
betalar portot

JAG RÖSTAR PÅ: _____

NAMN: _____

ADRESS: _____

Tidskriften OPERA

Svarspost

Kundnummer 20506790

110 09 Stockholm

MUSIKRESOR FÖR SJÄLEN 2019

OPERA I VILNIUS & RIGA

DEN GAMLA BAROCKSTADEN VILNIUS var Europas kulturhuvudstad 2009. Följ med till operans magiska värld och se Bizets "Carmen" i Vilnius och Verdis "La Traviata" i Riga. Här njuter vi av drama, skönhet och komik. Vi besöker Trakai och i Riga går vi på Art Nouveau och besöker Europas vackraste 1700-talsslott Rundale. Vår ciceron är NIKLAS LINDBLAD.

9/1 • 5 DAGAR

VIVALDI OCH VERDI I VENEDIG

FÖLJ MED TILL ETT VÅRLIGT VENEDIG och möt kompositörerna Verdi och Vivaldi. Havet, lagunen och kanalerna har format Venedig och gett den dess karaktär. En sagostad i lyx och överdåd, med eleganta palats i österländskt influerad arkitektur, förnämliga museer och utsökta butiker. Vi går på guidade promenader, besöker museum njuter av en opera och en konsert med vår omtyckta Ciceron KI MÅNSSON.

31/3 • 5 DAGAR

OPERA & GASTRONOMI I PARIS

VI GÅR PÅ PREMIÄREN AV PUCCINIS "TOSCA" med världsstjärnor som Jonas Kaufmann, Anja Harteros och Zeljko Lucic. Mozarts "Trollflöjten" med Julien Behr, Florian Sempeyn och Cloé Briot. Båda på Opera Bastille. Vår Frankrikeexpert PETER HAGWALL guidar oss i de historiska Maraiskvarteren och lär oss om Franska Revolutionen. Vi besöker Picassomuseet och äter lunch på Le Grand Vefour, med 2 stjärnor i Guide Michelin. Utmärkt och centralt boende på The Westin Paris.

14/5 • 5 DAGAR

OPERA I LJUBLJANA & ZAGREB

ETT MUSIKALISKT ÄVENTYR som flörtar med spännande historia och rik kultur. Sköna Slovenien bjuder på vacker natur med alper, fina stränder och gemytliga städer. I Ljubljana ser vi den klassiska "Rigoletto" på Opera Balet. I Zagreb möter vi torg, kullerstensgränder och barockpalats och njuter av Verdis "Trubaduren" på det anrika operahuset. Vår ciceron är skandinavisktalande SONJA KOTUR LOVREKOVIC.

1/3 • 6 DAGAR

OPERA I LLANDUDNO

KELTERNAS LAND bjuder in oss i ljuvlig vårtid med mäktiga borgar, vackra slott och kulliga odlingslandskap fläckade av vita får. Vi åker tillbaka i tiden med the Great Orme, besöker världsarvet Pontcysyllte, akvedukten från 1805 konstruerad av Telford, och ett par eleganta herresäten med värträdgårdar. Njut av två kvällar på operahuset Venue Cymru som bjuder in till "Maskeradbalen" och "Roberto Devereux". SVENSKTALANDE GUIDE.

23/4 • 5 DAGAR

WAGNER I BUDAPEST

SUCCÉRESA I REPRIS- Ringen, den tyska operatetralogin av Richard Wagner är huvudtemat under Operafestivalen i Budapest. Vi ser de lovprisade fyra operorna i semi-konsertant utförande i Nibelungens Ring i det pampiga "Müpa". Regissör och konstnärlig ledare är prisbelönta Ádám Fischer. Förutom Ringen gör vi stadutflykter på både Buda- och Pestsidan. Vi går på Museum of Fine Arts, upplever sköna Donau och i Gödöllő besöker vi det imponerande barockpalatset Sissi. Musikciceron är ROGER WALLÉN.

19/6 • 6 DAGAR

FLER RESOR:

Opera extravaganza i Oslo | 15/3
Opera i Helsingfors | 26/4
Dresden och Berlin | 22/5

FAVORIT
RESOR FÖR SJÄLEN

info@favoritresor.se
Tel 08-660 18 00
WWW.FAVORITRESOR.SE

TRISTESSA

KUNGLIGA OPERAN • RECENSENT: LENNART BROMANDER • FOTO: SÖREN VILKS

Könsöverskridning är en vanligare företeelse i operans värld än inom någon annan konstnärlig genre. Särskilt under barockens groteska kastratexploatering. Men också inte minst Mozart med gestalter som Cherubin i *Figaros bröllop* och Sextus i *Titus* visade hur raffinerat det gick att oscillera mellan tänkt och verkligt kön. Även under det strikt könssegregerade 1800-talet finns flera exempel, som Oscar i *Maskeradbalen*, och Richard Strauss roade sig (och oss) kungligt, när han i *Rosenkavaljeren* tog ett steg till och lät en kvinna föreställa en man som i sin tur låtsas vara kvinna – det gjorde för resten redan Mozart.

Det är alltså väl upptrampade stigar **Torbjörn Elensky, Jonas S Bohlin** och **Ann-Sofi Sidén** ger sig in på i sin nya opera *Tristessa*. Fast även om publiken är van vid könsöverskridande är det i *Tristessa* mer handfast köttsligt. Elenskys libretto bygger på en roman av **Angela Carter** från 1977, som i vissa kretsar fått ett slags ikonisk

kultstatus, men som för andra läsare kan te sig hopplöst spretig och godtycklig i sin vilda fantasi. Elensky följer förlagan även i detta.

Jag ska inte försöka dra den bisarra handlingen, men en huvudtråd är hur den knölaktige Evelyn sparkar iväg den prostituerade Leilah, efter att han gjort henne med barn. Som straff kidnappas han av en feministisk liga som helt sonika byter kön på honom och gör honom till kvinna. Hon får till på köpet det kvinnliga urnamnet Eva. Det visar sig också att filmstjärnan Tristessa, som Evelyn dyrkat på avstånd, egentligen är en man som på slutet gör Eva med barn. Hoppsan.

Det är alltså litet rörigt på könsfronten, men det är också poängen. Kön är ju enligt Simone de Beauvoir bara en social konstruktion, även om också själva biologin i ett könsbyte här illustreras högst pedagogiskt på en skärm, när Evelyn förvandlas till Eva.

Kerstin Avemo och Joel Annmo i Tristessa

Det största problemet med hela roman- och librettobygget är det allmänna godtycket i den carterska fantasin. Allt som hävdas eller gestaltas verkar genast upphävas av något annat. Operan slutar till exempel med att kören konstaterar att tiden bara går vidare, medan Eva fastslår att "body is all, to hell with the soul. The vengeance of sex is love". Var god precisera! skulle man vilja tillägga.

Jonas S Bohlins musik är ett slags rytmisk bakgrundsridå som inte försöker fördjupa eller kontrapunktera gestalterna på scenen. Bohlin har en bakgrund i punk och rock, vilket märks en del, och

slutet har visst musikalstuk. Det är alltså ganska lättlyssnad musik. Det bildmässiga är faktiskt mer dominerande än det musikaliska, Ann-Sofi Sidéns visuella gestaltning är slösande rik in till oöverskådligt myllrig. Det finns mycket att titta på, snyggt och ibland både fyndigt och elegant men alltför överarbetat, och scenografin styr i rätt stor utsträckning **Katharina Thomas** regi.

Sångarna har inte fått något riktigt intressant att bita i, rollerna är mest skal utan innehåll. **Kerstin Avemo** som Leilah får visserligen tillfälle att exponera sin välbekanta höjdsäkerhet, men det finns

knappast något annat att göra av den rollen. Den osympatiska Evelyn kunde ha utformats med litet mer skurkarisma än vad den rätt odeciderade **Joel Annmo** åstadkommer, men jag förstår att uppgiften inte var så inspirerande. Den bästa rollen har **Johanna Rudström** som Eva. Hon har i alla fall ett slags existentiellt uppvaknande att gestalta, och det gör hon fint med varm och flexibel mezzo.

Fredrik Burstedt leder det välspelade Hovkapellet med säker hand. :||

BOHLIN: TRISTESSA

Urpremiär 6 oktober 2018.

Dirigent: Fredrik Burstedt

Regi: Katharina Thoma

Visuell gestaltning: Ann-Sofi Sidén

Ljus: Olaf Winther

Koreografi: Joakim Stephenson

Solister: Kerstin Avemo, Johanna Rudström, Susann Végh, Joel Annmo, John Erik Eleby m.fl.

www.operan.se

Don Quijote

Ett av Folkoperans uttalade mål är att omtolka klassiska operaverk. I höst ger de sig på Jules Massenets comédie héroïque Don Quijote som hade urpremiär 1910 i Monte Carlo. Massenets förlagor var en relativt färsk fransk teaterpjäs samt Gustave Dorés sentimentala illustrationer, där riddaren av La Mancha framställs som offer snarare än som tveeggad dårfink.

FOLKOPERAN • RECENSENT: INGVAR VON MALMBORG • FOTO: MARKUS GÅRDER

Regissören **Carl Johan Karlson** skulle ha tjänat på att göra en närläsning av Cervantes intrikata, humoristiska och händelserika pikareskroman. Där rör sig handlingen på flera plan, inget är helt givet och huvudpersonens status är oklar in i det sista. Är han en galenpanna som förläst sig på riddarromaner och lever i fel tid? Eller en sanningssägare som genomskådar tidens uppblåsta föreställningar?

Här får vi en ganska tunn historia där Don Quijote ska hämta tillbaka den fagra Dulcineas halsband, vilket stulits av stråtrövare. Rövargänget imponeras av hans mäktiga retorik och han kan återvända med dyrgripen. Någon förening med Dulcinea blir det förstås inte, även om hon för ett ögonblick ser honom som en stor idealistisk personlighet.

I programmet får vi veta att det ska handla om normkritik. Ordet har förmodligen kläckts fram av den reklambyrå Folkoperan arbetar med. Tanken är att Don Quijote uppvaktar Dulcinea, för så bör det vara, men att han i själva verket är kär i sin lojale medhjälpare Sancho Panza.

En sådan tolkning är kanske värd en omväg. Alltihop skulle kännas mer trovärdigt om Sancho Panza gjordes av en trofast nittonåring med intressant utseende. Det fungerar inte riktigt med den stadige **Marcus Jupiter**, och utrustad med en kraftfull baryton.

Kvar blir en intim vänskap mellan två personer som genomlevt många saker tillsammans, hänvisade till varandra. Det är vackert och snudd på romantiskt när den döende riddaren vilar i Sanchos

knä. Det kunde vara en backstory i en krigs- eller revolutionsfilm och allt klingar bra i slutscenerna. Normkritiskt är det inte.

Lars Arvidson skulle ha gjort *Don Quijote*, men fick sångförbud. Under de första föreställningarna agerade han på scenen medan **Johan Schinkler** sjöng från orkestern. Det fungerade någorlunda, men haltade förstås en aning, fram till dess att Schinkler på en vecka repeterat in rollen sceniskt. En sådant sent frånfall är ingen drömsituation.

Carl Johan Karlson är till vardags husregissör på Riksteatern och har där bl.a. satt upp *Kejsarn av Portugallien* och *Katt på hatt plåttak*. *Don Quijote* är hans första opera och han har haft stadig ledning av dirigenten **Henrik Schaefer**. I hög grad också av scenografen **Magdalena Åberg**, som byggt upp en svart trappformad scen med bulliga barockkulisser, där orkestern sitter under tiljorna och Guds öga tittar ner på åskådarna.

Koreografin är snabb och rörlig, upp och ner längs trappan, med travestier på spanska tjurfäktningsritualer och Tom of Finland-lekar, skäligen oskuldsfulla. Och Dulcinea förstås, den fina mezzo-sopranen **Katija Dragojevic** som sjungit på såväl La Monnaie i Bryssel som på La Scala i Milano. I operan porträtteras hon som en kurtisan, inriktad på stundens njutning, enligt henne själv. När riddaren till slut överlämnar halsbandet, till omgivningens hänskratt, uppfattar Dulcinea hans kvaliteter och vad han faktiskt gjort för henne.

Här koncentreras historien – regissören borde ha låtit allt stanna upp och vila i en stark symbolik. Men halsbandet byter bara ägare och ögonblicket glider förbi. ■

MASNET: DON QUIJOTE

Premiär 20 september, besökt föreställning 6 oktober 2018.

Dirigent: Henrik Schaefer

Regi: Carl Johan Karlson

Scenografi och kostym: Magdalena Åberg

Ljus: Torkel Blomkvist

Mask och peruk: Therésia Frisk

Koreografi: Ambra Succi

Solister: Johan Schinkler, Marcus Jupither, Katija Dragojevic, Markus Pettersson, Joaquín Muñoz m.fl.

www.folkoperan.se

Don Quijote spelas t.o.m. 30 november.

SYSKONEN I MANTUA

DROTTNINGHOLMS SLOTTSTEATER • RECENSENT: SÖREN TRANBERG • FOTO: SÖREN VILKS

I *Syskonen i Mantua* på Drottningholmsteatern har man sammanfogat flera italienska kompositörer från tidigt 1600-tal: **Claudio Monteverdi**, **Salamone Rossi**, **Francesca Caccini** med flera. Lägg därtill både sefardisk och nyskriven musik.

Magnus Florins libretto skildrar syskonen Rossis liv i Mantua under hertigarna Vincenzo och dennes son Francesco Gonzagas regentskap i början av 1600-talet. För de judiska syskonen Rossi är allt frid och fröjd under musik- och konstälskaren Vincenzos tid vid makten. Han efterträds av Francesco, som har helt andra intressen. Han är en krigshetsare och vill fördriva judarna från fristaden Mantua.

Genom Florins libretto får vi en hel historiektion, där en del saker är fiktiva. Dock beställde Francesco Gonzaga operan *Orfeo* av Monteverdi. Och kompositören är också en av personerna

i *Syskonen i Mantua* (**Karim Sulayman**). Första akten är som en enda stor barockpastisch med ett pärlband av korta scener som avlöser varandra. Andra akten är betydligt mörkare och dystopisk, där antisemitismens fula tryne blir synliggjort. Syskonen Rossi får heller ingen förståelse för sitt musicerande från synagogans rabbin.

Regissören **Pia Forsgren** har skapat en sober uppsättning med ett starkt direkt tilltal ut mot salongen. **Patrik Sörlings** koreografi passar kongenialt ihop med **Mamma Anderssons** scenografi. Hon har plockat fram ett otal kulisser ur teaterns förråd. Speciellt en stjärnfond är alldeles bedärande. Sällan har väl så många change-ments à vue setts på Drottningholm, i vart fall inte på senare år då spelutrymmet stängdes av teaterlådan för da Ponte-operorna.

Det som stör mig mest är att man använder sig av fyra golvstrålkastare vid prosceniet som riktas in mot scenen. Visst belyses

sättstyckena på ett ”nytt och radikalt sätt”, men det svär totalt mot all konvensans på slottsteatern. Belysningen leder bl.a. till ett helt felaktigt skuggspel.

Bland sångarna utmärkte sig **Francesca Lombardi Mazzulli** (Europa Rossi) mest med sin täta och fint egaliserade sopran. Tyvärr var de båda Gonzagas, **Markus Schwartz** och **Carl Unander-Scharin**, indisponerade vid sista föreställningen och det lade lite sordin på de vokala uttrycken. Men deras karaktärer var väl utmejslade: Schwartz´ lite pimpinetta och fåfänga karaktär, medan Unander-Scharin visade upp en maktdespot. Countertenoren **Yaniv d´Or** var närmast självlysande som Salamone Rossi. Det sjöngs på flera språk och här hade de utländska gästerna lite problem med de svenska vokalerna.

Drottningholmsteaterns musikaliska ledare, **Maria Lindal**, ledde en elvammaensemble i orkesterdicket på ett spirituellt och övertygande sätt. Det jag saknar på rokokoteatern är en stor barockopera och inte bara ett kompilat som nu. Tyvärr verkar inte ledningen på Drottningholmsteatern hänga med i den boom för tidig musik som de senaste två decennierna firat segertåg runt om

i Europa. Och vi har svenska sångare som specialiserat sig på barockoperor, som t.ex. Ann Hallenberg och Anders J Dahlin. Vad bjuds vi på nästa sommar? Då får teatern på Lovön stark konkurrens av Confidencen Ulriksdals slottsteater som satsar stort på en internationell barockfestival i augusti med såväl opera- som dansföreställningar. :||

ROSSI/CACCINI/MINISCHALCHI/MONTEVERDI/ TRAD. SEFARDISK MUSIK/FRESCOBALDI/ DE CACERES/ZIVKOVIC: SYSKONEN I MANTUA

Uppremiär 8 september, besökt föreställning 22 september 2018.

Musikalisk ledare: Maria Lindal

Regi: Pia Forsgren

Koreografi och biträdande regissör: Patrik Sörling

Scenografi: Mamma Andersson

Kostymdesign: Behnaz Aram

Ljusdesign: Jenny André

Mask och peruk: Sofia Ranow

Solister: Yaniv d´Or, Francesca Lombardi Mazzulli, Karim Sulayman, Markus Schwartz, Carl Unander-Scharin, m.fl.

www.dtm.se

Carl Unander-Scharin och dansare

Wienerphilharmonikerna

KulturResor

SVENSKA KULTURRESOR AB

Utresor från Stockholm, Göteborg,
Köpenhamn, Oslo och Helsingfors
2018/2019

St Petersburg

NYÅRSFIRANDE I WIEN 2018/2019

Reguljärflyg/buss: 28/12 2018-2/1 2019

Fåtal platser kvar

Wienerphilharmonikernas Nyårskonsert i Gyllene Salen på Musikverein!
Årets dirigent - Christian Thielemann.

Kejsarbalen - "Le Grand Bal" på slottet Hofburg.

Läderlappen på Staatsoper och My Fair Lady på Volksoper.

Spanska Ridskolan - Grinzing - Wienerwald - Mayerling.

Stadsrundtur med buss! Besök på Schönbrunnslottet.

Svenskspråkig lokalguide! Svensk och tyskspråkig färdledning!

ST PETERSBURG - MUSIK OCH KONST

Reguljärflyg/buss: 28/11-3/12 2018

Kultursightseeing med vår svenskspråkiga lokalguide som med 20 årigt boende i St Petersburg har unika specialkunskaper om sin hemstad.

Historiska visningar: Vinterpalatset, Peterhof, Jusopovpalatset, Tsarbyn Tsarskoje Selo och Katarinapalatset med Bärnstensrummet

Konstvisningar: Eremitaget och Ryska Museet.

OPERA och BALETT

30/11 Mikhailovsky Theater: "Manon Lescaut", av Giacomo Puccini

1/12 Mariinsky II: "A Christmas Tail" - "En Julafton"

Opera i 2 akter med motiv från ryska folksagor

Musik: Rodion Shchedrin Musikalisk direktör: Valery Gergiev

4-stjärnigt boende! Lokalt färgade måltider! Svensk färdledning!

KONST- OCH OPERARESA TILL MADRID OCH BARCELONA

Reguljärflyg/buss: 26/2-3/3 2019

Program presenteras i november 2018

MÖT VÅREN I LISSABON

Reguljärflyg/buss: 11-15/3 2019

Historisk sjöfartsstad! Konstnärlig arkitektur! Opera! Konserthus.

Fantastiska muséer! Museu Calouste Gulbenkian, Centro de Arte Moderna

Museo de Arte Antiga, Fundacao Viera da Silva, Kakelmuséet

National de Azulejo

Barrio, Alto, Belém och Baixa - Guidade promenader och spårvagnsresor i färgstarka miljöer

Sierra de Sintra - bussflykt till Sintra och Cabo da Roca

Kultursightseeing!

4-5 stjärnigt hotell i absoluta centrum. Utsökta måltider.

KULTURRESA TILL ANDALUSIEN Málaga, Sevilla, Cordoba och Granada

Reguljärflyg/buss: 12-18/5 2019

Program presenteras i november 2018

KONST- OCH MUSIKRESA TILL BERLIN OCH POTSDAM

Reguljärflyg/buss: 19-23/3 2019

Berlin - "Kulturstad Europa"

Berlin med sina världsberömda operascener, konserthus och muséer,
lockar idag till fler besök än tidigare.

Konstens Berlin - Ett magnifikt Museiutbud:

Alte och Neue Nationalgalerie, Gemäldegalerie, Sammlung Berggruen,
Hamburger Bahnhof, Egyptiska muséet och Pergamonmuséet

Musikens Berlin - Opera och Filharmoni

Staatsoper Unter den Linden, Komische Oper Berlin och Berlins Philharmonie

Det "nya" och "gamla" Berlin upplever vi under vår omfattande
Kultursightseeing i den återförenade, idag "Gränslösa Staden".

4-stjärnigt centralt boende! Lokalt färgade måltider inkl drycker

Konstinformatör: Thomas Kjellgren, tidigare chef vid muséet i Kristianstad

HOLLÄNSK KONSTSAFARI

Reguljärflyg/buss: 1-5/4 2019

KONSTUPPLEVELSER

Amsterdam - Rijksmuseum, Van Gogh Museum, Stedelijk Museum

Arkitekturpärlor från Hollands guldålder - Stor kanalrundtur

Amstelveen - COBRA Museum. Haarlem - Frans Halsmuseum

Leiden - Museum de Lakenhal. Arnhem/Otterlo - Kröller-Müller Museum

Den Haag - Mauritshuis Museum, Gemeentemuseum.

Svensk-/engelskspråkiga, licensierade konstguider.

4-stjärnigt hotell i absoluta centrum. Stor kanalrundtur i Amsterdam.

SANTIAGO de COMPOSTELA I PILGRIMMERNAS FOTSPÅR

Reguljärflyg/buss: 15-23/4 Påskeveckan 2019 **Bokning öppen!**

En resa i pilgrimernas spår genom historia, religion, konst och arkitektur

Bilbao - Pilgrimstrappa och Guggenheim museum

Logrono - huvudorten i vindistriktet Rioja och mötesplats för flera
stora pilgrimsvägar

Burgos och Leon - påskprocessioner. Astorga - Gaudis biskopsplats

Castrojeriz - Pilgrimsbyn, en gång i tiden med sju pilgrimskyrkor

Ponferrada - enorm tempelriddarborg. Foncebadon - Cruz de Hierro

Santiago de Compostela - Europas Kulturhuvudstad stad 2016 och
slutmålet med mäktig pilgrimskatedral

Kultursightseeing med licensierade lokalguider.

Svenskspråkig färdledning under hela resan

KONSTRESA TILL VENEDIG

Reguljärflyg/buss/taxibåt: 16-20/6 2019

Biennale Arte 2019

58:e internationella konstutställningen.

Mer än 80 deltagande länder i de historiska paviljongerna
på Giardini, i Arsenalen och i Venedigs stadskärna.

Konstinformatör: Thomas Kjellgren,

tidigare chef vid muséet i Kristianstad

Svenska Kulturesor AB

Davidshallsg 21, Box 17554, 200 10 Malmö Tel 040-10 35 70, 0735-33 41 34

www.kulturesor.se info@kulturesor.se

Magdalena Risberg som Violetta

La Traviata

NORRLANDSOPERAN, UMEÅ • RECENSENT: SÖREN TRANBERG • FOTO: MATS BÄCKER

La Traviata på Norrlandsoperan inleds med att vi ser Violetta i dödsögonblicket, hon firas ner från scenvinden i en vajer mot en fond av speglar och vita tyllsjok. **Linus Fellbom**, som står för det mesta i den här produktionen, är en mästare på illusion. Spegel leder tankarna vidare till narcissism där man kan spegla sitt yttre, reflexer, man kan vara iakttagen och här leder trick till att kören i första akten står på sidoscenen, men snedställda spegelväggar skapar en annan illusion för oss ute i salongen.

Linus Fellbom är en av våra mest anlitade ljussättare med 250 produktioner i bagaget. Även som scenograf är han renommerad, men som regissör har han svårt att övertyga. Samma upplägg med speglar och tygjsjok som här Umeå, såg vi i hans *Hoffmanns äventyr*

på Folkoperan för några år sedan. Det är hans personregi som är akilleshälen. Rollfigurerna blir lite för endimensionella, särskilt birollerna i *La Traviata*. Fellbom är mer en arrangör som ställer scenerierna på ett lite gammaldags sätt. Poserna blir stela, vilket är synd.

För musikaliskt får man knappast i vårt land uppleva en bättre *La Traviata*. Norrlandsoperans orkester under dirigenten **Eric Soléns** ledning får fram fina nyanser, från sprödaste skirhet till stor operadramatik. För Soléns del är det hans fjärde *La Traviata*-uppsättning, vilket märks i det oerhört säkra handlaget med både orkestern, den välljudande kören och sångarna. Han andas med solisterna och koristerna på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Förra hösten dirigerade Eric Solén Gounods *Faust* i Umeå och redan då öste jag lovord över hans insats. Det är mig en gåta att ingen av de större svenska operahusen engagerar honom.

Verdi själv är den bästa regissören, för allt finns angivet i partituret, men det gäller att överföra det rent sceniskt också. Det fungerar inte fullt ut på Norrlandsoperan. Vissa entréer och sortier sker i otakt med musiken.

Två riktigt stora glädjeämnen är **Magdalena Risbergs** Violetta och **Per Lindströms** Alfredo. Risberg får här sitt stora svenska genombrott. Hennes intensitet griper tag och hon växer vokalt under spelets gång. Från den säkra koloraturen i första aktens aria till de mer dramatiska avsnitten. Men det är tenoren Per Lindström som imponerar mest på mig. Först och främst måste hans exemplariska textning av **Mira Bartovs** nyöversättning nämnas. Lindström gjorde ett stort avtryck redan i somras när han sjöng Aubry i Marschners *Vampyren* på Läckö slott. Det ska bli spännande att följa utvecklingen av hans fina, litet bronserade tenor. Om allt sköts rätt har vi en ny dramatisk tenor i vardande. Det enda som blev honom övermäktigt var strettan "Oh mio rimorso!", som ofta brukar strykas av förklarliga skäl.

Gabriel Suovanen, som Giorgio Germont, har stor scenerfarenhet att falla tillbaka på, men rösten har blivit allt torrare med åren. Numera saknar stämman den glans som tidigare var hans kännetecken och som är nödvändig för Verdis höga barytonessitura.

Tyvärr blev andra aktens trädgårdsscen – med tyllsjok och minimal rekvisita – mellan Germont père och Violetta alldeles för åtbördslös. Än värre var det för de många birollerna, t.ex. baron Douphol (**Stefan Lidström**) som i brist på personregi inte satte några avtryck i kortspelsscenen på Floras bal. Den viktiga scenen gick spårlöst förbi.

Men Linus Fellbom knöt ihop säcken i sin iscensättning genom att låta Violetta ligga på golvet och i dödsögonblicket brutalt dras ner i den öppna graven med tygsjokens hjälp. Ett effektfullt slut.

Nästa år firar Norrlandsoperan sitt 45-årsjubileum som institution. Numera har Norrlandsoperan fem verksamheter: symfoniorkester, musik, konst, dans och opera. Fast i dag utgör opera bara åtta procent av den totala verksamheten, vilket är alldeles för lite. Önskvärt vore om den siffran kunde höjas ytterligare, gärna genom att varje säsong försöka producera ytterligare en operauppsättning. Nästa säsong spelar man *Hans och Greta* samt *Don Giovanni*. :||

VERDI: LA TRAVIATA

Premiär 6 oktober, besökt föreställning 26 oktober 2018.

Dirigent: Eric Solén

Regi, scenografi och ljusdesign: Linus Fellbom

Kostymdesign: Silvia Aymonino

Koreografi och biträdande regissör: Lars Bethke

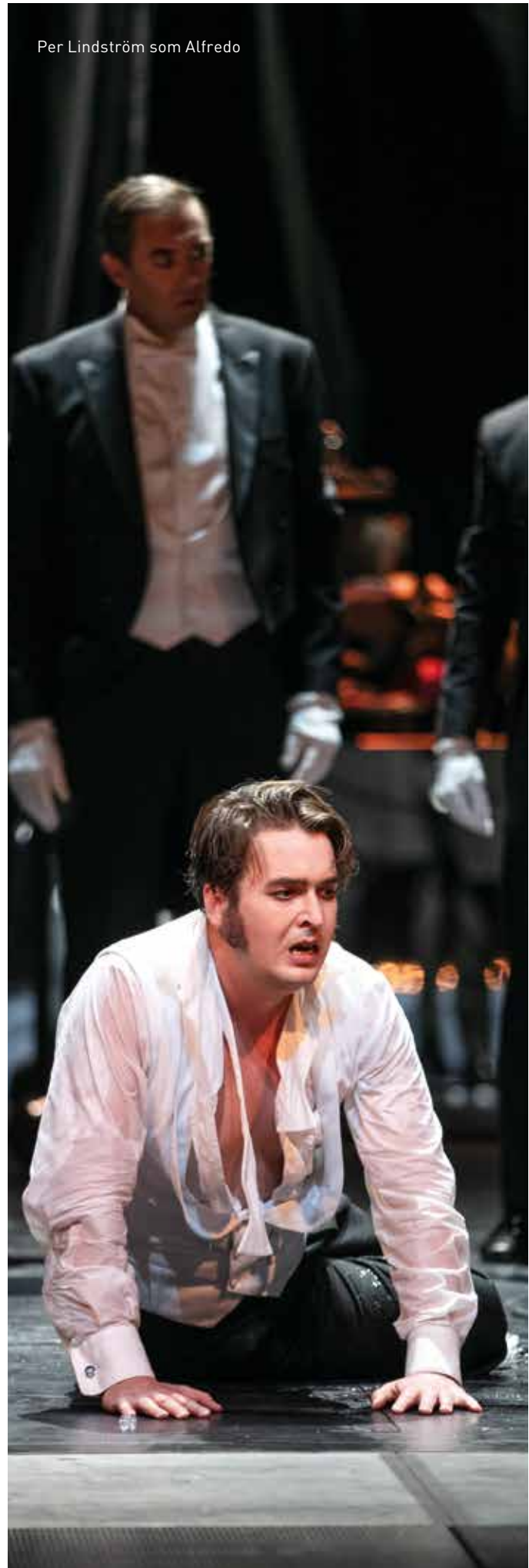
Mask och peruk: Theresia Frisk

Kormästare: Anders Lundström

Solister: Magdalena Risberg, Per Lindström, Gabriel Suovanen, Susanna Levonen, Anders Lundström, Stefan Lidström, Oskar Bergström, Martin Hedström, Anton Karlsson, Kjell Söderberg.

www.norrlandsoperan.se

Per Lindström som Alfredo

TIDSKRIFTEN OPERA FIRAR 40 ÅR!

Detta firas med stor festkonsert på Folkoperan torsdagen den 25 april 2019 kl. 19.00.

Bland solisterna kommer många av OPERAs pristagare genom åren att medverka. Folkoperans orkester spelar under hela festkonserten. Biljetterna släpps i mitten av januari. Mer detaljerad information om detta kommer i vårt februarinummer, i OPERAs sociala nätverk och på Folkoperans hemsida (folkoperan.se)

Dessutom kommer tre seminarier att arrangeras på Folkoperan under 2019. Seminarierna är kostnadsfria för publiken. **Samtliga seminariekvällar börjar kl. 18.00.**

1

Tisdagen den 23 april arrangeras ett seminarium om Ledarskap/Kulturens roll i samhället.

2

Tisdagen den 15 oktober arrangeras ett seminarium om opera i Norden.

3

Tisdagen den 29 oktober handlar seminariet om Nyskriven opera.

FOLKOPERAN

OPERA

FOLKOPERAN

GE BORT EN UPPLEVELSE I JULI!
FOLKOPERAN.SE/PRESENTKORT

CALLING HOME

Världssolister från Mellanöstern och körer från Syrien och Sverige möts i ett konsertant koncept.
Spelas 11 och 12 januari 2019

USHER

Nyskriven skräckopera av Debussy/van Parys med Rickard Söderberg, Alexandra Büchel, Ola Eliasson och Olle Persson mfl.
Sverigepremiär 14 februari 2019

SKAPELSEN

Haydns storslagna körverk blir en alternativ skapelseberättelse. Skådespelare, operasångare, kör och kärlekspar ger sin bild av kärleken.
Premiär 6 april 2019

TOLVSKILLINGSOPERAN

Musik: Kurt Weill. Text: Bertolt Brecht. Rännsten och musikalisk skönhet i en samproduktion med Kulturhuset Stadsteatern.
Premiär 11 september 2019

BILJETTER FOLKOPERAN.SE ELLER 08-616 07 50

TRUBADUREN

DET KONGELIGE TEATER, KÖPENHAMN • RECENSENT: LENNART BROMANDER • FOTO: CAMILLA WINTHER

I början av 1850-talet åstadkom **Giuseppe Verdi** i rask följd tre häpnadsväckande mästerverk, *Trubaduren*, *Rigoletto* och *La Traviata*. Samtiden och eftervärlden har älskat dem alla, men regissörerna har haft betydligt svårare med *Trubaduren* än med de andra två och går gärna krokarna runt den rysansvärda historien om brända barn och förväxlade identiteter. Samtidigt är *Trubaduren* fullkomligt pepprad med musikdramatiskt slagkraftiga scener och enastående expressiv musik. Hur får man ihop detta sceniskt på ett trovärdigt vis?

Många goda regissörer har stupat på *Trubaduren*, men jag hade vissa förhoppningar på **Francisco Negrin** som i Köpenhamn tidigare gjort intelligenta och fyndiga uppsättningar av både *Julius Caesar*, *Partenope* och *Den listiga lilla räven*. Men nej, även Negrin kommer till korta med detta så besvärliga mästerverk. I **Louis Désirés** mörka, renskalade och rätt tråkiga scenografi fokuserar han på det förflytna, särskilt Azucenas. Vi ser i bakgrunden gång efter annan Azucenas mor på bålet höjande händerna mot himlen, det

ihjälbrända barnet vandrar ideligen sakta över scenen och kören består så vitt jag förstår av soldatspöken. Ett annat oklart inslag är en hög pelare, som dras fram över scenen då och då, och i slutscenen är Leonora obegripligt nog insnärjd i ett rep som en okänd kvinnogestalt drar i. Ständigt fastnas det i stela poser.

Den dramatiskt mest levande scenen är Azucenas berättelse i andra akten, men det är framför allt **Susanne Resmarks** förtjänst. Hon visade redan i Det Kongeliges förra uppsättning att Azucena är en idealisk roll för henne, och hon gör den med skakande vokalintensitet.

Om den sceniska omsättningen är tveksam, så står det som tur är väl till med den vokala. Inte bara Resmark lever upp till de enorma krav Verdi ställer på sina sångare. **Gisela Stille** slog igenom för snart tjugo år sedan som en utpräglad koloratursopran och excellerade i virtuosa partier som Gepopo i Ligetis *Den stora makabern*.

Scen ur Trubaduren

Men med åren har hon breddat sitt register avsevärt och är i dag fullt kapabel att tackla Verdis stora kvinnoroller. Hennes Leonora är av hög internationell klass, och inte bara höjden utan också mellanregistret har en fantastisk lyster och spänst. Hon gör sista aktens ursvära och gripande aria, "D' amor sull' ali rosee" med suverän behärskning.

Som Manrico har man lånat in en italienare, **Diego Cavazzin**, som är passande viril och kraftfull utan att forcera alltför mycket. **David Kempster** är en råbarkad kontrast som greve Luna med åtskilligt med löd i stämman men utan lyrisk glöd i sin stora aria. **Kyungil Ko** visar upp en påfallande pregnant bas som Ferrando.

En annan sydkorean **Eun Sun Kim** leder Det Kongelige Kapel. Hon imponerade i Bruckners femte symfoni i Malmö i våras, men jag är inte lika övertygad av hennes Verdi. Det som klingar ur orkesterdiket är redbart och har textuell klarhet men just ingen italiensk nerv. Kören är inte alldeles vältajmad. :||

VERDI: TRUBADUREN

Premiär 22 september, besökt föreställning 14 oktober 2018.

Dirigent: Eun Sun Kim

Regi: Francisco Negrin

Scenografi och kostym: Louis Désiré

Ljusdesign: Bruno Poet

Solister: Diego Cavazzin, Gisela Stille, David Kempster, Susanne Resmark, Kyungil Ko, m.fl.

www.kglteater.dk

Succémusikalen från Broadway
EUROPAPREMIÄR!

8 november

Teaterpaket från 1 405 kr/person!

Läs mer på

wermlandopera.com

NY MASTER I OPERA!

Är du operasångare och vill fördjupa dina färdigheter ytterligare?

Högskolan för scen och musik startar ett nytt operaprogram på masternivå hösten 2019. I utbildningen ingår vokal gestaltning, scenisk gestaltning och ett större självständigt arbete. Dessutom får du göra en praktiktermin på något av Sveriges operahus.

Sök via www.antagning.se
 från 3 december 2018 till 15 januari 2019.

Mer information hittar du på vår hemsida:
www.hsm.gu.se

HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

GÖTEBORGS
 UNIVERSITET

Hugenotterna

När Giacomo Meyerbeers mäktiga orkestrering av "Ein feste Burg" ("Vår Gud är oss en väldig borg") tonar upp i förspelet till Hugenotterna på Bastiljoperan rinner blodet ner runt kanterna på ridån, där religiösa slagord projiceras. "Dieu le veut!", "Gud vill det"! är katolikernas uppmaning inför den kommande massakern av "icke trogna". I Paris behövs knappast några övertydliga nutidsmarkörer för att göra Meyerbeers opera aktuell efter åttio års frånvaro sedan dess urpremiär 1836. Den parisiska publiken, som följde denna fem timmar långa grand opéra, har ju mer än någon annan publik i dag erfarenhet av urskillningslösa blodiga våldsdåd i religionens namn.

OPÉRA BASTILLE, PARIS • RECENSENT: ERIK GRAUNE • FOTO: AGATHE POUPENEY

Ändå vilar det ingen ödesmättad stämning över Bastiljoperan. Publiken köar bekymmerslöst och friktionsfritt framför säkerhetskontrollerna vid ingången och säkerhetsvakterna är de vänligaste och artigaste man kan tänka sig. Här visas tydligt att parisarna, trots upprepade händelser som kan liknas vid det som sker på scenen, fortsätter att leva som vanligt.

Få operor har en sådan historisk och tidsaktuell potential och laddning som den blodiga Bartolomeinatten när katolikerna i Guds namn massakrerade tusentals Luthertrogna i augusti 1572. I ett försök att stävja religionsmotsättningarna ingår den katolska Marguerite av Valois och lutheranen Henrik av Navarra äktenskap. Kring detta har librettisten **Eugène Scribe** konstruerat en monumental historisk fresk där den uppdiktade kärlekshistorien och det tilltänkta arrangerade äktenskapet mellan hugenotten Raoul och

Valentine, dotter till den katolske potentaten Saint-Bris, utgör den personliga huvudintrigen.

Den österrikiske regissören **Andreas Kriegenburg** har förlagt handlingen till år 2063, då ett religionskrig rasar. Scenografen **Harald B. Thor** låter det hela utspelas i en estetiskt raffinerad framtid med **Tanja Hofmanns** stiliserade kostymer i dialog med *Star Trek* och tv-serien *En tjänarinns berättelse*, kombinerat med uppförstorade tidstroga detaljer och symbolmättade färger. Katoliker i rött och hugenotter i gråmurrigt.

Operan brukar kallas "sept Étoiles", det behövs sju stjärnsångare för de krävande huvudrollerna. Trots att både Diana Damrau och Brian Hymel blivit sjuka uppfylldes kraven på stjärnsång till stor del ändå. Klarast lyste **Lisette Oropesa**, som ersatte Damrau,

i drottning Marguerites roll. Hon fullständigt trollband publiken med sin raffinerade och virtuosa koloraturuppvisning i andra akten.

Ermonela Jaho, som Valentine, behärskade det problematiskt låga sopranpartiet suveränt med spikraka strålände höjdtoner och ett frenetiskt engagemang. Den stora kärleksduetten mellan Valentine och Raoul, en av Meyerbeers främsta skapelser, blev kvällens mest intensiva höjdpunkt. Även om den sent inhoppade **Yosep Kang** inte helt lyckades matcha Jaho vokalt. För övrigt är Raoul en av operalitteraturens vokalt mest krävande och samtidigt mesigaste tenorroller.

Rollen som Raouls vapendragare, den protestantiskt fanatiska Marcel, kräver med sina råbarkade kampsånger en demoniskt

brutal basstämma, något som levererades utmärkt av **Nicolas Testé**. Triumferade gjorde också **Karine Deshayes** i byxrollen som pagen Urbain, och den katolska adelsmannen Nevers, den först tilltänkta brudgummen till Valentine, blev ovanligt tydlig med **Florian Sempey** – kvällens rikaste och mest välklingande mansröst.

Michele Mariotti, musikalisk ledare även för Deutsche Operns uppsättning för två år sedan, har utvecklat och fördjupat sin tolkning och gjort Meyerbeers enorma, komplicerade och rika partitur till sitt. Aldrig har *Hugenotterna* klingat så självklart, tydligt och med sådant driv som på just Bastiljoperan. Som en åttonde stjärna kunde man räkna den fantastiska jättekören som i alla de komplicerade och dramatiska situationerna agerade och sjöng med precision och monumental verkan.

Ermonela Jaho och kör i Hugenotterna

Hugenotterna är den första opera som explicit behandlar ett politiskt ämne som religiös fanatism och dito motsättningar. Kriegenburgs uppsättning, menar vissa, kunde ha fått en tuffare, grymmare och kanske angelägnare framställning än denna något fjärmande framtidsplacering. Det är kanske möjligt, men när Meyerbeers operakoloss (detta är det mest kompletta framförandet hittills, där endast balettinslagen var strukna) så storslaget och framgångsrikt baxades iland, förstår man att grand opéra är en operaform som endast kunnat uppstå i Paris. ■■

MEYERBEER: HUGENOTTERNA

Premiär 25 september, besökt föreställning 7 oktober 2018.

Dirigent: Michele Mariotti

Regi: Andreas Kriegenburg

Scenografi: Harald B. Thor

Kostym: Tanja Hofmann

Ljusdesign: Andreas Grüter

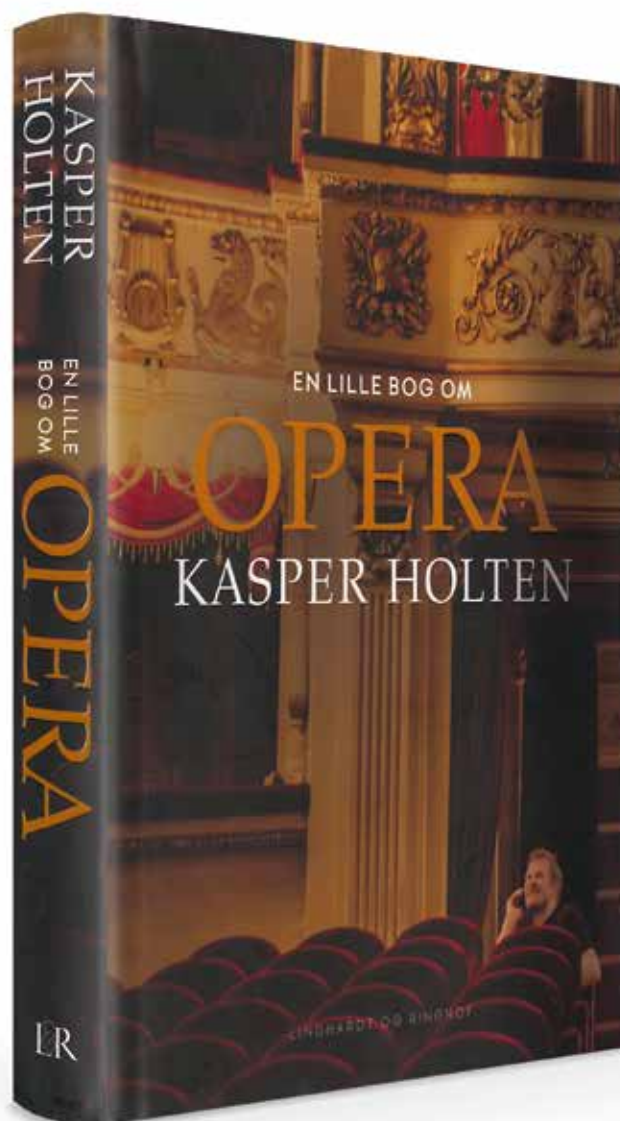
Koreografi: Zenta Haerter

Kormästare: José Luis Basso

Solister: Lisette Oropesa, Ermonela Jaho, Yosep Kang, Nicolas Testé, Karine Deshayes, Florian Sempey, Paul Gay, m.fl.

www.operadeparis.fr

EN LILLE BOG OM OPERA

Kasper Holten

Lindhardt og Ringhof, 2018 (248 s.)

ISBN 9788711698693

Böcker som **Kasper Holtens** *En lille bog om opera* är sällsynta. Att göra böcker med kulturpedagogisk inriktning är inte särskilt gångbart just nu. Varför publicera folkbildande texter när allt ändå finns på internet, tycks förlagsvärlden mena. Och ledande personligheter inom opera och musikteater verkar numera inte anse att det är tillräckligt viktigt att förmedla de djupa kunskaper de samlat på sig till kommande generationer.

Men här kommer alltså en bok där författaren börjar med att konstatera att det finns massor av bra skäl att INTE göra opera. Det är ju en "omöjlig, anakronistisk dinosaur till konstart". Och samtidigt förklarar han sin djupa kärlek till operan, en kärlek han haft sedan sexårsåldern.

Inledningskapiteln har titlar som *Opera för nybörjare* och *Varför sjunger de?* Här svarar Kasper Holten på populära frågor från sällanpubliken, som varför solisterna står och sjunger i fem minuter att de älskar varandra och varför de sedan sjunger i sju minuter innan de ska dö? Ett par sidor senare konstaterar han,

vilket en van operapublik redan vet, att hela konstformen handlar om känslor. Känslor som inte går att uttrycka i ord och tal, men däremot i skolad sång och europeisk konstmusik och här ligger operans lockelse och existensberättigande.

Hans rättframhet är förledande, ofta omstörtande. Att redogöra för en tenors uppgift i relation till en baryton eller bas, i musik och intrig, är grundläggande operafakta. Men när Holten går in på countertenorens svåra roll och leder resonemangen vidare till kastratsångare och byxroller, då visar han långt djupare insikter. När pojkar kastrerades slutade deras stämband att utvecklas och förblev korta, vilket var viktigt, medan lungorna fortsatte att växa med resten av kroppen. Det var grunden till deras ljusa, välklingande röster.

Kasper Holten har ett långt cv i operavärlden. Han är i dag chef för hela Det Kongelige Teater i Köpenhamn och han var i fem år operachef på Covent Garden, Royal Opera House i London. Dessförinnan var Holten en rekordung operachef i Köpenhamn. Han har som regissör arbetat på de flesta stora europeiska scener och de erfarenheterna är grundbultar i boken. Skvaller från Covent Garden får vi dock inte, bara ett ganska intetsägande kapitel om själva huset. Då är hans lilla text om Wien betydligt mer intressant. "Wien representerar både det bästa och det värsta med opera", kan vi läsa här.

I sex korta kapitel tänker Holten högt runt mästerverk som *Carmen*, *Wozzeck*, *Figaros bröllop*, *La Traviata*, *Valkyrian* och Monteverdis *Orfeo*. Till varje kapitel finns utmärkta föreställningsbilder från hans egna uppsättningar. Det verk som tveklöst betyder mest för honom är *Valkyrian*, "en del av de mest ambitiösa operaverk som någonsin komponerats". Wagner hade ambitionen att skapa något helt nytt och använde därför inte bara de nordisk-germanska urmyterna utan också ny scenisk och musikalisk teknologi, påpekar Holten.

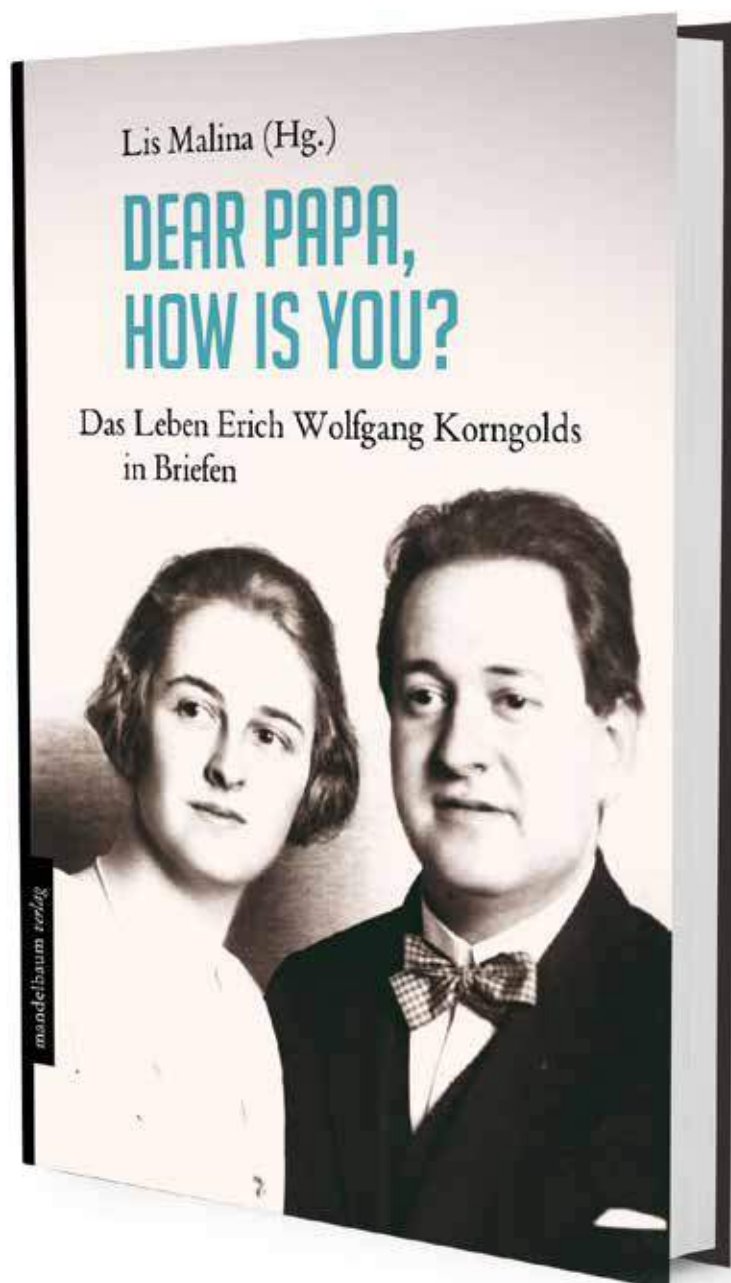
Varje regissörs dröm är att få arbeta med *Ring* och verket har tolkats både som ett socialistiskt manifest – guldets betydelse och förbannelse – och som en apolitisk djuppsykologisk skapelseberättelse. Här blir tvillingarna Siegmund och Sieglinde djupt förälskade i varandra och får ett gemensamt barn, Siegfried. Detta skulle publiken knappast acceptera i andra konstnärliga sammanhang utan moralstjurt och svallvågor på internet. Men verkets storslagenhet får åhörarna att lugnt svälja förhållandet.

Vid sin *Ring*-uppsättning 2003–06 i Köpenhamn funderade Holten länge på hur Wotan ska kunna visa sin oerhörda kärlek till dottern Brünnhilde, samtidigt som han stöter bort henne genom att skada henne, för att hon ska bli fri. På scenen utrustas därför Brünnhilde och de andra valkyriorna med svarta vingar – som Wotan hugger av. Holten ser detta som en regimässig höjdpunkt i sin karriär.

Under första halvan av 1900-talet skrevs en mängd intressanta operaverk, påpekar Kasper Holten. De har hittills spelats ganska lite men tas nu upp i igen. Ett exempel är Benjamin Brittens verk, som numera tillhör standardrepertoaren. Men den som söker kommer att hitta mycket mer, inte minst från 1920-talet.

Numera finns en långt större ambitionsnivå vad gäller nyskrivna operaverk än vad vi sett på länge. Kompositörer och librettister erkänner i dag operans fantastiska möjligheter och respekterar publikens behov av melodier, rytmer och lyrik – tonal musik. ■■

Ingvar von Malmborg

DEAR PAPA, HOW IS YOU?

DAS LEBEN ERICH WOLFGANG KORNGOLDS IN BRIEFEN

Utg. Lis Malina

Mandelbaum Verlag, Wien (328 s.)

ISBN 978-3-85476-533-2

Det händer att man vid läsningen av en biografi över en stor manlig konstnär, författare eller tonsättare blir mer intresserad av huvudpersonens hustru som visar sig vara minst lika fängslande som sin make. Det gäller också denna ambitiösa och omsorgsfulla framställning av **Erich Wolfgang Korngolds** liv genom brev inte bara från tonsättaren själv utan också från människor i hans närhet. Här finns till och med ett brev från Ronald Reagan till Korngolds son långt efter faderns död med ett intygande av hur mycket Korngolds musik betydde för den blivande presidenten under hans tid som filmskådespelare. Titeln härrör från sonen Ernst, som föddes i Wien, men som här försöker ta sig fram på sitt nya amerikanska hemlands språk. Familjens amerikanisering fullbordades senare, och brev-

volymen inleds med ett förord av ett barnbarn till tonsättaren som beklagar att hon själv inte kan läsa sin berömda farfars brev, eftersom hon inte förstår tyska.

Men det är alltså Erich Wolfgangs hustru, Luzi, som snart väcker läsarens intresse, och hon framstår som den här brevsamlingens själ. Luzi von Sonnenthal växte upp i en skådespelarfamilj i Wien, och hon och Erich Wolfgang träffades redan 1916, då hon var sexton och han nitton. De tycks ha varit som gjorda för varandra och höll ihop livet ut.

Luzi var rikt begåvad, pianist, skådespelare, sångare, författare och karikatyrtecknare (många exempel i boken). Hennes många brev till olika personer är ofta mycket pratsamma men extremt charmfulla och vittnar om ett briljant intellekt och en sällsynt sympatisk personlighet – det är lätt att bli förälskad i Luzi under läsningen.

Som helt ung började hon en karriär som skådespelerska i österrikiska stumfilmer, men stöttes bort av det öppna kvinnoförakt hon

YOUR NEXT TOUR AB
-DIN BÄSTA RESEKLUBB

OPERADAGAR PÅ WIENER STAATSOPER

12-15 JANUARI 2019

möttes av från producenter, regissörer och motspelare. Luzi hade starkt självförtroende, hon vägrade att låta sig trampas på och föredrog snart att enbart fungera som stöd och samarbetspartner åt sin make. I hur hög grad hon påverkade hans skapande ges här inga svar på.

Erich Wolfgang, som ju konkurrerar med Mozart och Mendelssohn om att vara musikhistoriens brådmognaste underbarn, var son till musikkritikern Julius Korngold som under trettio år var Wiens främste smakdomare i musikaliska frågor, en lynnig, härsklysten och lättkränt herre. Sonen Erich Wolfgang var hans livsprojekt, och med järnhand försökte han ända till sin död 1945 styra sonens liv i alla dess detaljer. Allt i Erich Wolfgangs liv som inte passade Julius skyllde han och hans hustru på svärdottern. En röd tråd genom brevsamlingen är Luzis bemödanden om att hantera dessa svärföräldrar från helvetet. Julius brev är riktigt obehagliga att läsa, och alla hans "Mein lieber Sohn" låter enbart som förtäckta hot. Erich Wolfgang lyckades dock vara lojal med sin hustru, men hur hela detta problematiska familjeliv påverkade honom som tonsättare kan man bara spekulera över. Hans föräldrar följde dessutom efter till exilen under ständig självömkan och bittra anklagelser samtidigt som de lät sig försörjas av sin i Hollywood så framgångsrike son.

Erich Wolfgang själv var ingen mer framstående brevskrivare, men det är sorgligt att i de sista breven från femtiotalet se den besvikelse och bitterhet han kände inför kylan och ointresset han möttes av i efterkrigstidens Wien.

Den här volymen ger knappast något nytt om Erich Wolfgang Korngold som tonsättare men desto mer om den mänskliga inramningen kring hans tonsättargärning. Det är ett fint komplement till standardverket om Korngold, Brendan G. Carrolls ypperliga biografi *The Last Prodigy* från 1997. ■ Lennart Bromander

Vad sägs om att inleda det nya året storslaget med fantastiska dagar i WIEN där vi lyckats få tag på eftertraktade parkettbiljetter på Wiener Staatsoper!

Julkappserbudande! 3 000:- rabatt/person

Två föreställningar på absolut högsta kvalitet. Puccinis **TOSCA** och Rossinis **BARBERÄREN I SEVILLA**. Dagarna innehåller även stadsrundtur, spännande besök på berömda Klosterneuburg och givetvis äter vi mycket gott och njuter av de österrikiska vinerna. Vi bor på förstklassiga Hotel Astoria. Reseledare **Lennart Stockblad**.

RESEFAKTA
Pris publiceras senare!

I priset ingår: Flygresa T/R Arlanda/Göteborg/Köpenhamn – Wien, flygtransfer och stadsrundtur. 3 övernattningar på Hotel Astoria, 3 frukostbufféer, 1 middag på restaurang, 1 lunch, inklusive måltidsdrycker. 2 parkettbiljetter på Wiener Staatsoper. Utfärd till Klosterneuburg. Svensk lokalguide. Reseledning från Your Next Tour.

Vi reserverar oss för eventuella valutaändringar.

FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

avlyssnat

FAGERLUND: HÖSTSONATEN

von Otter, Sunnegårdh, Juntunen, Hakala, Söderlund. Finnish National Opera Chorus & Orchestra/Storgårds BIS 2357 [2 CD]

Distr: Naxos

Efter att Ingmar Bergmans filmmanus spridits – och sprids – på teaterscenen, så är det nu dags för operascenen. **Sebastian Fagerlund** och librettisten **Gunilla Hemming** är, så vitt jag vet, de första att förvandla ett filmmanus av Bergman till opera. *Höstsonaten* hade urpremiär i Helsingfors hösten 2017 (OPERA nr 5/17) och gavs konsertant på årets Östersjöfestival. Nu har den också kommit ut på cd, en liveinspelning från Helsingforsoperan.

Fagerlund är en med rätta uppmärksammas kompositör, hans förra – och första – opera var *Döbeln* och med *Höstsonaten* har han skapat ett verk av betydelse. Det finns en stillsam expressivitet som passar historien om skuld och konstnärskap, om den återvändande konsertpianisten och divan Charlotte Andergasts konfrontation med sitt förflutna via sina döttrar: Den äldsta, Eva, tar hand om sin närmast katatoniska lillasyster Helena.

Till stora delar är operan en duett mellan Charlotte och Eva, där **Anne Sofie von Otter** som den förra och **Erika Sunnegårdh** som den senare gör mycket bra ifrån sig. Det finns en innerlighet hos dem, nästan så att Evas man Viktor (**Tommi Hakala**) eller Charlottes nu döde man, den spökande Leonardo (**Nicholas Söderlund**), bryter av dramat mellan modern och dottern. Dramaturgiskt hade det kanske blivit än mer effektivt utan de manliga solisterna, men musikaliskt är avbrotten välkomna, delvis beroende på att Eva och Charlotte delar samma tonspråk, vilket tenderar att bli en smula monotont emellanåt.

Det är en opera som går i andante, de mer högdramatiska avsnitten är korta och förstärker personernas känslostormar. Orkestrens utmejslade klanger med sina väl avvägda solostämmor skapar en sträv skönhet, även om just det melodiska kunde ha fått lite mer plats. **John Storgårds** dirigerar likväl bra, klart och tydligt samsas stämmorna, liksom orkestern med solisterna.

En annan dramaturgisk invändning är att operan nog skulle få en starkare final om den slutade med Charlottes samvetsqual-aria. De

två följande scenerna, med en förtvivlad Helena respektive Evas försoningsbrev till Charlotte, som samtidigt bokar en spelning med sin agent, lägger inte till någonting, tvärtom sluter de det som Charlottes aria lämnar öppet. ■■ Claes Wahlin

UN VIAGGIO A ROMA

Sandrine Piau, Sara Mingardo. Concerto Italiano/Alessandrini Naïve OP 30565 [1 CD]

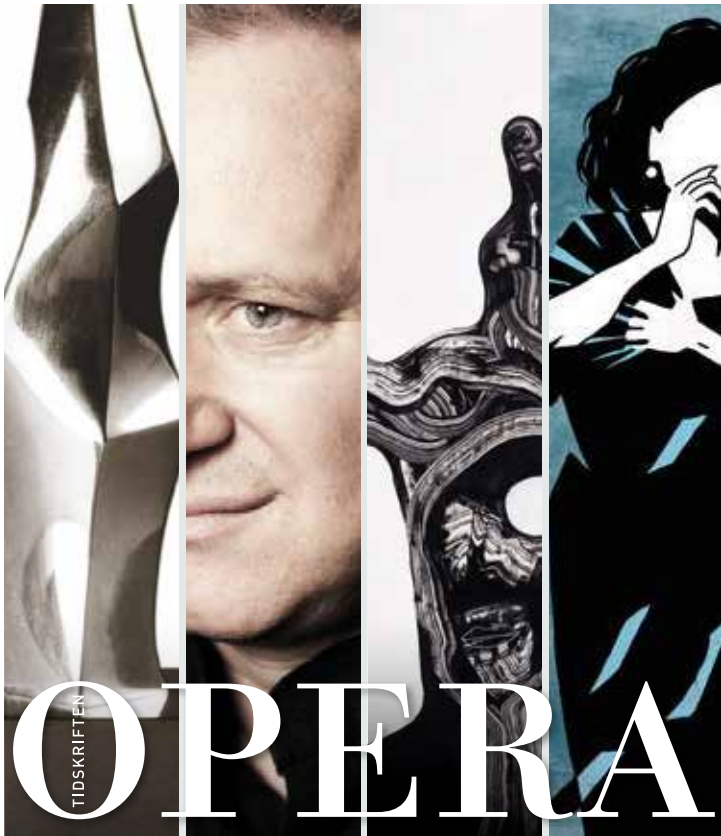
Distr: Naxos

När operasolisterna ger ut cd med mer eller mindre ansträngda teman förefaller det många gånger mest handla om ett sätt att lansera en sångare. Men allt oftare ska nog flera av dessa samlingar ses som en reflektion av den allt mer aktiva forskningen kring musik i sitt sociala sammanhang, under vilka omständigheter den en gång framfördes.

Det senare är uppenbart syftet med *Un viaggio a Roma*, där **Rinaldo Alessandrini** med sin ensemble Concerto Italiano framför ett antal stycken från olika kretsar i Rom kring sekelskiftet 1700. **Händels** italienska period representeras av avsnitt ur *Aci, Galatea e Polifemo, La Resurrezione* och *Il Trionfo del Tempo e del Disinganno*, där **Sandrine Piau** mjukt och elegant står för sopranstämman och **Sara Mingardo** för contraalten. Bäst är Mingardo annars i **Alessandro Stradellas** "Queste lagrime, e sospiri", men då ska man veta att Mingardos fascinerande röst inte riktigt låter sig överföras till cd. Jag har hört henne live och hon är minst lika fantastisk som Nathalie Stutzmann.

Cd:ns musikaliska höjdpunkt är **Alessandro Scarlattis** märkvardiga kantat *Su le sponde del Tebro*, en lamentation som blev stilbildande åtskilliga decennier framåt.

I övrigt några instrumentala stycken av Stradella, **Georg Muffat** och **Arcangelo Corelli**. Där kommer också Concerto Italiano till sin rätt, vilket de förvisso också gör i övrigt med sin mjuka, auktoritativa klang; rösterna är som invirade i bomull, sammanställningen av de olika styckena liknar något av en imaginär konsert i något romerskt palats, fjärran kreti och pleti. ■■ Claes Wahlin

TIDSKRIFTEN OPERA

NR 1/2019 UTKOMMER
DEN 22 FEBRUARI!

- ◆ Vi presenterar vem som får Tidskriften OPERAs pris 2018, en vinnare som läsarna har röstat fram.
- ◆ Vi intervjuar den tyske barytonen Johannes Martin Kränzle, som har utsetts till årets operasångare av det tyska operamagasinet Opernwelt. Kränzle sjunger Riddar Blåskägg mot Nina Stemme när Béla Bartóks opera framförs sceniskt i Stockholms konserthus i januari.
- ◆ OPERA recenserar bl.a. Rigoletto och Carmen på Kungliga Operan, Rhenguldet i Göteborg, La Traviata och Den flygande holländaren på Malmö Opera, Turandot på Köpenhamnsoperan och Scener ur Goethes Faust på Hamburgoperan.
- ◆ OPERA intervjuar dirigenten Olof Boman, som utsätts till konstnärlig ledare för Confidencens internationella operafestival 2019.

Fr. v.: Operapriset Eldslinga, formgiven av Sigurd Persson.
Johannes Martin Kränzle. Foto: Opera Ballet Vlaanderen.
Rhenguldet, Göteborgsoperan. Illustration: Jesper Waldersten.
La Traviata, Malmö Opera. Illustration: Lars Krantz.

DU BESTÄMMER VEM DU SKA BLI.

Kammarmusikprogrammet 180 hp
Huvudinstrument fortsättning 7,5 hp
Kammaropera 120 hp

mdh.se/musikochoperahogskolan

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

ANNONSÖRER I DETTA NUMMER

Favoritresor | Folkoperan

GöteborgsOperan | Göteborgs universitet

Kungliga Operan | Musik i Dalarna

Mälardalens högskola | Opera Østfold

Stockholms konserthus | Svenska KulturreSOR AB

Wermland Opera | Your Next Tour AB

dvd-tips

HÄNDEL: AGRIPPINA

Bardons, Arditti, de Niese, Kares, Mineccia, Pass, Verney, Siedl. Balthasar Neumann Ensemble/Hengelbrock

Regi: Robert Carsen

Scenografi och kostym: Gideon Davey
Naxos 2110579-80 [2 DVD]

Den här inspelningen är gjord vid två tillfällen under 2016 på Theater an der Wien, där **Robert Carsens** uppsättning av Händels

Agrippina utspelar sig i något slags påhittat nutida Italien. Här vill den unge Nero hellre kolla på fotboll än bli kejsare, men mamma Agrippina, kejsarinna och trolovad med den nuvarande kejsaren Claudio, har andra planer. Hon ska sätta Nero på tronen och låter honom agera kejsare i villfarelsen att Claudio är försvunnen till havs.

Men plötsligt dyker Claudio upp, räddad av sin fältherre Ottone som är trolovad med Poppea, som i sin tur är älskarinna till Claudio. Som tack lovar Claudio Ottone tronen. Ja, det är en intrig värdig ett avsnitt av dokusåpan *Paradise Hotel*, vilket också är vad scenografin och kostymerna för tankarna till. Scenerna skiftar från strikt kontor till lyxigt hem med pool och uppsättningen är i mycket en ironisk blinkning till Italiens både samtida och historiska politiska spel.

Kopplingarna till Olivier Simonnets stjärnpäckade och så väl hyllade som kritiserade uppsättning av *Julius Caesar* på La Scala i Milano 2012 är tydliga. Robert Carsens *Agrippina* är dock inte lika blodig eller spexig.

Agrippina har – likt Simonnets uppsättning – tre countertenorer, varav två är mer nämnvärda. **Jake Arditti** i rollen som Nero, aspirerande på tronen, glänser. Och Ottone, som står i hans väg, är lika välsjungen av **Filippo Mineccia**. Basen **Mika Kares** som Claudio är även han värd ett eget omnämnande för sin komiska skärpa och

maktfullkomliga arrogans. Mezzosopranen **Patricia Bardons** pondusfyllda rolltolkning är den intrigerande motorn, som med hjälp av såväl kropp som knopp försöker nå makten genom sin son.

Men den klarast lysande stjärnan är ändå **Danielle de Niese** som Poppea. Hon äger scenen och har en sopran med underbar timbre, passande för den flirtiga, men nog så handlingskraftiga rollen.

Balthasar Neumann Ensemble under ledning av **Thomas Hengelbrock** hjälper till att skapa en spänning och är överlag välljudande men ibland kan det dock nästan bli lite för hetsigt, vilket gör att musiken tappar fokus (t.ex. i Neros aria "Come nube che fugge del vento" i andra akten). Sammanfattningsvis är det här en sevärd (ny) tolkning av Händels opera seria skriven för karnevalen i Venedig 1709. Den väjer varken för det mörka eller det komiska. :||

Bodil Hasselgren

MOZART: LUCIO SILLA

Streit, Petibon, Tro Santafé, Kalna, Moreno, Tarver. Orchestra and Chorus of The Teatro Real, Madrid/Bolton

Regi: Claus Guth

Scenografi: Christian Schmidt
Bel Air BAC 150 [2 DVD]

Mozart skrev i sina tidiga tonår två operor för Milano, *Mitridate* och *Lucio Silla*, verk som strikt håller sig till den vid 1770-

talets början i Italien ännu gängse opera seria-modellen. Det har fått till följd att det först är genom barockoperans renässans under slutet av 1900-talet som vi börjat få upp ögon och öron för de betydande kvaliteter som finns i dessa förbluffande mogna tonårsverk. Ännu

Foto: Javier de Real

Scen ur *Lucio Silla*, Teatro Real, Madrid,

Mozartspecialister som Alfred Einstein och Wolfgang Hildesheimer kommenterar *Mitridate* och *Lucio Silla* med närmast total oförståelse.

Ur vår tids synvinkel kan man dock säga att Mozart här inte gjort det lätt för regissören. Ariorna är i de flesta fall åtta, nio minuter långa, och under den tiden står handlingen helt stilla. Det är en svår regissörskonst att göra rättvisa åt denna typ av actionfria verk, där operans gestalter i långa sekvenser ideligen har att kommentera sina själskval med sökta metaforer och oändliga textupprepningar. Hur översätter man expressiviteten i musiken till sceniskt levande språk utan att lägga till överflödigt spring på scenen och inlägg av störande gags?

En som lyckas är **Claus Guth** i *Lucio Silla* på Teatro Real i Madrid, en uppsättning som också har visats i Barcelona och på Theater an der Wien.

Historien är en stereotyp opera seria-handling där Roms diktator Lucio Silla (i historieböckerna mer känd som Sulla) begäpar sig i den vackra Giunia, vars far han tagit av daga. Hon i sin tur älskar däremot Cecilio, medan Lucio Sillas syster Celia i sin tur älskar Cinna, som i sin tur Allt verkar hela tiden gå illa ända tills tyrannen på slutet kommer på bättre tankar och alla får rätt partner.

Claus Guth tar hela relationscirkusen på blodigt allvar utan ett uns av ironisk distans. De olika gestalternas inre kval har den bråd-

mogne tonsättaren tecknat förbluffande fint i musiken, och det är den som får tala i den här uppsättningen. Guth har koncentrerat sig på personregin, och sångarna, framför allt då **Patricia Petibon** som Giunia, har ett oerhört expressivt sätt att förena upphöjt stiliserad gestik med ren scenrealism. Petibons Giunia uttrycker sig med över-skruvad gestik men samtidigt med uppriktiga och intensivt emotionella vokala uttryck, och hon gör rollen till en rent gripande gestalt. Imponerande! **Kurt Streit** med fast och viril Mozarttenor formar sin kärlekskranke diktatorsfigur till en nästan berörande komplex gestalt.

Christian Schmidts scenbild är rå och brutal, inga snygga romerska kolonner, men Schmidt har liksom i andra uppsättningar av honom jag sett lyckats använda vridscenen på ovanligt smart vis. Scenbilder vänds och vrids i skiftande samklang både med musiken och scenens gestalter.

Silvia Tro Santafé är en Cecilio med löd i sin mezzo, medan **Inga Kalnas** litet okarismatiskt stabbige Cinna i alla fall sjunger med tonsäker intensitet. **Maria José Moreno** som Lucio Sillas lättsamt ytliga syster Celia har den för rollen rätta kvittriga sopranen, och erfarne **Kenneth Tarver** gör ett skarpt porträtt av Sillas hantlangare Aufidio.

Det är fint driv i Teatro Reals orkester under **Ivor Bolton**. Rekommenderas varmt! ■■ Lennart Bromander

MOZART: TITUS MILDHET

Croft, Coote, Stéphany, Losier, Harvey, Bayley. Orchestra of the Age of Enlightenment, The Glyndebourne Chorus/Ticciati

Regi: Claus Guth

Scenografi: Christian Schmidt

Dirigent: Robin Ticciati

Opus Arte OP1255D [1 DVD]

La Clemenza de Tito, på svenska *Titus mildhet*, brukar räknas som Mozarts enda

opera seria, med handlingen hämtad från antiken. Operan skrevs till kröningen av Leopold II i Prag 1791 och blev, trots en viss initial tvekan från den kungliga publiken, en stor framgång. I vår tid har den inte spelats lika ofta som *Trollflöjten* och da Ponte-operorna. Därför är den här inspelningen från Glyndebourne 2017 i **Claus Guths** regi extra välkommen.

Sextus är en ung man fångad mellan en gammal vänskap till kejsar Titus och åtrån till en kvinna. Hon heter Vitellia och har för egen del som enda mål att gifta sig med Titus. Han å andra sidan väljer hela tiden andra kvinnor och därför uppmanar Vitellia Sextus att döda Titus. Efter att Titus valt bort två av sina påtänkta gemåler, däribland Sextus syster Servilia, som egentligen älskar Annius, som i sin tur fått nys om Vitellias och Sextus komplot och försöker få Titus att skydda sig. Men planen är satt i verket, Capitolium bränns ner, och för sent får Vitellia reda på att Titus nu valt henne till sin maka. Det är dock inte Titus som Sextus dödat och för att fatta det kort så benådar kejsaren de två konspiratörerna, i en stor akt av mildhet.

Tenoren **Richard Croft** fångar den milda och kärlekskranka kejsaren med stor vokal precision utan att för den skull tappa känslan. Det är en ovanlig tenorroll och en tolkning utan stora gester. Mezzo-

sopranen **Anna Stéphany** som Sextus är något av det bästa jag sett på länge vad gäller såväl röstkvalitet som agerande. Hon fångar den ungdomliga kärlekens explosionsartade styrka. Fokus för Sextus åtrå, Vitellia, görs av mezzosopranen **Alice Coote** med en fingertoppskänsla för vad maktkåthet kan göra med en människa. Ibland blir det lite väl hårt i de högre registren, men överlag är det en magnifik insats. Egentligen är det ett dramatiskt sopranparti. Även de mindre rollerna håller hög nivå: mezzosopranen **Michèle Losier** som Annius, sopranen **Joëlle Harvey** som Servilia och basen **Clive Bayley** som Publius är alla värda en eloge.

Det är i de många ensemblerna som Mozarts och uppsättningens genialitet blir som tydligast. Även körpartierna med Glyndebournes egen kör är välljudande, trots en något utstuderad koreografi. Orchestra of the Age of Enlightenment, under ledning av **Robin Ticciati**, briljerar även den, med en klockren tajming och känsla.

Scenografiskt är iscensättningen en modernisering som inte känns krystad. **Christian Schmidts** scenbild är uppdelad i två våningar med Capitolium högst upp och ett torrt landskap längst ner. Ljussättningen (**Olaf Winter**) och användandet av videoprojektioner skapar en ökad dramatik som gör att uppsättningen lyfter än mer. Det här är modern opera när den är som bäst. *Titus mildhet* är en musikaliskt och sceniskt utsökt sammansatt uppsättning. ■■

Bodil Hasselgren

DEAN: HAMLET

Clayton, Hannigan, Connolly, Gilfry, Begley, Tomlinson. London Philharmonic Orchestra/Vladimir Jurowski

Regi: Neil Armfield

Scenografi: Ralph Myers

Opus Arte OA 1254 D [1 DVD]

FACCIO: HAMLET

Černoch, Sgura, Dan, Kaiser. Wiener Symphoniker/Carignani

Regi: Olivier Tambosi

Scenografi: Frank Philipp Schössmann
C Major 740608 [2 DVD]

Shakespeares populäraste dramer, *En midsommarnattsdröm* och *Romeo och Julia*, har genom århundradena genererat mängder av inspirerad musik, både

vokal och instrumental. Det allra mest ikoniska Shakespearedramat, *Hamlet*, har också lockat åtskilliga tonsättare, men de har haft svårare att lyckas. Den tvehågset kluvna Hamletgestalten verkar betydligt knepigare att komma åt musikaliskt. Den enda Hamletopera som då och då dyker upp på repertoaren, Ambroise Thomas version, har sina kvaliteter främst som romantisk fransk 1800-talsopera, inte som Shakespeareadaption.

Förra sommaren väckte emellertid en ny Hamletopera bred anklang, när den uruppfördes vid Glyndebournefestivalen. Den är skriven av den australiske tonsättaren **Brett Dean** och med libretto av **Matthew Jocelyn**. Nu finns den på dvd, och man får lust att utropa äntligen! Det här är faktiskt en musikalisk Hamletversion som gör

Shakespeares text riktig rättvisa. Jocelyn har lagt sig nära Shakespeare i sin text, alla viktiga scener finns med och även om de är koncentrerade ger de tillräcklig dramatisk täckning. Deans musik har stringens och uttrycksskärpa.

Själva Hamletgestalten är alltså svårast att ge musikdramatisk relevans, och först reagerar jag negativt på den vokalt oerhört smidige **Allan Claytons** överaktiva beteende på scenen, han agerar gycklare på gränsen till överspel mest hela tiden. Men sedan inser jag att detta nog är ett mer effektivt sätt att ge musikdramatisk statur åt Hamlet än den vanlige inåtvänt grubblande hämnaren.

Regissören **Neil Armfield** har haft en förstklassig skara skådespelarbegåvade sångare att arbeta med, främst kanske **Barbara Hannigans** Ofelia, vars vansinnesscenen är häpnadsväckande, men nästan på gränsen till för mycket one woman-show. **Rod Gilfry** och **Sarah Connolly** gör starka porträtt av Claudius och Gertrud, men kommer nästan i skuggan av **Kim Begleys** briljans som en löjeväckande Polonius och det komiska counterpartet **Rupert Enticknap** och **Christopher Lowery** som Rosencrantz och Gyldenstern – ett par briljant samagerande Dupontare, som välbehövligt lättar upp tragedin. Magnifik är **John Tomlinson** som vålnaden. Han gör dessutom dödgrävaren, vilket ger en extra sinister touch åt den scenen.

Vid ett annat sommarfestspel i Bregenz året innan (2016) uruppfördes – nästan – en annan Hamletopera av italienaren **Franco Faccio**. Det vill säga, uruppförandet ägde egentligen rum med stor framgång i Genua 1865, men sedan operan gjort fiasko på La Scala i Milano på grund av en sjuk tenor, glömdes den bort i nära 150 år och spelades inte igen förrän 2014, men då en smula bortom operavärldens centralorter, i Albuquerque. I Bregenz blev uppmärksamheten större, och Faccios opera hyllades av många som ett nyupptäckt mästerverk.

Jag håller inte riktigt med där. Den 25-årige Faccio hörde till den oppositionella gruppen Gli Scapigliati, de tygellösa, det gjorde också den tjugotvåriga librettisten **Arrigo Boito**. Faccio gjorde senare sin mest bemärkta insats genom att dirigera uruppförandet av Verdis *Otello*, till vilken som bekant Boito också förfärdigade librettot. De unga himlastormarna var visserligen skarpt kritiska mot den italienska operan för dagen, men lika fullt är det mer av just klassisk italiensk 1800-talsopera över Faccios *Hamlet* än något riktigt nytt. Den är dock mer wagnerskt genomkomponerad än Verdis operor från samma tid.

Redan den purunge Boito var en skicklig librettist och följer Shakespeare relativt nära. Fast Claudius och Gertruds roller är uppvärderade och görs här med dramatisk skärpa av **Claudio Sgura** och **Dshamilja Kaiser**. Hamlet är mer den vanliga klichén med tajt svart existentialistdress, starkt kontrasterande mot de i övrigt praktfullt färgglada renässanskostymerna. **Pavel Černoch** sjunger med kraft och intensitet. Men varför utelämnade Boito Horatios vackra minnesord över Hamlet?

Musiken är egentligen fint koncipierad, en italiensk 1800-talsopera av klass, men det finns ett stort problem: Faccio saknar melodisk ådra, vilket är fatalt i en italiensk opera av detta slag.

Uppsättningen i Bregenz är utmärkt, och man ser den med obrutet intresse. Brett Deans *Hamlet* befinner sig dock på en helt annan nivå. ■

Lennart Bromander

TJAJKOVSKIJ: SPADER DAM

Didyk, Markov, Stoyanov, Aksenova, Diadkova. Chorus of the Dutch National Opera, Royal Concertgebouw Orchestra/Jansons

Regi: Stefan Herheim

Scenografi: Philipp Fürhofer

Unitel 743908 89 [2 DVD]

När uvertyren är över har vi redan fått ta del av en miniopera. Här ser vi **Pjotr Tjajkovskij** själv bli besviken på en manlig prostituerad, en mekanisk burfågel drillar ur favoritkompositören Mozarts *Trollflöjten* och han tömmer ett glas med koleraförgiftat vatten. Först efter denna rapsodiska biografi börjar *Spader dam*.

Stefan Herheim är en av de mest intressanta regissörerna i dagens operavärld. Han har en förmåga att lägga raster över klassikerna och därmed utvinna ett slags undertext, som i hans tidiga uppsättning av Puccinis *La Bohème*, där hela historien utspelas som minnen hos den cancersjuka Mimì. I *Spader dam* från Amsterdam är furst Jeletskij ingen annan än Tjajkovskij själv (liksom den manliga delen av kören, alla kopior av honom), ständigt närvarande, ofta komponerande i stunden, sliten mellan förtvivlad kärlekslängtan och ögonblick av hopp. Duetterna blir ofta en tersett, där Jeletskij/Tjajkovskij kan vara åhörare lika väl som den som blir tilltalad, eller för den delen bortknuffad: som kompositör i centrum, som privatperson ensam och övergiven.

Operan får ett tempo och Herheims regi av den förnämligt agerande ensemblen gör att det är som att se verket för första gången, som om librettot blivit avsliten sin mask (vilket sker bokstavligt flera gånger i uppsättningen) för att visa vad den egentligen handlar om: Pjotr Tjajkovskijs kärlek som inte vågade uttala sitt namn.

Musikaliskt är det anslående, **Mariss Jansons** dirigerar orkestern tätt och lödigt. Solistensemblen har röster som harmonierar vackert med varandra, främst är tveklöst bulgaren **Vladimir Stoyanov** som Jeletskij, en mjuk och varm baryton med eleganta fraseringar. Tenoren **Misha Didyks** Hermann har en attack med lätthet och i Herheims regi bli han något av Jeletskijs dolda jag. **Svetlana Aksenova** (Lisa) har en mjuk sopran, tät och följsam, och mezzosopranen **Larissa Diadkova** ger grevinnan ett slags sista dagars pondus.

Den fylliga, konturskarpa klangen hos kören måste också nämnas, Amsterdamoperan är förstärkt av en barnkör. Men så denna regi, en av de bästa jag sett på dvd på länge. ■■ Claes Wahlin

BERG: WOZZECK

Goerne, Grigorian, Siegel, Larsen, Daszak. Wiener Philharmoniker/Jurowski

Regi och scenografi: William Kentridge

Harmonia Mundi HMD9809053.54

[1 DVD + 1 Blu-Ray]

Det händer allt oftare att berömda konstnärer lockas inte bara att skapa operascenografi utan också att samtidigt registrera själva föreställningen. Den framstående sydafrikanske konstnären **William Kentridge** fick sålunda sätta

rejäl prägel på den uppsättning av **Alban Bergs** *Wozzeck* som visades sommaren 2017 vid Salzburgfestspelen.

Kentridge har tagit fasta på att verket till betydande del kom till i skuggan av första världskriget. *Wozzeck* utspelas ju i soldatmiljö, och den skruvas här upp ordentligt. Soldater smyger runt försedda med gasmasker, *Wozzecks* och *Maries* barn är en soldatklädd handdocka, även den försedd med gasmask i slutscenen. Scenografin är enhetlig men bara en del av den är upplyst i varje scen, resten är ett dunkelt virrvarr av kolteckningar och videoinstallationer, en illustration av krigskaos. Man kan associera till George Grosz' och Käthe Kollwitz' många starka bilder från första världskriget.

Det hade varit lätt hänt att gestalterna på scenen krympt i denna starkt dominanta fast väl gyttriga omgivning, men nu har man två protagonister som utan vidare kan hävda sig i vilken omgivning som helst. Titelrollen görs av **Matthias Goerne**, som lufsar omkring som en osalig björn, förkrossat undergiven och explosivt farlig på samma gång. Hans rika erfarenheter som romanssångare utnyttjar han i en finciserat nyansrik gestaltning av texten, och hans bas har klangfull resonans.

Asmik Grigorian är nog den starkaste Marie jag någonsin sett. Och hört! Med sin fantastiskt smidiga röst skapar hon subtila uttryck för *Maries* ambivalens inför *Wozzeck* och inför sitt eget liv med dess begränsade möjligheter. Kentridge har deklarerat att han inte är intresserad av personernas psykologi utan lämnat detta till sångaren i fråga. Den hållningen gav uppenbarligen **Asmik Grigorian** frihet att skapa en oerhört levande Marie. Det är en musikaliskt intelligent och djupt gripande tolkning.

Gerhard Siegel som kaptenen, **Jens Larsen** som doktorn och **John Daszak** som tamburmajoren gör skarpt chargerade figurer, kontrasterande mot de ytterst mänskliga huvudpersonerna.

Dirigenten **Vladimir Jurowski** kunde nog ha tolkat partituret med ännu större skärpa och spets. ■■ Lennart Bromander

YOUR NEXT TOUR AB
-DIN BÄSTA RESEKLUBB

OPERARESA TILL BERLINS ALLA TRE OPERAHUS

13-18 FEBRUARI 2019

BERLIN ÄR ALLTID BERLIN!

HELA 5 NÄTTER PÅ UNDERBARA HOTELLET GRAND WESTIN

Vad kan bättre förgylla februari än en operaresa till Tysklands huvudstad Berlin med världsdirektören Daniel Barenboim.

Överallt möts gammalt och nytt i staden som kan ståta med konstmuseer i världsklass.

Vi besöker det nyrenoverade Staatsoper och njuter av R. Strauss gripande **ELEKTRA**. I titelrollen hör vi Evelyn Herlitzius tillsammans med en mycket namnkunnig ensemble allt under ledning av världsdirektören Daniel Barenboim.

På Deutsche Oper ges Bizets klassiska **CARMEN** med bland andra Irene Roberts i titelrollen. Vi får också uppleva Puccinis älskade opera **LA BOHÈME** på Berlins tredje operahus Komische Oper.

Naturligtvis ser vi också den vackra rokokoskapelsen Sanssouci, Fredrik den stores sommarresidens och museibesök på Museum-Insel och Neus Museum.

Vi bor bra på Grand Westin på historiska Friedrichstrasse.
Reseledare **Magnus Kyhle**.

OPERA PÅ TVÅ OPERAHUS I SLOVAKIENS HUVUDSTAD BRATISLAVA

13-18 MARS 2019

Vi njuter av två operor i den gamla Habsburgska staden Pressburg – numera Bratislava. Staden har en historisk operascen, Nationalteatern som är byggd i neorenessansstil och öppnades 1886 och ett nytt operahus som invigdes 2007.

Vi besöker båda där vi får vara med om Mozarts **COSÌ FAN TUTTE** i gamla operahuset och Puccinis **TOSCA** i det nya operahuset. Stadsrundtur, rundvandring på Nationalmuseum. Besök på Schloss Rohrau och naturligtvis mycket god mat och dryck.
Reseledare **Magnus Kyhle**.

MÖT VÅREN I VENEDIG VÄRLDENS MEST ROMANTISKA STAD

1-5 APRIL 2019

Ingen stad i hela världen kan liknas vid Venedig. Egentligen är det ett under att den finns kvar. Venedig omringad av vatten och indelad i kanaler. Det låter nästintill som en saga när man hör beskrivningar av Venedig, där kanalerna fungerar som gator, som mötesplatser och transportvägar och inte minst - som arena för romantik i de långsamt glidande gondolerna.

Där får vi uppleva två av Verdis fantastiska operor.

Mästerverket **OTELLO** och den mest omtyckta Verdioperan **LA TRAVIATA** på Venedigs berömda operahus La Fenice.

Vi besöker också den enastående Teatro Olimpico i Vicenza, en 1500-talsteater som är helt unik och oerhört vacker.

Stadsrundtur och måltider ingår.

Reseledare **Niklas Lindblad**.

EN RIKTIG HÖJDARE FÖR ALLA WAGNER-ÄLSKARE! NIBELUNGENS RING I LEIPZIG

30 APRIL-6 MAJ 2019

Upplev Richard Wagners stora epos **NIBELUNGENS RING** med våra svenska stjärnor **Michael Weinius** som Siegfried i Siegfried och **Iréne Theorin** som Brünnhilde i Ragnarök.

Vi kommer även besöka den mäktiga borgen Wartburg belägen högt uppe på en klippa med sångarsalen där det sägs att den berömda sångartävlingen för minnesångare från Wagners opera Tannhäuser ägde rum. Reseledare **Niklas Lindblad**.

SAVONLINNA OPERAFESTIVAL

7-11 JULI 2019

Världens vackraste operafestival har den kallats, den årliga festivalen på Olofsborgs fästning i Savonlinna.

Ta några dagars sommarssemester i det finländska insjöområdet och passa på att njuta av två av operafestivalens verkliga höjdpunkter: Verdis mästerverk **RIGOLETTO** och Rossinis **BARBERAREN** i **SEVILLA**.

Vi reser till Finland med Silja Line när den nordiska natten är som vackrast.

Vi hinner bland annat med en ångbåtstur på Saimen. Givetvis äter och dricker vi gott under hela resan.

FÖRETAG OCH FÖRENINGAR VI SKRÄDDARSYR ERA RESOR EFTER ÖNSKEMÅL!

YOUR NEXT TOUR AB

Lill-Jans Plan 2 114 25 Stockholm
info@yournexttour.com

-DIN BÄSTA RESEKLUBB

Tel: 08-611 51 50
www.yournexttour.com

Foto: Gordon Press

† En av 1900-talets absolut främsta sopraner, katalanska **Montserrat Caballé**, har avlidit i sin hemstad Barcelona i en ålder av 85 år. Hon var något av ett musikaliskt underbarn och antogs redan som åttaåring till Musikkonservatoriet Liceu i Barcelona, där hennes viktigaste lärare var Eugenia Kenny, Conchita Badea, och Napoleone Annovazzi. Redan före tio års ålder var hon väl insatt i en stor del av sin kommande repertoar. År 1954 examinerades hon och vann därtill Liceus guldmedalj.

Två år senare påbörjade Caballé ett längre kontrakt med operan i Basel, vilket följdes av en anställning i Bremen 1960–62, varefter hon frilansade i bl.a. Barcelona och Mexiko. Från början var siktet inte alls inställt på bel canto-repertoaren, utan hon sjöng flera bredare tyska roller och en av de första var Strauss Salome. 1965 fick hon med kort varsel ersätta Marilyn Horne, märkligt nog som Donizettis Lucrezia Borgia, i ett konsertant framförande i Carnegie Hall, New York. Efter den första arian "Com'è bello!" kom en tjugo minuter lång ovation och därmed hade en stjärna fötts. Efter det låg hela världen för hennes fötter och debuten på Metropolitan kom redan senare samma år som Marguerite i Gounods *Faust*.

Inom ett par år var det inte ett enda av de större operahusen i samtliga världsdelar som inte hade engagerat Montserrat Caballé. Efter hand specialiserade hon sig och blev mest efterfrågad i den italienska repertoaren: bel canto-roller av Rossini, Bellini och Donizetti, i princip alla sopranroller hos Verdi samt veristiska operor av Puccini, Cilea m.fl. Men även en del franska operor, inte minst av Massenet. Hennes bredd var ändå häpnadsväckande: under sin karriär gjorde hon nästan 90 olika huvudroller i över 4 000 framträdanden. Karriären sammanföll med den stora boomen för skivupptagningar och Montserrat Caballé gjorde över 80 inspelningar, varav hälften är kompletta operor på samtliga större skivbolag. Inte minst gjorde hon stora insatser för att lyfta fram sällan spelade eller bortglömda operor.

Ett urval av Montserrat Caballés inspelningar

1. *Aida*.
2. *Don Carlos*.
3. *La Gioconda*.
4. *Norma*.
5. *Lucrezia Borgia*.

Det går inte ens att inordna henne i ett särskilt sopranfack; hon var såväl lyrisk, dramatisk som koloratur. Ur denna uppsjö av verk känns det futtigt att bara nämna några, men ett antal signaturroller måste ändå framhållas, i Rossinis *Elisabetta, regina d'Inghilterra*, Bellinis *Norma*, Donizettis *Lucrezia Borgia* och *Roberto Devereux*, Verdis *La Traviata*, *Don Carlos* och *Aida*, Ponchiellis *La Gioconda*, Puccinis *Tosca* och Cileas *Adriana Lecouvreur*.

Men även hennes konsertrepertoar var omfattande; Montserrat Caballé gjorde åtskilliga solokivor där inte minst hennes tolkningar av Richard Strauss-sånger var utsökta. Hon lyfte i de sammanhangen även gärna fram katalanska kompositörer och zarzuelor. Karriären blev ovanligt lång och hon sjöng långt upp i 80-årsåldern. Hennes allra sista framträdande blev på Wiener Staatsoper som Duchesse de Crakentorp i Donizettis *Regementets dotter* så sent som förra året. Egentligen en talroll som kommer in mot slutet, men Caballé improviserade friskt och såg till att det blev en hel del sång, till publikens förtjusning. Till Sverige kom Caballé flera gånger tack vare konsertarrangören Hans Hiort, och förutom en romansafon blev det bl.a. en operakonsert till orkester med José Carreras samt ett konsertframförande av Rossinis *Semiramis*.

Som ung hade Caballé allvarliga hälsoproblem, som hon tvingades lära sig att bemästra, och det är möjligt att det har bidragit bl.a. till hennes fenomenala andningsteknik. Birgit Nilsson, som sjöng en del mot henne, påtalade att det verkade som att hon aldrig behövde andas. Hon kunde binda över och hålla ihop fraser där sångerskor normalt behövde andas två-tre gånger, till dirigenternas häpnad. Hennes teknik var ytterst solid, för att inte säga övermänsklig, och grundad i en lätt tonansats som hon sedan expanderade. Rösten var som en gummitråd, som hon kunde crescendera och diminuera fram och tillbaka som ingenting – det var inte för inte som hennes smeknamn blev "La Superba". Även om Caballé hade ett rejält genomslag i fortet, var det hennes mezza voce och pianissimon som var berömda; de lär ha varit inspirerade av den spanske tenoren Miguel Fleta.

Timbren var absolut klar och rösten perfekt egaliserad, med ett ibland dramatiskt effektfullt användande av bröströsten. Trots all perfektion var stämman ändå ytterst personlig, man kunde höra på en halv inandning att det var hon. De som hävdade att hon saknade dramatiska insikter och djupare textförståelse, har kanske inte lyssnat tillräckligt noga. Visst var hennes utgångspunkt alltid musiken och få sångare har befunnit sig så djupt inne i det musikaliska förloppet som hon. Men därigenom var hon alltid lyhörd för vad musiken gjorde med texten. Och de som hävdar att Caballé inte var någon större skådespelare, rekommenderas att titta på en dvd där hon gör titelrollen i *Adriana Lecouvreur* i Tokyo. Hon skapade en magi, en aura omkring sig, som när hon står helt stilla med fladdrande slöjor i vinden på utomhusscenen i Orange och levererar en fullständigt meditativ "Casta diva" i *Norma*.

Caballé gjorde sig också känd för en publik som inte hade hört en ton ur en opera, då hon tillsammans med Freddie Mercury från Queen sjöng in "Barcelona" inför OS-invigningen i Barcelona 1992. De gjorde även ett helt album tillsammans. För en svensk publik blev hon också populär då hon med sedvanlig humor och självironi lät sig intervjuas av Jacob Dahlin i SVT:s program *Jacobs stege*. I det brittiska humorprogrammet *French and Saunders* blev hon kärleksfullt parodierad i en skivinspelningssituation.

Personligen är jag lycklig över att ha upplevt Montserrat Caballé live vid några konserter i Stockholm. När man fysiskt träffades av hennes luftpelare och täta legato uppstod en magi, som trots allt inte uppnåddes vid alla hennes förnämliga inspelningar. Sånglärare talar ibland om att rösten ska vara som en pingpongball som ligger högst upp på en vattenstråle i en fontän, och äntligen fick man höra det omsatt i praktiken. Med hennes teknik kändes det som att ha träffats av en fläkt från förr, som att ha hört Maria Malibran eller Jenny Lind. Man brukar ofta säga om den ena eller andra sångerskan att det var den sista divan – men aldrig har det känts så motiverat som nu. ■■ Göran Gademan

Foto: Yves Renaud

HUGUETTE TOURANGEAU 1938–2018

† Den fransk-kanadensiska mezzosopranen **Huguette Tourangeau** har avlidit 79 år gammal. Hon föddes i Montreal och hon började sin sångutbildning vid Conservatoire de musique de Montreal 1958. Fyra år senare var hon solist i Monteverdis *Vespro della Beata Vergine* i hemstaden. Operadebuten ägde rum på Zürichoperan 1964, där hon sjöng Mercédès i *Carmen* under Zubin Mehtas ledning. Samma år vann hon Metropolitan Opera National Council Auditions. Och detta år sjöng hon också Cherubin i *Figaros bröllop* vid Stratford Festival med dirigenten Richard Bonynges. Det var här som sängerskan stiftade bekantskap med Joan Sutherland, Richard Bonynges hustru. Detta ledde till ett mångårigt samarbete med dem båda på scen och i skivstudion.

Bland deras många legendariska Deccainspelningar kan nämnas *Hugenotterna*, *Messias*, *Rigoletto*, *Lucia di Lammermoor*, *Hoffmanns äventyr*, *Maria Stuarda* och *Esclarmonde*.

Tourangeau sjöng Malika i *Lakmé* i Seattle, titelrollen i *Mignon* i Vancouver, pagen Urbain i *Hugenotterna* på Covent Garden i London, Elisabetta i *Maria Stuarda*, Adalgisa i *Norma* och prins Orlofsky i *Läderlappen* på San Francisco-operan. I slutet av 1960-talet var sängerskan engagerad vid New York City Opera, där hon sjöng bl.a. titelrollen i *Carmen*. Metropolitandebuten ägde rum 1973 som Nicklaus i *Hoffmanns äventyr* mot Plácido Domingo i titelrollen. På Met sjöng Tourangeau också Dorabella i *Così fan tutte*, Cherubin i *Figaros bröllop* och Parséis mot Joan Sutherland som Esclarmonde i Jules Massenets opera.

Huguette Tourangeau medverkade i Christopher Nupens film *The Dream and the Destiny* 1973. Filmen dokumenterade en Hamburguppsättning av *Carmen* i regi av Regina Resnik. Där sjöng f.ö. Plácido Domingo Don José. Fem år senare framträdde hon en sista gång på Metropolitan, nu som Zerlina i *Don Giovanni* i en direktsänd tv-föreställning. Hennes sista framträdande på scen blev Charlotte i *Werther* på Lyonoperan 1980.

Tourangeau hade ett häpnadsväckande omfång på tre oktaver och var på så sätt såväl alt som sopran. Hennes klangfärg var säregen och ytterst personlig, mycket fransk och därmed en smula nasal. Hon hade mycket lätt för koloratur och kunde kasta sig från höjdtoner i trestrukna oktaven till magnifika brösttoner på djupet. Hennes stilkänsla var osviklig och hon gjorde sig bäst i fransk och italiensk repertoar. Tillsammans med Bonynges lyfte hon gärna fram ovanlig repertoar, och 1970 spelade de in en recital med allt från Balfe, Massenet och Bizet till Vaccai, Donizetti och Maillart. Den rekommenderas till var och en som vill stifta bekantskap med denna ovanliga sängerska. :||

† Den italienske basen **Bonaldo Giaiotti** har gått bort i en ålder av 85 år. Han föddes i Udine och utbildade sig i sin hemstad och senare i Milano, där han debuterade på Teatro Nuovo som Colline i *La Bohème* 1957. Den amerikanska debuten ägde rum två år senare i Cincinnati som Basilio i *Barberaren i Sevilla*. Året därpå debuterade Giaiotti på Metropolitan som Zaccaria i *Nabucco*.

På Met framträdde han regelbundet under 25 år i 30 roller i över 300 föreställningar, mest som Raimondo i *Lucia di Lammermoor*, Ramfis i *Aida* och Timur i *Turandot*. Bland övriga roller i New York kan nämnas Padre Guardiano i *Ödets makt*, Philip II i *Don Carlos*, Ferrando i *Trubaduren*, Walter i *Luisa Miller*, Giorgio i *Puritanerna*, Alvise i *La Gioconda* och kung Henrik i *Lohengrin*.

Giaiotti gästspelade på en mängd renommerade operahus, som Lyric Opera of Chicago, Palais Garnier i Paris, Covent Garden i London, Zürichoperan och Teatro Colón i Buenos Aires. Från 1963 till 1985 framträdde han varje sommar på Arena di Verona, sista gången med titelrollen i *Attila*. Först 1986 debuterade han på La Scala i Milano som Rodolfo i *Sömngångerskan*.

Bonaldo Giaiotti sjöng inte bara basroller i det italienska facket utan också översteprästen i Karl Goldmarks *Drottningen av Saba*, Cléomer i Massenets *Esclarmonde*, kardinal de Brogni i Halévys *Judinman* och anabaptist i Meyerbeers *Profeten*. Giaiotti hade en mycket sonor röst och får i sin generation räknas till de ledande bel canto-basarna. :||

Foto: Xxxx Xxxxx

BONALDO GIAIOTTI 1932–2018

GUDRUN HENRICSSON

1926–2018

† Mezzosopranen och skådespelerskan **Gu**drun Henricsson har avlidit 92 år gammal. Efter utbildningen vid Musikhögskolans operaklass i Stockholm 1957–59 engagerades Henricsson först vid Riksteatern och därefter vid Stora Teatern i Göteborg. Här kom hon att verka under 22 år fram till sin pensionering 1982.

I Göteborgsensemblen blev hon en starkt profilerad artist som ofta anlätades för både stora och mindre uppgifter, gärna med komisk anstrykning. Bland hennes många operaroller kan nämnas: Marcellina i både *Barberaren i Sevilla* och *Figaros bröllop* (båda i Etienne Glasers omtalade regi), Brittens Hippolyta vid Sverige-premiären av *En midsommarnattsdröm* och Auntie i *Peter Grimes*. Vidare Suzuki i *Madame Butterfly*, Mercédès i *Carmen*, Maddalena i *Rigoletto*, Emilia i *Otello*, Mamma Lucia i *På Sicilien* och Kaisa vid Sverige-premiären av Aulis Sallinenens gripande opera *Det röda strecket*. Bland musikalroller måste Goldie i *Spelman på taket* framhållas och inte minst Henricssons pregnant och kärlekskranka Påfågel i Lars Johan Werles och Tage Danielssons enorma kritiker- och publiksuccé *Animalen*, vilket medförde ensemblégästspel i Stockholm, Bergen och Wiesbaden.

Efter pensioneringen flyttade hon till Stockholm och inledde en andra och framgångsrik karriär som skådespelerska. Två av de första rollerna blev Abbedissan i *Sound of Music* på Folkan och Mor Lisa i Riksteaterns uppsättning av *Värmlänningarna*. Fler talroller följde i regissören Lars Rudolfssons uppsättningar av *Pygmalion*, *Decamerone*, *Woyzeck* och *Ett drömspel* på Orion-teatern. Gu

drun Henricsson medverkade även i uppsättningar på Teater Galeasen och Teater Studio Lederman. Dramatendebuten skedde när hon var över 70 år som svärmor i *Fadren* mot Krister Henriksson i Staffan Valdemar Holms regi. Det blev också film- och tv-roller. Mest omtalad blev Henricsson för sin dräpliga gestaltning av rollen som sångpedagogen i Suzanne Ostens film *Bröderna Mozart*, vars förebild lär ha varit den göteborgska sångpedagogen Ingalill Linden. I denna, hennes andra karriär, hade hon nytta av sin stora erfarenhet, starka scennärvaro och inte minst sin tydliga diktning, inte ett ord gick förlorat. ■|| Sören Tranberg

Gu

KUNGLIGA OPERAN

operan.se

Bilj. tfn: 08-791 44 00

Verdi **Rigoletto**: 24 premiär, 28/11, 1, 11, 14, 28/12, 4, 8, 11, 14, 21, 24/1, 1, 11/2.Verdi **Aida**: 26, 30/11, 4, 7, 13/12.Puccini **Madama Butterfly**: 27, 29/11, 3, 6/12.Puccini **La Bohème**: 17 nypremiär, 26/12, 10, 16, 23, 26/1, 1, 8, 13, 21, 26/2, 1, 5/3.Bizet **Carmen**: 19 premiär, 22, 25, 28/1, 5, 12, 25/2, 2, 7, 18, 20, 22, 25, 29/3, 4/4.Poulenc **Karmelitsystrarna**:

2 nypremiär, 6, 9, 14, 19, 22/2.

Szymanowski **Kung Roger**:

16 Sverigepremiär, 19, 23, 27/3.

FOLKOPERAN

folkoperan.se

Bilj. tfn: 08-616 07 50

Massenet **Don Quijote**: 23, 24, 27, 29, 30/11.**GÖTEBORGSOPERAN**

opera.se

Bilj. tfn: 031-13 13 00

Wagner **Rhenguldet**: 25, 29/11, 2, 5, 7, 9/12.Menken **Ringaren i Notre Dame**:

[musikal]: 27, 28, 30/11, 1, 4, 27, 28, 29, 30, 31/12, 3, 11, 12, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 31/1, 1, 2, 3, 6, 10, 15, 16, 21, 22, 23, 27/2, 2, 9, 10, 16, 17, 24/3.

Mascagni **Cavalleria rusticana** och Leoncavallo **Pajazzo**: 9 premiär, 13, 17, 20, 24, 28/2, 3, 6, 13, 21, 23, 29, 31/3.Andrée **Fritiofs saga**: konsertant framförande 8/3.**WERMLAND OPERA**

wermlandopera.com

Bilj. tfn: 054-21 03 90

Kirkpatrick **Something Rotten!**

[musikal]: 23, 24/11, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 19, 20, 21, 27, 28, 30, 31/12.

MALMÖ OPERA

OCH MUSIKTEATER

malmoopera.se

Bilj. tfn: 040-20 85 00

Bernstein **West Side Story**: 23, 28/11, 2, 7, 8, 16/12.Verdi **La Traviata**: 25/11, 1, 4, 9, 18, 20, 27/12, 2, 5, 8, 12, 20, 27/1, 10/2.Staern **Snödrotningen**: 15, 19, 21, 26 (x2), 28/12, 6 (x2), 13 (x2), 19 (x2).Wagner **Den flygande holländaren**: 2 premiär, 8, 13, 16, 26/2, 3, 10, 22, 27, 31/3.**NORRLANDSOPERAN**

norrlandsoperan.se

Bilj. tfn: 090-15 43 47

Bach **Vi – en okänd opera av Bach?**

14 premiär, 16, 17, 22, 23/3.

Boka dina annonser
via vår samarbetspartner!

Nr 1/2019 utkommer den 22 februari och bokningsstoppet är satt till den 4 februari.

Alex Simonsson,
alex@sb-media.se

Swartling & Bergström Media
Birger Jarlsgatan 110
114 20 Stockholm
Tel 08-545 160 63. www.sb-media.se

S&B
SWARTLING & BERGSTROM MEDIA

24/11 RIGOLETTO

Verdi. D: Bringuier. Fredriksson, Falk Winland, Capalbo, Leoson, Eleby. Direktsändning från premiären på Kungliga Operan, Stockholm.

1/12 MEFISTOFELLES

Boito. D: Colaneri. Van Horn, Fabiano, Meade, Check. Direktsändning från Metropolitan, New York.

8/12 LOHENGRIN

Wagner. D: Thielemann. Beczala, Harteros, Zeppenfeld, Konieczny, Meier, Silins. Föreställning 25/7 2018, Festspelshuset, Bayreuth.

15/12 DEN ITALIENSKA HALMHATTEN

Rota. D: Galli. Adaini, Buratto, Malavasi, Marková, De Simone. Föreställning 10/5 2018, Teatro San Carlo, Neapel.

22/12 FLICKAN FRÅN VILDA VÄSTERN

Puccini. D: Armiliato. Westbroek, Kaufmann, Lučić. Direktsändning från Metropolitan, New York.

29/12 SEMIRAMIS

Rossini. D: Pappano. DiDonato, Pertusi, Barcellona, Brownlee, Stucker, Szabó. Föreställning 8/12 2017, Covent Garden, London.

5/1 OTELLO

Verdi. D: Dudamel. Skelton, Yoncheva, Lučić. Direktsändning från Metropolitan, New York.

12/1 ARIODANTE

Händel. D: Christie. Connolly, Reiss, Fahima, Dumaux, Trost, Kolgatin. Föreställning 24/2 2018, Wiener Staatsoper.

19/1 NORMA

Bellini. D: Frizza. Devia, Pop, Remigio, Tittoto, Bordignon. Föreställning 13/5 2018, Teatro La Fenice.

26/1 CARMEN

Bizet. D: Carneiro. Treichl, Johansson, Cacciamani, Risberg. Från premiären 19/1 2019, Kungliga Operan, Stockholm.

2/2 DEN FLYGANDE HOLLÄNDAREN

Wagner. D: Sloane. Wagner, Beskow, Didenko, Register, Lovelius, Fallon. Direktsändning från premiären på Malmö Opera.

9/2 PÅ SICILIEN/PAJAZZO

Mascagni/Leoncavallo. D: Morandi. A. Persson, Bäckström, Plowright, Å. Zetterström, Jones resp. Lind, Falk Winland, M. Persson, Pettersson, Qave. Direktsändning från premiären på Göteborgsoperan.

16/2 DON GIOVANNI

Mozart. Pisoni, Abdrazakov, Willis-Sørensen, Lombardi, Garifullina. Direktsändning från Metropolitan, New York.

23/2 MARNIE

Muhly. D: Spano. Leonard, Kelly, Graves, Davies, Maltman. Föreställning 10/11 2018, Metropolitan, New York.

Filmstaden

22/1 2019 SPADER DAM

Tjajkovskij. D: Pappano. R: Herheim. Antonenko, Stoyanov, Westbroek, Palmer, Lundgren.

30/1 2019 LA TRAVIATA

Verdi. D: Manacorda. R: Eyre. Jaho, Castronovo, Domingo.

filmstaden.se/nyheter

Folkets Hus och Parker

OPERA LIVE

15/12 LA TRAVIATA

Verdi. D: Nézet-Séguin. R: Mayer. Damrau, Flórez, Kelsey. Direktsändning från Metropolitan, New York.

12/1 ADRIANA LECOUVREUR

Cilea. D: Nosedà. R: McVicar. Netrebko, Rachvelishvili, Beczala. Direktsändning från Metropolitan, New York.

25/1 CARMEN

Bizet. D: Carneiro. R: Garpe. Treichl, Johansson, Cacciamani, Risberg. Direktsändning från Kungliga Operan, Stockholm.

2/2 CARMEN

Bizet. D: Langrée. R: Eyre. Margaine, Alagna, Vinogradov, Kurzak. Direktsändning från Metropolitan, New York.

2/3 REGEMENTETS DOTTER

Donizetti. D: Mazzola. R: Pelly. Yende, Camarena, Blyth, Muraro. Direktsändning från Metropolitan, New York.

livepabio.se
facebook.com/livepabio
twitter.com/livepabio
instagram.com/livepabio
youtube.com/folketshusparker

Frun blev bestört, som så många andra världen över, när hon hörde om superstjärnan **Montserrat Caballés** bortgång. Så många minnen som väcktes till liv! Som de flesta artister på denna höga

internationella nivå finns otaliga historier att berätta – La Stupenda var knappast någon dussinartist. Frun har egna minnen när hon

hade lyckan att uppleva denna katalanska sopran live. Oförglömligt är Caballés första framträdande i Sverige, då hon gav en romansafon i Stockholms konserthus. Hon gjorde entré i en grandios svart skapelse med en stor sjal över axlarna. Den hölls ihop vid bysten av en enorm gnistrande brosch. Det hade dock inte gått många nummer förrän den vackra broschen vållade problem – den gick helt enkelt upp och började leva sitt eget liv. Ett tag såg det ut som att hela dekolletaget skulle ge sig i väg och dessutom ge supersopranen otaliga stick. Caballé fann dock på råd och gick fram till sin ackompanjator mellan två av sångerna. Med ryggen åt publiken fick hon honom att klara skivan. Efter nästa sång fann hon sig tvungen att förklara för publiken vad som hade hänt, och efter det kändes det som att åhörarna hade kunnat äta ur handen på henne. Konserten slutade i triumf med inte mindre än nio extranummer. Hur många vill ni ha, frågade hon publiken.

Det är knappast någon hemlighet att Montserrat Caballé var en stor sopran i alla dess bemärkelser. Det kunde naturligtvis emellanåt vålla problem. Nicolai Gedda, som ofta sjöng mot henne, minns i sina memoarer deras första framträdande tillsammans – det var *La Traviata* i Chicago 1970. I sista akten låg den döende Violetta på sängen, som var klädd med ett leopardmönstrat, mycket halt överdrag. Hon tog upp nästan all plats och kvar åt den rätt spenslige tenoren fanns bara en smal kant. Den arme Gedda sjöng och försökte omfamna henne samtidigt som han kände hur han sakta gled av bädden. Caballé märkte naturligtvis ingenting av hans panik; hon sjöng, hostade och skakade innan hon plötsligt slängde sig med all kraft över den stackars Alfredo. Gedda fruktade att vilken sekund som helst hamna med ändan i golvet till allmänt åtlöje. Men med alla tillgängliga muskler lyckades han hålla sig kvar i den tre minuter långa duetten, som för honom kändes som tre timmar.

Man får ändå känslan att Gedda förlät sin moatje det mesta – i memoarerna har han inte nog med överord för henne och hennes röst. 1977, då han skrev dem, utnämner han hennes sopran till ”utan tvekan världens vackraste i det lyrisk-dramatiska facket”. Såväl Gedda som Birgit Nilsson berättar om en liten egenhet Caballé hade, nämligen att hon hade lätt för att svimma.

Under Verdis *Den sicilianska aftonsången* på Metropolitan 1974 med Gedda och Caballé hände det: i andra aktens final svimmade

hon och föll till golvet med ett våldsamt brak. Tack och lov hade ridån just gått ner. Men de omgivande blev fruktansvärt rädda, eftersom ingen hade orkat bära ut henne. Då skedde undret: La Stupenda kvicknade till och blev hjälpt till logen. Tredje akten börjar med en lång och enormt krävande duett för tenoren och sopranen. Caballé sjöng på, gudomligt som vanligt, medan Gedda var något hämmad av skräck inför ännu en eventuell svimning. Men nej, allt förlöpte som inget hade hänt.

Det tycks alltså som att Caballé hade en undermedveten förmåga att pricka in de omtalade svimningarna så att de inte störde så mycket. Birgit Nilsson beskriver en *Turandot* i Buenos Aires 1965 då Liù sjöngs av den då relativt nya sångerskan. Precis i dödsögonblicket när Liù ska genomborra sig själv med dolken, svimmade Caballé. Mycket illusoriskt i och för sig, men denna gång kvicknade hon inte till lika fort – de stackars ”likbärarna” fick bära henne till logen. När inropningarna väl hade börjat, hade Caballé kvicknat till och rusade ut för att möta publikens jubel. Det var bara det att påkläderskan hade tagit av henne peruken. Fortfarande i ett något omtöcknat tillstånd tog Caballé emot åhörarnas hyllningar, på huvudet enbart iförd ett nylonstrumpskaff över det egna håret. Birgit Nilsson fick aldrig veta om Caballé någonsin upptäckte blamagen.

Slutligen den för en svensk läsekrets kanske mest berömda historien om Montserrat Caballé: på Wiener Staatsoper gavs en stor Unicef-gala 1979 med världens samlade sångarelit på plats. Naturligtvis uppträdde såväl Die Nilsson som La Caballé. Rätt som det var råkade de springa in i varandra på gatan utanför deras hotell i Wien. Då ville Caballé visa sin vördade kollega sin aktning och föll på knä framför Nilsson. Och Nilsson ville inte vara sämre, utan gjorde detsamma. Så där knäböjer de mitt på gatan, världens två främsta sopraner, ”brystekasse mot brystekasse” som det berättas. Birgit började just fundera över hur och när de skulle ta sig upp, när hon plötsligt känner en enorm tyngd på sin axel – det är Caballé som försöker komma på fötter. Hade en fotograf funnits på plats, hade det fotot tveklöst valts till Årets bild. Men Frun är glad över Anders Svernsjös geniala teckning och fortsätter oförtrutet att njuta av La Stupendas många inspelningar. ■■

"AT LAST A
CLASSICAL MUSIC
FESTIVAL THAT ROCKS"

- The Times

"A FESTIVAL LIKE
NO OTHER"

- Classic FM

"A WINTRY, IDYLIC
CHAMBER MUSIC
PARADISE"

- Tysklands nationella radio (WDR)

vinterfest
memory

15 - 17 FEBRUARI 2019
MORA, ORSA & ÄLVDALEN

VÍKINGUR ÓLAFSSON PIANO DALASINFONIETTAN VÄRDORKESTER
ARIEL ZUCKERMANN DIRIGENT ANNE SOFIE VON OTTER MEZZO
MALIN BROMAN VIOLIN YURA LEE VIOLIN ELLEN NISBETH VIOLA
JAKOB KORANYI CELLO JAN-ERIK GUSTAFSSON CELLO
CHRISTOFFER SUNDQVIST KLARINETT MATAN PORAT PIANO
JULIEN QUENTIN PIANO JEAN RONDEAU CEMBALO
THOMAS DUNFORD LUTA DAVID LUNDBLAD DIRIGENT

PROGRAM OCH BILJETTER VIA VINTERFEST.SE

Operor av Pietro Mascagni & Ruggiero Leoncavallo

CAVALLERIA RUSTICANA & PAGLIACCI

Blodig vedergällning på Sicilien.

9 februari–31 mars 2019.

Dirigent: Pier Giorgio Morandi.

Samproduktion med Royal Opera House, Opera Australia och La Monnaie.

”En gripande
helkväll.”

Financial Times

Nibelungens ring
2018–2021

Rhen- guldet

Opera av Richard Wagner
17 november–9 december 2018

Den som tar makten över guldet
får makten över världen.

Dirigent EVAN ROGISTER Regi STEPHEN LANGRIDGE

Scenografi och kostymdesign ALISON CHITTY

Ljusdesign PAUL RYANT Rörelseinstruktör ANNIKA LINDQVIST

Svenska
Designpriset
2018

GöteborgsOperan
för Jesper Walderstens
bildserie till Wagners
Nibelungens ring.

Köp biljett på opera.se.

Boka bord i GöteborgsOperans Restaurang 031-13 13 00.

GöteborgsOperans huvudsponsorer är: Göteborgs Hamn SKF VOLVO

En del av VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

GÖTEBORGS
OPERAN

